EYLÜL 1956 SAYI: [illegible]

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yobazın Rüyası : II

FİYATI: 1 LİRA

1960 YILINDA

70 Apartman Dairesi

AYRICA

5.200.000 TL.

CEM'AN

8 MİLYON

her 200 liraya 1 kur'a numarası

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

FAAL d - 650

AKİS

her hafta

kapışılıyor

bir mecmuayı

5 kişi okursa

AKİS'i

her hafta yarım

milyondan fazla

insan böyle

merakla okuyor

bunlar sizin müstakbel

müşterilerinizdir.

reklamlarınızı AKİS'e

vermekte acele ediniz

1960 Yılında

1.800.000

LİRA

PARA ve

APARTMAN

DAİRESİ

İKRAMİYELERİ

AKBANK

pecya

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
BAŞ ve DİŞ
NEZLE
GRİP
GRİPİN
KİNİNLİ
GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl: 8, Cilt: XIX, Sayı: 317
Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 1
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara
•
İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221
*
İstanbul Bürosu
Cağaloğlu, Türkocağı O. Gürsoy
Tel : 27 12 07
*
Başyazar
Metin Toker
*
AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ
*
Karikatür :
TURHAN
•
Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe :
Doğan Klişe
*
Müessese Müdürü :
Mübin TOKER
*
Bu mecmua Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
1 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira
İlân şartları:
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL.
İlân işleri :
Telefon : 15221
*
Dizildiği yer :
Rüzgarlı Matbaası
Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
Basıldığı tarih: 11.9.1960
FİYATI 1 LİRA

Kapak resmimiz
İnönü - Gürsel
Millet yolunda

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Arkada bıraktığımız hafta, takvimlerin 7 Eylül 1960 tarihini göstermesine rağmen çarşamba günü "AKİS mesulleri" Ankarada hâkim karşısına sıktılar. Daha doğrusu, Ankara Adliyesinde kendilerini muhakeme edecek hâkim aradılar, bulamayınca da işlerinin başına döndüler. Halbuki biraz sabretselerdi, uzun istişarelerden sonra bir mahkeme heyetinin teşkil edildiğini, koridorlarda bir defa daha -tıpkı Menderes devrinde olduğu gibi- "AKİS mesulleri"nin isminin bağrıldığını -söylenen ad, Kurtul Altuğun adıydı- bir zatın hiç alâkası olmaması gerekirken mahkemeye girip AKİS aleyhinde atıp tuttuğunu göreceklerdi. Kurtul Altuğun, Menderesin meşhur Tahkikat Komisyonu tarafından tevkif edilen tek gazeteci olan. Kurtul Altuğun suçu gene bir "Menderesin hâkimi" olan. Celil Cevherioğlunun "Basın kanunu hükümlerine tevfikan" gönderdiği yalan dolu bir tekzibi neşretmemek, neşretmeye mecbur edilince de altına mecmuanın fikrini eklemekti. Duruşmada "Menderesin hâkimi" hangi sıfatla bulunuyordu, hiç kimse anlayamadı. Dâva, savcılık tarafından açılmıştı ve tekziple alâkalıydı. Yâni, müdahil bulunması bahis mevzuu değildi". "Menderesin hâkimi" Celil Cevherioğlu, hiç fütursuz gelip salona girmiş, hattâ Kurtul Altuğun yokluğundan faydalanarak söz bile almış, atıp tutmuştu.

Kurtul Altuğ tekzibi niçin koymamıştı? Düşüklere ve onların zulüm âletlerine ait tekziplerin hâlâ neşri mecburiyeti bulunduğunu bilmiyor, buna inanmak istemiyordu da, ondan.. AKİS, "Boncuklu İbrahimin şamar oğlanı" Prof. Göktürk tarafından basın dâvalarına bakan Temyiz dairesinin başına getirilmiş bulunan "Menderesin hâkimi" Celil Cevherioğlunu hiç bir şeyle suçlandırmadan sadece mal beyanına davet etmişti. Zira "Menderesin hâkimi", bir yandan Menderesin arzuladığı basın dâvalarım Menderesin arzuladığı hükümlere bağlatmak için cansiperane gayretler sarfederken bir yandan da istimlâk ettirilen apartmanlarına karşılık hakikaten astronomik bedelleri -hem Başgil gibi Koraltana nâmeler yazmasına da lüzum kalmaksızın- alıyordu. Bakalım, "Menderesin hâkimi" ile diğer mütevazi hâkimlerin servetleri arasında bir fark var mıydı? Bu masum talebe karşılık "Menderesin hâkimi", tıpkı düşük efendisi gibi gazaba gelmiş ve AKİS'e ateş püsküren tekzipler kaleme almıştı. Kendisinden evvel başkalarının defalarca denedikleri gibi o da mecmuayı, onun bir mensubunu, o mensubun ailesini hedef tutan yaveler yumurtlamıştı. Tabii Kurtul Altuğ bu saçmalıkları neşretmeyi reddetmişti. Yâni, yarın öbür gün Menderes Yassıadadan AKİS'e "Siz 27 Mayıs hareketinin asil bir hareket olduğunu yazmışsınız. Halbuki Gürsel, bana karşı muğber olduğundan böyle bir ayaklanmayı teşvik etmiştir. Yazdığınız doğru değildir. Çıkarttığım ve halen yürürlükte olduğu için tatbik mecburiyeti bulunan Basın Kanunu gereğince tekzibim dilerim" diye yazı gönderse bunu neşredecek miydi? O halde, hakkında bir de soruşturma açılmış bulunan "Mendereste hâkimi'' Celil Cevherioğlunun iftiralarını, şantajlarını niçin neşredecekti? Düşünmek lâzımdır ki bu satırlar yazıldığı sırada iki takibat birden devam etmektedir: Hem "Menderesin hâkimi" Celil Cevherioğlu hakkındaki, hem de onun Basın Kanunu gereğince neşrini istediği tekziplerini neşretmeyen Kurtul Altuğ hakkında olanı. Sâdece bu, Basın Kanununun bir an evvel kaldırılması lüzumunu ortaya koymaz da ne yapar, lütfen söyler misiniz?

•

Bu hafta AKİS, gene eğlenceli bazı vesikalar neşretmektedir. Bunlardan birincisi, Menderesin eşi Berrin Menderesin yabancı memleketlere vazifeyle giden Fatin Rüştü Zorluya verdiği siparişleri ve listeyi belirten mektuptur. Zorlu, Menderes nasıl kendisine gönderilen mektupları saklıyorsa, bu mektubu saklamıştır. Banka bir mektup, Ermeni Patriğinin düşük Başbakana mesajıdır. Babıâliye gelince, bu hafta projektör Yokuşun Cyrano'su Ethem İzzet Beniceye çevrilmiştir. Benice, döviz müsaadesini, tıpkı Siyavuşgü gibi Maliye Bakanlığından değil düşük Başbakandan istemeyi daha akıllıca bir hareket saymaktadır.

İtiraf etmek lâzımdır ki düşüklerin kasaları, sadece içlerindeki para bakımından değil, ihtiva ettikleri vesikalar bakımından da birer servet kaynağıdır»

Saygılarımızla AKİS

Cilt; XIX, Sayı: 317

A K İ S

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

12 EYLÜL, 1960

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Huzur!

Bu haftaya Türk milleti, yeniden kazanılmış bir huzur içinde giriyor. Geçen haftanın sonunda cereyan etmiş bulunan bir diyalog kalplere emniyeti ve neşeyi iade etmiştir. Bu mecmuanın kanaati dalma, huzursuzluğun suni bulunduğu, bir fiskede dağılıverecegi yolunda olmuştur. Yüz günlük bir sükûttan sonra İnönünün memleket içinde hayati mevzulardaki iyi niyet dolu ikazına Millî Birlik Komitesinin kabil olan en büyük süratle ve aynı iyi niyetle mukabelesi kümelenmek istidadını gösteren bulutları dağıtmış ve barometrenin Memleket Meseleleri Hakkında tirip bırakmıştır. Cumartesi akşamı Milli Birlik Komitesi adına yapılan bir basın toplantısı memleket idaresinin idealistlerin elinde bulunduğunun parlak, temiz delilini teşkil etmiştir. O gün, Meclisteki toplantı odasında 13 tanesi yabancı 36 gazeteci ve bir masanın başında üç kurmay subay vardı. Kurmay subaylar Komitenin mûtad basın sözcüleri değildi. Yarbay Kadri Kaplan, Albay Sami Küçük ve Albay Şefik Soyuyüce hâdisenin ehemmiyetini gösterir şekilde gazetecilerin karşısına bizzat çıkmışlardı. Ellerde basılmış iki metin vardı. Yarbay Kaplan bunları tam 21 dakikada gazetecilere okudu. Metinlerden biri "Millî Birlik Komitesi Direktifi", öteki "Millî Birlik Komitesinin Memleket Meseleleri Hakkında Temel Görüşleri" başlığını taşıyordu. Metinler, tam askerce hazırlanmıştı ve sıralamadan kurmayların elinden çıktığı belli oluyordu. Birinci metinde birinci madde "Ana Fikir"di. Bu kısımda, aynen şunlar söyleniyordu: "Milli Birlik hareketinin gayesi Türkiyeyi ve Türk milletini bir bütün olarak eli almak, Atatürk inkılâplarına müstenit tarafsız ve faziletli bir idare kurmak, günümüzün kısa vadeli meselelerini halletmek, ucun vadeli meselelerin esaslarım tesbit ederek imkân ve zaman nisbetinde tatbikatını, girişmek ve idareyi hazırlıklarıyla beraber en geç 1961 yılı sonbaharında yeni iktidara devretmektir". Bu paragraf aynı gece Başkentin ideallerini muhafaza eden çevrelerinde sevinç sayhaları arasında -evet, bayağı sevinç sayhaları- okundu. Zira 27 Mayısın yaratıcıları ve 38'lerin hakiki dayanağı olan bu çevreler Milli Birlik Komitesinin kendi lerinden uzaklaştırılması manevralarını hüzünle takip ediyorlar, bu manevraların netice verdiği zehabını uyandıran bazı talihsiz demeçleri, hareketleri, ihtiyatsızlıkları üzülerek seyrediyorlardı. Elbette ki azimlerini kaybetmemişlerdi, elbette ki son zaferin kendilerinde kalacağını biliyorlardı. Ama bağırlarından kopup gelmiş bir hareketin maksatlı ellerce dejenere edilmesine çalışılması karşısında mahzun olmamak elbette ki kabil değildi. İnönünün beyanatından sonra Millî Birlik Komitesinin açıklanan "Ana Fikir"i 27 Mayısın şevkini iade etti. 38 subayı 38 havari gibi görüp tıpkı Menderese yapıldığı tamda onları da "Allahın Türkiyeye bir lûtfu" sayarak "Bu partilerle memleket adam olmaz, geldiniz hemen gitmeyiniz" diye girişilen manevralar böylece boşa çıkıyordu. İhtilâl, evlâtlarım yemek, kendisini yaratanları karşısına almak niyetinde değildi. Yobazlar -sarıklı yobazlar ve sözüm ona aydın yobazlar- iki yanaklarına birden iki şamar yiyorlardı.

Millet, elbette ki sevinecekti.

Gürsel Kabine üyeleriyle birlikte
Huzur sebeplerinden biri

Demokrasi

İnsanlar konuşarak anlaşırlar

(Kapaktaki mesele)

Geçen haftanın sonlarında bir gün, uzun zamandan beri gazeteci kafilelerinin tatlı gürültüsünden uzak bulunan "Heybelideki ev" gene canlı saatler yaşadı. O sabah takvimler 9 Eylül tarihini gösteriyordu. 9 Eylül, "Heybelideki ev" sâkinlerinin cephe komutanlığını yaptığı bir savaşın kati zafere eriştiği gündü. Bu gün ayrıca, "Heybelideki ev" sakininin Genel Başkanı bulunduğu partinin kuruluş yıldönümüydü de.. Çifte kutlama vesilesiyle C.H.P. nin il gençlik kolu idare kurulu İsmet İnönüyü ziyaret edecekti.

C.H.P. liler evvelâ 9 Eylülde bir tören yapmayı düşündüler. Törenin siyasî mahiyeti olmayacaktı. Sâdece partililer bir araya gelecekler ve çifte bayramlarını birlikte geçireceklerdi. Ancak, törene Genel Başkan da katıldığı takdirde konuşmalar ehemmiyet kazanacak, toplantı belki de siyasi faaliyet manzarası alacaktı. Partinin İstanbuldakl mesulleri, Genel Başkanlarından İnkılâp idaresinin işlerini her bakımdan ve her mevzuda samimiyetle kolaylaştırma talimatı almış bulunduklarından resmi

Haftanın içinden

İnönü Konuştu

Metin TOKER

Sayın İnönü, milletçe usun bulunan bir sükût devresinden sonra yeniden konuştu. Konuşma vesilesi, 9 Eylülün yıldönümüdür. Garp Cephesinin muzaffer komutanı, başkomutanına ve bütün silâh arkadaşlarına karşı duyduğumuz minnet ve şükranın tercümanlığını kendisine has veciz, samimî tarzda yaptı. Fakat konuşmanın ağırlık noktası elbette ki rejim meselesi ve bugünkü durumun tahliliydi. Sayın İnönünün dikkatle, her kelimesi üzerinde düşünülerek hazırlanmış demecini okuduktan sonra memleketin 1 numaralı devlet adamının yaz aylarını boşuna geçirmemiş bulunduğunu görmek kabildir. C.H.P. Genel Başkanı, bir başka fırsatta bizzat belirtmiş olduğu şekilde, yarım asırdan beri huyu haline gelmiş bulunan "memleket ve dünya meseleleri üzerine eğilme" âdetinin icabı olarak fikri mesaisinden bir an geri kalmamıştır. Çivileme atlayışlar bu mesainin sâdece dinlenme faslını teşkil etmiştir. Elbette ki 1960 yazı, sayın İnönü için son çeyrek asrın bütün yazlarından daha dinlendirici olmuş, memleket ahvali ve milletin kaderi onun doğrudan doğruya bir müdahalesini geciktirmeyecek derecede emin ellerde kalmış, on yılın muhalefet lideri huzur içinde yeni kuvvet toplamıştır. Ancak vatandaşlar, on yıllık hürriyet mücadelesini fiilen idare etmiş bulunan tecrübeli devlet adamının aziyeti nasıl gördüğünü merak ediyorlardı.

Sayın İnönünün konuşması, demokratik rejime yürekten inanmış, batılı ölçülerle yüksek çapta bir vatanperverin konuşmasıdır. Açıklık, idealizm, haklı bir kendine güven ve aklıselim C.H.P. Genel Başkanının sözlerinde kucak kucağadır. Sayın İnönü bundan onbeş fil önce çok partili hayata geçiş kararım verirken zihninde ve arkadaşlarıyla yaptığı bütün tartışmaları belirtmiş, hangi unsurlara dayanarak Türk cemiyetine demokrasinin kapılarını açtığını tam bir hulûsla anlatmıştır. C.H.P. Genel Başkanının gözler önüne serdiği bilançoyu doğru bulmamaya imkân yoktur. Daha 1945'te ortaya atılan ve bugün onbeş yıllık bir gecikmeyle bâzı çevrelerde hâlâ revaç bulan endişeler, hakikaten haklı çıkmamıştır. Bir inkılâp memleketinde demokrasiye geçerken neden korkulurdu? Bu inkılâpların, nihayet kelle başına rey mânası taşıyan demokratik rejim içinde millet iradesiyle rafa kaldırılmasından, itilmesinden, koruyucu bulamamasından. Halbuki, netice tamamile aksi olmuştur. Gerici kuvvetlere dayananlar, kendilerine destek teşkil edenlere devletin bütün imkânlarını sağladıkları halde on yılın sonunda memleketi idare edemez hale gelmişlerdir. Tahkikat Komisyonları, sivil juntalar, örfi İdareler hep bu imkânsızlığın neticeleridir. 1945'te korkulanın tamamile aksine, demokratik rejim inkılâpların değil, gericiliğin ölüm çanı olmuş ve gericilik taraftarları demokrasiye dayanamamışlardır. Bu, elbette ki onbeş yıl önce yapılmış seçimin isabetini göstermektedir. Sayın İnönü tam bir açıkkalplilikle kazancımızın ve kaybımızın dengesini kurarken ikinci kefedeki yükün küçümsenemeyeceğini belirtmekten kaçınmamıştır. Ama şimdi, zafer kazanıldıktan sonra yaralarımızın süratle sarılması ve demokratik yolda ilerlemeye devam edilmesi milletçe selâmetimizin tek çâresidir. Sayın İnönünün aklıselime ve çıplak hakikate dayanan bu teşhisi hiç şüphe yok tereddüt sahibi pek çok iyi niyetlinin gözünü açacak, yüreğini aydınlık ve iyimser hislerle dolduracak, bir tatmin olmamış aydın psikozunu alt edecektir.

Sayın İnönü konuşmasıyla hir başka batak teşhisi düzeltmiş, bunun inanılmaz mahzurlarım vatandaşın gözü önüne sermiştir. 27 Mayıs hareketinin ilk gününde, ihtilâlin kansız cereyanını sağlamak üzere kullanılmış ve o vazifeyi başarmış bir formüle bazı çevrelerin sıkısıkıya sarılması hareketin bütün asaletini yok etmek isteyenlerin ekmeğine yağ sürmüştür. 27 Mayıs günü radyolarda, askeri hareketin memleketi partilerin içine düşürdükleri durumdan kurtarmak üzere Silâhlı Kuvvetlerin bir müdahalesi olduğu söylenmiş, bunun her hangi bir parti veya zümreye karşı olmadığı belirtilmiştir. O kadar ki aynı gün, İnkdâp İdaresinin elindeki radyolar Bayardan "Sayın Cumhurbaşkanı Celâl Bayar", Menderesten "Sayın Başbakan Adnan Menderes" diye bahsetmiş ve bu zevatla "sayın hükümet âzaları"nın emniyet altına alındığını bildirmiştir. 27 Mayıstan bu yana köprülerin altından dünya kadar su akıp gitmiş, bir çeteci zümresi Yassıadaya sürülmüş, bir siyasi parti her türlü faaliyetten men edilmiş, fakat yeni istismarcıların ağzından 27 Mayıs hareketinin her hangi bir şahsa veya zümreye karşı bulunmadığı sakızı çekip alınamamıştır. Sayın İnönü son konuşmasında ihtilâlin, meşruluğunu ve asaletini nereden aldığını son derece kesin çizgilerle belirtmiştir. Uzlaşamayan siyasî partilerin arasına girip hakem rolü oynamaya heveslenmek dünyanın her tarafında ordunun politikaya karışmasıdır. 27 Mayıs ihtilâlcileri bunu yapmamışlardır. Zira 27 Mayısta Türkiyede karşıkarşıya partiler yoktu. Sayın İnönünün belirttiği gibi, son çâre olarak orduyu zulüm âleti diye kullanmaya kadar işi vardıran birgayrımeşru idare ile onu asla kabul etmeyen millet ekseriyeti vardı. Gerçi bugün, o idarenin en hararetli destekleri inanılmaz fütursuzlukla 27 Mayısın temelini teşkil edenleri 27 Mayısın tatbikçilerine gammazlamakla meşguldürler. Ama bu oyuna gelecek bir kaç saf veya arka düşünceliden başka kimsenin çıkmayacağım anlamak son derece kolaydır. Sayın İnönü durumu berraklığa kavuşturmakla, niçin yalan söylemeli, milletçe endişe duyularak takip edilen bir ihtimali ortadan kaldırmış, kesin vaziyet almış, 27 Mayısı hakiki mevkiine oturtmuştur.

Sayın İnönü, zihinlere takılan bir başka soruyu açıklıkla cevaplandırmıştır. İçinde bulunduğumuz intikal devri 1961 Ekimi geldiğinde vazifesini Büyük Millet Meclisine devrederek kapanacak ve demokratik cumhuriyetimizin tarihinde yepyeni, şereflerle dolu bir sayfa açılacaktır. Bu noktada sayın İnönünün sayın Gürselle tam bir fikir mutabakatı halinde olduğunu görmek huzurun yüreklere derhal yerleşmesi için kâfi sebeptir. Normal devrenin başlangıç tarihini böylesine kesinlikle Türkiyenin iki en kudretli imsamı tekeffül ettikten sonra o tarihi bir tek gün kımıldatmak artık hiç kimsenin gücünün yeteceği iş değildir. Kaldı ki fâni iki şahsiyetin arkasında, daha 1945'te kendilerine güvenilerek çok partili hayat denemesine girişilen yeni nesiller dimdik, tam bir fikir birliği içinde ayaktadır.

makamlara bir defa danıştılar. Resmî makamlar, siyasî bir partinin kuruluş yıldönümünü kutlamasına ister istemez siyasi gözle bakılacağından endişe duyarak bunu doğru bulmadıklarım belirttiler. Gerçi bu itiraz, Menderesin İstanbul valileri marifetiyle verilen yasak kararlarından ton ve mâna itibariyle değişikti ve iki taraf ta bir işbirliği zihniyeti içinde hareket ediyordu ama, işin sonunda C.H.P. 9 Eylül 1960 da da kuruluş yıldönümünü kutlama imkânından mah rum oldu. Bu yüzden il gençlik kolu İdare kurulunun ziyareti daha geniş bir mâna kazandı.

Konuşma zamanı

Aslına bakılırsa İnönü 9 Eylülü uzun zamandır muhafaza ettiği ve bir çok çevrede "İsmet Paşa niçin konuşmuyor?" tarzında itirazlara, meraklara yol açan sükûtunu bozmak için bir vesile saymıştı. Doğrusu istenilirse, İnönü sık sık konuşmak istemiyordu. Ortada, bir mücadeleye girişmesini gerektiren durum yoktu. Memleketin yeni idarecilerinin tutumlarını dikkatle takip ediyor, karşılaştıkları bâzı güçlükleri kendilerinden bile az mühimsiyordu. Bunlar, devlet ve hükümet idare etmenin tabiî güçlükleriydi ve hiç biri İnönünün meçhulü değildi, İyiniyetle, müsamahayla ve mürakabe imkânını açık bırakmakla hepsi halledilebilirdi, İşbaşındakiler ihtilâlin yüzüncü gününde hep iyiniyetle, müsamahayla dolu olduklarına, murakabe imkânını daraltmak, niyetinde görünmediklerine göre tecrübeli devlet adamı çivileme atlayışlarına sükunet içinde ve müsterih devam edebilirdi. Bu arada, elbette ki dünya ve memleket meselelerini dikkatle inceliyor, İstanbulun ve Ankaranın bütün günlük sabah gazetelerini teker teker okuyor, fikirlerine önem verdiği yazarların düşünce tarzlarını takip ediyordu. 27 Mayıstan sonra sâdece ilk hafta gazetecilerle uzun boylu görüşmüş, yabancı muhabirler için bir basın toplantısı tertip etmiş, o hafta zarfında görüşlerini açıklamıştı. Yüz gün boyunca derli toplu hiç bir demeç vermemiş, bâzı gazetelerin belirli mevzulardaki suallerini cevaplandırmıştı. Sonra, bölük pörçük fikir söylemenin bâzı hatalı tefsirlere yol açtığını görerek o usulden de vaz geçmiş ve tam bir sükûtu benimsemişti. 9 Eylül, İnönüye göre, işleri nasıl gördüğünden milleti haberdar etmenin zamanı ve sırasıydı. Daha evvel konuşması için kendisini zorlayanlara veya ağzından bir kaç cümle alabilmek maksadıyla sıkıştıran gazetecilere hep tebessümle mukabele etmiş ve "vakti gelince konuşurum" demişti»

İnönü basın toplantısında
Olimpos dağından bir ses

Dikkatli bir çalışma

İnönü için, geçen ayın sonu ile bu ayın başı arasındaki on gün müstesna bir düşünce fırsatı oldu. Partisinin Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksalı, eşi Jale Aksalla birlikte, bir müddet kalmak, üzere Heybeliadaya davet etmişti. Beş günlüğüne gelen Aksallar Ankaraya on günde döne bildiler. Paşa ve eşi misafirliklerinden pek memnun kalmışlardı. On gün boyunca Genel Başkan ve Genel Sekreter bütün hâdiselere kuşbakışı bir nazar atfetmek imkânını buldular. Mevcut haberler üzerinde düşündüler, gözleri önündeki hâdiselerin tefsirini yaptılar, Millî Birlik İdaresinin tutumunu tetkik ettiler, bâzı cereyanların üzerine eğildiler. Görüşmelerin bir ehemmiyetli kısmı, tabii C.H.P. ile alâkalı oldu. Eski partinin yeni şartlara en rahat ve en verimli tarzda nasıl uydurulabileceği, ne gibi fikrî çalışmayla milletin partiye güveninin artırılabileceği müzakere ve münakaşa edildi. Genel Başkan ve Genel Sekreter hemen her noktada fazla güçlük çekmeden mutabık kaldılar. Bâzı noktalarda ayrı görüşler muhafaza etmeleri daha ziyade karakterlerindeki aykırılıklardan ileri geldi. İnönü Aksala bir demeç vermek niyetinden bahsetti ve Genel Sekreter buna ciddî lüzum bulunduğu fikrini savundu Vatandaşlar, kendilerini bilhassa son yıllardaki demokrasi savaşında en başarılı tarzda idare etmiş ve zafere kavuşturmuş, tecrübeli devlet adamının düşüncelerini, görüşlerini merak ediyorlardı. Hatta Paşanın susması bir çok çevrede o çevrelerin temayüllerine gö-

re, çeşitli tefsire sebep oluyordu ve bu tefsirlerinin büyük ekseriyeti bir asıla dayanmıyordu,

İnönü, 9 Eylül sabahı gazetecilere okuduğu metini çarşamba akşamı hazırladı. Zaten söyleyeceklerini kafasında aşağı yukarı düzenlemişti. Bu fikirleri ,her zamanki gibi, son derece talihli -ve kendisine has- kelimelerle, tabirlerle, cümlelerle ortaya koydu. Metin, büyük bir dikkat ve itinayla hazırlanmıştı, bir devlet adamı üslûbunun bütün inceliklerini taşıyordu. Saten bu yüzdendir ki geçmiş iktidar zamanında o iktidarın başları Muhalefet liderinin ne söylediğini ancak Çankayada bir araya gelip metini dikkatle okuduklarında anlıyorlar, İnönünün zihninden geçenlere vakıf olabiliyorlardı. Ama, hayrettir, politika esnafının anlamakta bu derece sıkıntı çektiği nutuktan, demeçleri -tabir gene İnönünündür- sâde vatandaş büyük bir kolaylıkla anlıyor, kendi görüşlerini aksettirdiğinden bunları benimsiyordu!

İnönü, hazırladığı metin üzerinde perşembe günü öğleden sonra yeniden çalıştı ve cuma sabahı, misafirleri gelmeden -gençler ve gazeteciler- son rötuşları yaptı. Tecrübeli devlet adamının son yıllardaki ehemmiyetli demeçlerinden biri daha hazırdı. Demeç, mümeyyizlerin en insafsızlarının, gelen iç politika muhabirlerinin tam takdirini kazandı. "Heybelideki ev" gene canlanmış, milletin gözlerini bir defa daha üzerine çekmişti. Nitekim ertesi gün bütün gazeteler İsmet İnönünün gözlerini büyük manşetlerle okuyucularına duyurdular. Bu haftanın başında Ankarada, İsmet İnönüye karşı derin kompleksleri mevcut bir politikacı yarı latife, yarı gıpta taşıyan bir edayla "Adam, formdan düşmek nedir bilmiyor" demekten kendini alarnadı.

Öksürüğün muzipliği

İnönünün misafirleri, "Heybelideki ev"de saat onda bekleniyorlardı. Saatin onu geçtiğini gören C.H.P. Genel Başkanı bir ara geleceklerin nerede kaldıklarını sordu. Misafirler, evin sokak kapısı önünde bir aksaklığın telafisini bekliyorlardı. İl gençlik kolu iki bayram dolayısıyla İnönüye takdim edilmek üzere bir buket yaptırtmıştı. Fakat buket, gelirken denize düşmüştü. Gençlik kolunun becerikli başkanı Alev Çoşkun -başkan ve arkadaşları becerikliliklerini en ziyade 28 Nisan ile 27 Mayıs arasındaki dramatik günlerde göstermişlerdir- derhal bir çare buldu. İnönünün evinin hemen yanında Ali Sontorikin nefis bahçeli, bakımlı evi vardı. Sohtorik C.H.P. il idare kurulunun âzasıydı. Genel Başkana takdim edilmek üzere bahçesinden koparılacak bir kaç çiçeğe itiraz edecek değildi ya.. Alev Coşkun bahçeye daldı, mevsim çiçeklerinden bir demet yaptı ve İnönünün evinin kapısı önünde hala kendisini bekliyor sandığı arkadaşlarına katılmak üzere koştu. Fakat İnönü onları içeri almış, kendilerine lokum bile ikram etmişti.

Ekseriyeti, tabii gazeteciler teşkil ediyordu. Fotoğrafçılar artık ender hale gelen bu fırsattan faydalanarak bol bol resim çektiler. Bir muhabir ses alma makinesini beraberinde getirmişti. İnönü ona bir kaç söz söyledi ve yemek odasındaki büyük masanın başına geçti. Masa, gazetecilerin yabancısı değildi. İnönünün 27 Mayıstan evvelki, o milleti yerinden oynatan ve her biri bilhassa Menderese şamar mahiyeti, taşıyan demeçlerini aynı masa etrafında not etmişlerdi. İnönü D.P. Genel Başkanının Balıkesirdeki idam sehpaları kurma tehdidine o masada cevap vermişti. İnönü ihtilâllere sokak serserilerinin değil, siyaset serserilerinin yol açtığını o masada ifade etmişti. İnönü, Türk milletini D.P. liderlerinin hiç tanımadıklarını, Türk milletinin hürriyetsizlik idaresini asla kabul etmeyeceğini o masada haykırmıştı. Gazeteciler aşina yüzlü iskemlelere sıralandılar. Tecrübeli devlet adamının gene mühim bir şey söyleyeceğini mesleklerine has altıncı hisleriyle sezmişlerdi. Bunda yanılmadıklarını hemen anladılar,

C.H.P. Genel Başkanı cebinden, daktiloyla yazılmış yedi yaprak çıkardı. Gözlüklerini takmıştı. "Şimdi size- demecimi okuyacağım. Bundan bir kaç kopya hazırladım. Hepinize bir tane vermeme imkân yok, Ama kopyaları Aleve veririm, o teksir eder, dağıtır. Toplantıyı erken saatte tertiplemiş olmamın sebebi de budur" dedi. Gazeteciler İnönüyü dikkatle dinlemeye koyuldular. Ancak inatçı bir gıcık, toplantının tadını kısmen kaçırdı, İnönüye musallat olan öksürük, Genel Başkanın yeniden sigaraya dönmüş olmasının neticesiydi. Her şeyine o derece hâkim olan İnönü sigara karşısında bir bikes çocuk kadar çaresizdi. Günde bir tane diye başlamış ve bir pakete -Yeni Harman içmektedir- süratle çıkıvermişti. Deniz - Sigara kombinezonu, öksürüğü Genel Başkana yapıştırıvermişti. Ama İnönüyü iyi tanıyan muhabirler bunun delâlet ettiği mânanın dahi huzur verici olduğunu hemen anladılar. İnönü bir mücadele gerektiğinde sigarayı bırakıyor, öksürükten kurtuluyordu. Demek ki memlekette işler, sigarasını rahatça fosurdatmasına imkân verecek haldeydi.

İnönünün söylediği

İnönünün konuşmak lüzumunu niçin hissettiği ve ne söylemek istediği iyi tertiplenmiş demecinin okunması bittiğinde gazeteciler tarafından mükemmelen anlaşılmıştı. Gazetecilerden biri "İki Paşa arasında mutabakat tam" dedi ve bu, doğru bir

İnönü torunu Hayri İnönü ile birlikte
İyi aile bağlılığı = İyi çalışma

teşhisti. Ancak bir noktada Paşalardan birinin daha cesaretli vaziyet alması fikir beraberliğini daha belirli hale sokacaktı.

Evvelâ İnönü, Türk cemiyetini, dâvalarını demokratik yoldan halledebilecek olgunlukta görüyordu. "Oy kaygısı taşıyan partilerin halledemeyecekleri bir takım meseleler" in bulunduğu yolundaki sathi veya arka düşünceli görüşlere asla iltifat etmiyordu. Bu görüş için Gürsel de "Bu, Türk milletine bühtanda bulunmaktır" demişti. C.H.P. Genel Başkanı Türk cemiyetinin demokrasiye ait başlangıç rahatsızlıklarına mukavemet edecek bünye sağlamlığına malik bulunduğunu daha 1954 de görmüş ve çok partili hayatı o güvenle açmıştı. İnönü onbeş senenin sonundaki kazançlarımızın kayıplarımızdan fazla bulunduğunu belirtti ve demokratik yoldan ayrılmanın bahis mevzuu olmadığını bir defa daha ortaya koydu. Tıpkı Menderes gibi "Bu memleket demokrasiyi kaldırmaz" diyerek kendisinde hiç kimsede bulunmayan vasıflar tevehhüm edenler ve "bu memleketi ancak ben cennete çeviririm" edebiyatıyla bu mevhum vasıfları tatbik mevkiine demokrasiden apayrı bir sistem içinde koymağa heveslenenler böylece karşılarında Gürselden sonra İnönüyü de buluyorlardı.

İnönü, seçimlerin tarihi konusunda da Gürselle mutabıktı. C.H.P. Genel Başkanı Ekim 1961 de İnkılâp İdaresinin vazifesini seçimle kurulacak Büyük Meclise devrederek şeref içinde son bulmasını uygun buluyordu. Böylece bir ara "acele" ve "sürat" mefhumlarının birbirine karıştırılması neticesi sanki Gürselle İnönü başka başka şeyler söylüyorlarmış gibi yaratılan hava dağılmış oluyor, iktidarı bugün elinde tutan liderle bu iktidarı yarın devralması en ziyade muhtemel lider D.P. nin kirli mirasının tasfiyesinin ne kadar zamana muhtaç bulunduğu noktasında aynı kanaati taşıyorlardı.

Demek ki Türkiye, bir fasıla bahis mevzuu olmaksızın demokratik hayat içinde ilerleyecek ve bunun icabı olan serbest, dürüst seçimler en geç 1961 Ekiminde yeni sistemi kuracaktı. Peki, ihtilâlin tatbikçileri ve onların emniyetleri ne olacaktı? Milletin bu fedakâr evlâtları kendilerini millete adamışlardı, bu bakımdan şahsi emniyetlerini kendileri kaale almıyorlardı. Ama tecrübeli bir devlet adamı olarak İnönü onların şahıslarının emniyetinin yaptıkları işin emniyeti mânası taşıdığını görüyordu. Bu yüzden o mevzuda gelecek iktidarları angaje eder tarzda tam bir teminat vermeyi faydalı, lüzumlu gördü. İnkılâpçıların kendi idealleri içinde seçecekleri yolu da millet ve yarınki idareler hürmetle karşılayacaklardı. Her halde, işbaşından ayrıldıkları gün şerefle ve minnet duygularıyla sarih olarak tarihimizin bir sayfasının yazarları sıfatıyla kalplerdeki yerlerini alacaklardı. Böylece, Bayar - Menderes rejiminin iki paralık ettiği tarih anlayışı ve mânevi mefhumlar da kendilerine alt mevkileri cemiyet hayatında yeniden kazanacaklardı.

İhtilâlin mânası

İnönü, bir noktada ciddi vaziyet takınıyordu. İhtilâlin mânasını değiştirenlerin oyunları mutlaka milletin gözleri önüne serilmeli ve 27 Mayıs hareketinin bütün meşruiyetini, asaletini yok edecek bir yorum tarzı ihtiyatsız beslenilmeliydi. Sanki 27 Mayıstan önceki Türkiyede partiler birbirlerine girmişler, boğuşmaya koyulmuşlar, cemiyet bu yüzden düzenini kaybetmiş, ordu da siyasi hayata müdahale ederek taraflar arasında yüksek hakemlik vazifesini üzerine almıştı. Bu, Bayar - Menderes rejiminin bâzı sertlik tasarruflarında haklı bulunduğunu ileri sürmek değil de neydi? Zaten Menderes, daha ihtilâlin ilk günlerinde Gürsele "Aman ne iyi ettiniz, kardeş kavgasını önlediniz, varolunuz" demek yüzsüzlüğünü bu düşünceyi kafasının arkasında taşıyarak göstermemiş

Bir Takdir Bir Tenkit

Devlet radyosu, artık milletin radyosudur. Devletle hiç bir alâkası bulunmayan İsmet İnönünün mesajı, ana hatlarıyla,, radyolar tarafından yayınlanmıştır. Sâdece Devlet radyosu değil, Anadolu Ajansı da yeni idarecilerinin verdiği istikamet içinde memleketin haber ajansı haline girmiştir. İsmet İnönünün demeci, tam metin halinde bu ajans tarafından gazetelere duyurulmuştur. Bunlar, sevinç uyandıran hareket tarzlarıdır. Gerçi alâkalılar, eski alışkanlıklar neticesi, İsmet İnönünün "persona grata" mı, yoksa "persona non grata" mı olduğunu selâhiyet sahiplerinden sormuşlardır. Cevap, selâhiyet sahiplerine şeref Veren bir cevaptır ve aslına bakılırsa tabiîdir. İsmet İnönünün demeçinin tam metin halinde Anadolu Ajansının bültenine alınması emri Başkentten verilmiştir. Radyolar da, aynı emre uyarak C.H.P. Genel Başbakanının sözlerinin ana hatlarını millete duyurmuşlardır.

Ancak, bir ikazı alâkalılar -selâhiyet sahipleri değil- dikkatle dinlemelidirler. Menderes devrinde yaşamıyoruz. Zihniyet tamamile değişmiştir. Haber vasıtaları için "persona grata" ve "persona non grata" olmamak gerekir. Haber vasfı taşıyan her hâdise, bu vasıtalar için makbul ve muteber sayılmalıdır. O bakımdan, cuma sabahı İnönü tarafından verilmiş demeçin hiç olmazsa aynı akşam haber bültenlerinde duyurulmamağı bir meslek ayıbıdır. Anadolu Ajansı Heybeliadaya muhabir göndermekle mükellefti. Bu muhabir demeçi getirecek ve Ajans, Başkentten izin istemeksizin demeçi yayacaktı. Radyolar ise, hattâ kabilse Öğle yayınlarında günün en mühim hâdisesini vereceklerdi. Bunların yerine Ajansın bülteni gazetelere gece geç vakit dağıtılabilmiş, radyolar ise demeçten haber saatlerinde değil, "Gazetelerden özetler" saatlerinde bahsedebilmişlerdir. Cuma akşamı meselâ İstanbul radyosunu merakla açan vatandaşlar birinci haber olarak Millî Eğitim Bakanının bir kaç sözünü, ikinci haber olarak Sıddık Sami Onarın açıklamalarını, üçüncü haber olarak ise Kızılayın Beyoğlu İstiklâl şubesinin yardımlarını dinlemişlerdir. İnönünün sözlerine ancak ertesi gün sura gelebilmiştir.

Bu, zihniyet değiştiği halde elemanları değiştirememiş olmanın hazin neticelerinden biridir. İşte, radyo artık milletin radyosudur. Ama, ne çâre.. Ona haber yetiştirenler, onda okunan bültenleri hazırlayıp gönderenler eski kafalarını muhafaza ettikçe havanda su dövmenin önlenmesi imkânı bulunabilecek midir?

Allah rızası için radyoların haber bültenlerini bir tek gün dinleyiniz ve söyleyiniz: Haberleri böyle veren bir radyo nerede görülmüştür? Sukarno Endonezyası veya Lumumba Kongosundan, yahut Ture Ginesinden başka? Bu, zihniyet ıslahatından sonra eleman ıslahatı zamanının geldiğinin açık delilidir.

miydi ? İnönü demecinde, 27 Mayıstan evvelki hayatımızı unutmak meylinin tehlikesine dikkati ehemmiyetle çekti. O zaman boğuşan iki parti miydi, yoksa geçtikleri iktidar mevkiinde bütün meşruiyetlerini kaybetmiş halde direnen bir avuç insana kargı bir millet mi canını dişine takmış savaşıyordu ? Elbette ki hakikat İkinci şıktaydı. Öyleyse parti düşmanlığına Millî Birlik İdaresinin itilmesindeki tehlike gözden nasıl kaçıyordu? Edebiyat, aslında D.P nin eski şakşakçılarının -bunlar şimdi bütün gayretleriyle Millî Birlik ve C.H.P. arasını bir karakedi yerleştirmeye çalışmaktadırlar- edebiyatıydı. Menderes "Dinsin bu fitne, bitsin bu fesat" diye bastırmamış mıydı ? İşte, Ordu da bu talebe uyarak "partilerin arasındaki boğuşmaya müdahale etmiş" ve fitneyi, fesadı dindirmişti! Menderes, savusunu yerine getiren Millî Birlik İdarecilerine elbette ki şükranlarım sunacaktı. İnönü, uzun yılların verdiği tecrübeyi dile getirerek milleti köle haline sokma heveslileriyle onlara meydanlarda, hapishanelerde karşı koymuş kimselerin asla aynı gözle görülemeyeceğini en kati ifadeyle belirtti. İnönünün bu sözlerini dinlerken C.H.P. gençlik kolu idare kurulunun hemen hepsi göğüslerini Menderesin kurşunlarına açarak Beyazıt meydanında savaşmış üyeleri, haklarının nihayet bir kimse tarafından savunulduğunu, teslim edildiğini görerek memnun, müsterih gülümsüyorlardı. Sadık Erdemin D.P. li gençleriyle büyük gençlik kütlesi içinde militanlık vazifesini yüklenen C.H.P. li gençler, elbette ki sadece bir parti mensuba olmak gibi müşterek vasıf taşıdıklarından dolayı aynı gözle görülmeyecek, aynı muameleye tâbi tutulmayacaktı. Zira bunu değil, bunun tam aksini hak etmek için pek çok şey yapmışlardı.

İnönü sözlerinin bu kısmına ince bir ilâve yapmayı da lüzumsuz bulmamıştı. Bir badire karşısında "milletin bütün kabiliyetleri"nin ancak normal idareler tarafından seferber edilebileceğini belirtti. Bütün ömrü şu memlekete demokratik nizam, batılı hürriyet havası hâkim olsun diye didinmekle geçmiş kimselerin hizmetlerinden, adam sırf hiç bir lekesi bulunmayan siyasi partilerden birine mensuptu diye müstağni kalmayı fayda sayan ve bu yüzden gazeteci hapsettirmek vazifesini itirazsız omuzlarına almış Menderes savcılarını gene sırf resmen bir partiye katılmak imkanını bulamamıştır diye baştacı eden zihniyete bu, İnönünün elbette ki çok manidar ve ihtiyatlı, edibina bir ikazı idi.

İsmail Rüştü Aksal
Yardımcıların en faydalısı

İlk intibalar.

İnönü hazırladığı metni okuduktan sonra gözlüklerini çıkartıp eline aldı, sonra gülümseyerek "Marifetimiz bu kadar" dedi. Muzip öksürük, metnin okunmasıyla beraber bitmişti. Yanındaki gazetecilerden birine döndü ve sordu;

"— Evvelâ sisin intibaınızı alayım. Nasıl, beğendiniz mi?"

Mesleği umumi, efkârın nabzını yoklamak olan genç muhabir:

"— Mükemmel efendim, dedi. Tam, halkın beklediği demeç! Vatandaş, sizden bunu bekliyordu".

Bir başka gazeteci, aynı fikri değişik ilâve etti "Şu anda söylenmesine mutlak ihtiyaç bulunan her şeyi söylüyorsunuz" dedi. Muhabirler memnundular. Alâkayla okunacak bir demeç ele geçirmişlerdi. Fotoğrafçılar memnundular Ne zamandır kendilerinden uzak bulunan İnönünün manalı pozlarını tesbit etmişlerdi. Bir gazeteci İnönünün demecinde sâdece memlekette yayılmak istenilen ve bâzı ihtiyatsız çevrelerin dahi yardımını sağlayan bir havanın değil, dış âlemin Türkiye hâdiselerine dair tefsirlerinin de cevabının bulunduğunu belirtti Hakikaten dış âlem bir yandan kırık dökük propaganda vasıtalarımızın büsbütün perişan hale düşmüş olması, bir taraftan bazı hâdiselerin hakikaten can sıkması, nihayet tefsirde hata yapılması yüzünden İnkılâp hareketimize değil ama İnkılâp İdaremize karşı eski sıcaklığını kaybetmişti. Gerçi kendilerinde "dış âlem mütehassıslığı" tevehhüm eden bir takım aklıevveller endişe edilecek hiç bir cihet bulunmadığını yabancı Umumi efkârın bizimle birlik olduğunu, hükümetlerin ise menfaatleri nasıl tutum icap ettiriyorsa bize karşı o tutumu takınacaklarını -Ah Zorlu neredesin? Bu, senelerce onun zorlu politikasının temelini teşkil etmiştir- müsterih olma peşinde koşanların kulaklarına fıslıyorlardı ama yabancı basında çıkan yazılar hiç de bu aklıevvellere hak vermiyordu. Tabii, "Yabancılar bize vız gelir" demek kabildi, ancak bu da gene 27 Mayıstan evvelki günleri pek çabuk unuttuğumuz mânasına gelecektir. Zira o günlerde yabancı basın, hatta kolu kanadı kırılmış Türk basını de recesinde davanın sahibi kesiliyor büyük faydalar sağlıyordu. İnönünün sözleri Türkiyede aklıselimin halâ sesini duyurmakta olduğunun bir delili gibi görüldü ve haklı haksız daha doğrusu mübalâğalı mübalâğasız bir endişenin yüreklerinde çörek lendiğini hisseden yabancıları da memnun etti.

Ama İnönünün sözlerini hiç bir memnunluk hissi duymaksızın, bilakis dişlerini gıcırdatarak ve tabiî en ters tarafından tefsir edip böyle yutturmaya kalkmak amacıyla okuyanlar da vardı ve bunlar Gürsel ile İnönü arasında karakedi besleme meraklısı siyaset dalaverecileriydi.

Yobazın rüyası

Hakikaten bir müddetten beri zemine ve zamana uydurulan, bu tarafla konuşulurken öteki tarafı yeren, öteki tarafın kulağına laflar fısıldanırken bu tarafın suiniyetinden bahsetmek suretiyle yürütülen bir kampanya esas gaye olarak şunu almıştı: İnönü ile Gürseli karşı karaya getirmek ! Kampanyanın hiç netice vermediğini söylemek haksızlık olur. Karakedi iki şahsiyetin arasına girmeye muvaffak olamamış, iki şahsiyet üstünlükleri sayesinde onu şahsen bertaraf etmişlerdir. Ama İnönü ve Gürselin temsil etikleri müessese ler arasında bir itimatsızlık havasını ihtiyatsız hareketler, talihsiz demeçlerle beslenen bir şüphenin ve soğukluğun mevcudiyetini inkâra imkân yoktur. Hele, bir irtibat vasıtası yerine geçecek olan ve fiiliyat sahasına çıkarılması geciken İstişarî Meclis bir türlü kurulmadığından, Milli Birlik Komitesinin bâzı üyeleri Komite de ekseriyetin tasvibini almamış beyanlarıyla bu Komiteyi ister istemez ilzam, eder durum takındıklarından

Orgeneral Gürsel
Bir teminat

Köprüler atılmış kalmaktadır. Başka bir talihsizlik belirli İnönü ve CHP. düşmanlarının Milli Birlik çevrelerini artmış bulunmaları ve onları telkin altında tutmalarıdır. Şu veya bu partinin safında İnönüyle uğraşmaya halkın yenilen, kendisinde "milletin beklediği lider" vasıfları tevehhüm edip bir fiskede siyaset sahasından eliniverdiği için yüreğinde aşağılık duygularının bütün arazlarını muhafaza etmiş kimselerin şimdi sanki gayrıresmi sözcüymüş tavrı takınmaları ve iki lâf arasmda mutlaka C.H.P. ile D.P. yi aynı sepette göstermeye kalkışmaları memlekette es-eye başlayan havanın mucip sebepleri arasındadır. İnönü, geçen hafta--- sonundaki demeciyle bu sınıfın gayretlerine karşı açık, sert, kati ihbarını yaptı. Şimdi, bu tutumu kuvvetlendirmek için topa vurma sırası Gürseldedir. Gürselin Milli Birlik komitesinin fikrini ve görüşünü, Komitede açılacak bir müzakereden ve varılacak karar üzerine Türk milletine resmen ifadesi geniş fayda sağlayacak, bir müddetten beri hakikî vatanseverlerin bogazına tıkanmış durum yumruğu kaldırıp atacak, güneş- 27 Mayıs günlerini geri getirecektir. Bu, bâzı genç Komite üyelerini de şüphesiz daha fazla "devlet adamı" tutumunu benimsemeye davet yerine geçecektir. Nitekim ilk adım Komitenin tebliğiyle atılmıştır.

Bu yüzdendir ki İnönünün demecini takip eden günlerde gözler Gürsele çevrilmişti. Böylece Gürselin 17 Eylülde yapacağı basın toplantısının ehemmiyeti büsbütün artıyordu.

Hükümet

Generalin düşündükleri

Genç adam, masanın kenarına ilişmiş, gri elbiseli, ak saçlarının inadına siyah kaşlı, babacan tavırlı adamın ışıl ışıl yanan gri-yeşil gözlerine bakarak sözlerine devam etti:

" —Evet Paşam.. Siz ihtilâl yaptınız. Siz ihtilâl ordusunun ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Başkumandanlığını yaptınız, yapıyorsunuz. Siz bir devri kapadınız, yeni bir devrin içine girdiniz. Ama korka korka, akşam eve dönüp dönemiyeceğini bilememenin korkusu içinde, biraz da cakasından ötürü Bulvarda ıslık çalmanın zevkine varamadınız. Bunu bilmezsiniz" dedi.

Generalin gri-yeşil gözleri dolu dolu oldu. Elini genç adamın omuzuna koyarak:

"— Haklısın... Bu işi bizden daha çok siz gençler yaptınız." diye cevap verdi.

Hâdise, geçen haftanın sonunda bir gece Çankaya Köşkünde cereyan ediyordu. General Gürsel Çankaya Köşkünün meşhur salonunun ortasında bulunan açılır kapanır masanın bir köşesine oturmuştu. Elindeki Samsun sigarasını keyifle tüttürüyor ve etrafını alan genç gazetecilerle sohbet ediyordu. Gürselin, hâlinden memnun olduğu belliydi. Gençliğe ve ataklığa tutkunluğu ortadaydı. Hani, genç basın mensupları da Generali rahat bırakmıyorlardı. Sözleri bir hayli târizkârdı. Devlet Başkam kendilerini dikkatle dinliyor ve cevap vermeğe çalışıyordu. Duyduklarından pek sevindiği, gençlere yaptığı iltifatlardan anlaşılıyordu. Konu, DP. başlarının dışarıda bıraktıkları kuyruklardı. Gençler bu adamların faaliyetlerinden duydukları endişeyi anlatıyor ve Devlet Başkanını tutumundan dolayı -evet tutumundan dolayı- tenkid ediyorlar, -evet tenkid ediyorlar- beğenmediklerini -evet beğenmediklerim- söylüyorlardı. Başkan bu sözlerden âdeta rahatlıyordu. Rahatsız olanlar, yeni Hükümet üyelerinin tanıştırılması sebebiyle Köşkte verilen kokteylde bulunan, eski iktidarın 1 numaralı şakşakçısı gazetecilerdi. Memnun edici hâdise, bu zatların sohbetin tansiyonuna dayanamayıp birer ikişer Devlet Başkanının etrafından uzaklaşmaları oldu.

Gürsel, sigarasından bir nefes daha aldıktan sonra devam etti:

"— Söylediklerinizin hepsinde haklısınız çocuklar. Ben ve arkadaşlarım, idareyi seçimle gelecek olanlara bırakmağa kararlı olduğumuzdan ve bunu başından beri düşündüğümüzden İhtilâlin kansız olmasına dikkat ettik. Galiba bunu başardık. Galiba doğrusu da buydu. Kanlı bir ihtilâl olsaydı, idareyi teslim etmek, zannederim bu kadar kolay olmıyacaktı. Ama bir kere daha söyledim, gene tekrar ediyorum, icap ederse, beni ve arkadaşlarımı bu kadar zorlarlarsa, dereler gibi kan akıtmaktan zerre kadar çekinmem. İnkılâbın korunması, bu hareketin devamı ve memleketin menfaati için yapamıyacağımız şey yoktur."

Bunları söyledikten sonra etrafında kalan birkaç gence sevgiyle baktı ve bunlardan birine:

"—Yahu, iyi ki ihtilâlin başında sen yoksun. Yoksa, heriflerin hali dumandı" dedi.

Şayia kumkumaları

Haftanın sonlarındaki o gece Generali böylesine neşeli ve kendinden emin görmek kulağı delik Ankara gazetecilerini tarifsiz sevinçlere garketti. Aman yarabbi, şayia borsasında neler dönmüyordu! Millî Birlik

Komitesinde ne hizipleşmeler, ne gruplaşmalar yaratılmıyordu! Hikâyelerin sonuncusu Türkeş ile Madanoğlu gruplarının Gürsele karşı birleştikleri ve Gürselin sâdece Devlet Başkanlığında bırakılmasının Komitece karar altına alındığıydı. Efendim, Komite Gürselin seçim tarihini tam bir katiyetle ve kendi şerefini, prestijini ortaya koyarak ilânını tasvip etmemişti. Zira, Komitedeki ihtiras sahipleri ve manevra meraklıları ekseriyetteydiler. Bunlar gitmek istemiyorlardı. Zaten vatan kendilerine "Bizi bırakıp, o menfaatçi politikacıların eline terkedip gitme!" diye haykırmıyor muydu? O halde, seçimlerden bahsetmenin sırası mıydı?

Bu can sıkıcı dedikodular -Başkent hâlâ bu neviden kadın dedikodularının yatağıdır» genç muhabirle-. rin canını sıkmıştı. Toplantıda, başta Gürsel, Millî Birlik Komitesinin azalarına bunları naklettiler, görüşlerini öğrendiler. Bunlar, şişirilip uçurulmuş balonlardı ve ciddi bir hakikate dayanmıyordu. Komite, verdiği şeref sözüne sadıktı. Parti kurmak isteyenler için aynı şeref yolu açıktı. Bunlar soyunur ve politika sahasına çıkardı. Evvelâ Ordudan ayrılırlardı, sonra Milli Birlik Komitesinden istifa ederlerdi, ancak onu takiben partilerini kurarlar ve oyunlarını oynarlardı. Öyle perde arkasından, Komitenin nüfuzunu kullanarak ve bir kaç muhteris, muvaffak olamamış politikacı bozmasının peşinde işler çevirmeye kalkışmak asla bahis mevzuu değildi. Bundan herkesin emin olması lâzımdı.

Söz rivayetlerden açılmışken Devlet ve Hükümet Başkanı kahkahalar arasında hâtıralar nakletti:

"— Ben duymuyor muyum, bilmiyor muyum zanediyorsunuz söylenenleri? Bakın bir tanesini anlatayım: Meğer birkaç defa Menderes beyaz ata binmiş, gelmiş Köşke, bana akü öğretmiş. Şunu şöyle yapalım, bunu böyle yapalım demiş. Ben de pek sevinmiş, pek memnun olmuşum Yaaa, bunları biliyor muydunuz?"

Babacan Generalin gözlerindeki pırıltı bunları söylerken artmıştı. Biraz kin, biraz nefret ifade ediyordu Gençlere, bütün bu lâfları yobazlarıt ortaya attığını cahil olanların bir dereceye kadar affedilebileceğini, ama bilgili, kültürlü yobazların hiç mi hiç affedilmemesi lâzımgeldiğini söyledi.

Bu sırada grubun kenarında konuşulanları dinleyen ve pek fazla lâfa karışmıyan birisi belki de ilk defa konuştu. Gözler kendisine çevrildiğinde de âdeta utandı. Bu zât İnkılâp Hükümetinin yeni Sağlık Bakanı Ragıp Ünerdi Lâcivert, mütevazi elbisesinin içinde devamlı gülümsiyen Üner, genç b a s ı n mensuplarına Gürselin ihtilâlden evvel yaptığı bir nükteyi nakletti. Hikâye şöyleydi:

"Bir gün Karşıyaka klübünde oturuluyordu. Generalin de bulunduğu grupta sakıtların durumu münakaşa ediliyordu. Anlatılanlar sakıt iktidar mensuplarının çalıp çırpmalarına dairdi. Sohbettekilerden birisi çalınıp çırpılanları acı acı anlattıktan sonra, "Vallahi Paşam, yağma Hasanın böreği, yiye yiye bitirdiler" demişti. Gürsel o zaman meşhur kahkahalarından bilini atmış ve, "Hangi börek, Hasanı bile bitirdiler demişti".

Üner hikâyeyi naklettikten sonra gene kenara çekildi ve söylenenleri dinlemeğe koyuldu. Sohbet koyulaşmış. General pek keyiflenmişti. Bir ara saatine baktı ve birden kenarına iliştiği masadan kalkarak:

"— Eeee çocuklar, ben sizi 20.30'a kadar davet ettim. İşimiz bu kadar. Millî Birlik Komitesinin toplantısı var. Müsaade ederseniz gidelim artık" dedi.

İki saatlik mütevazi kokteyl pek eğlenceli ve basın mensupları için pek verimli olmuştu. Yeni Bakanları tanımak doğrusu istenirse güçtü. Şayet General Gürsel arada bir yaptığı nüktelerle Bakanları takdim etmese, gelenler bu işi başarmakta bir hayli zorluk çekeceklerdi. Hele Generalin, briç arkadaşı Devlet Bakanım takdimi, gazetecileri bir hayli güldürmüş, etrafta bulunanları neşeye boğmuştu. Gürsel, salonun ortasındaydı. Etrafını saranlar arasında mongol gömleğinin yakası hafifçe tüylenmiş, uzun boylu, kumral gözlüklü ve hareketli birisi de bulunuyordu. Kıvırcık saçlı olan bu zat lâfa pek az karışıyor ama zeki gözlerle etrafını süzüyordu Hareketli adamın adı Nasır Zeytinoğluydu ve İnkılâp Hükümetinin yeni Devdet Bakanıydı. Bir ara basın mensuplarından birisi Generale yeni Bakanları eskiden tanıyıp tanımadığını sordu. General gülerek, sorana:

"— Söyliyeyim de, briç arkadaşları diye gene yazın, değil mi?" diye takıldı.

- Bu sırada Gürselin solunda bulunan yeni Sağlık Bakanı söze karışmış ve:

" —Üstelik benim de briç arkadaşınız olduğumu yazmışlar Paşam Halbuki bir kere olsun elime kağıt almış değilim" dedi.

Enerjik görünüşlü diğer bir Bakan sözü tamamladı:

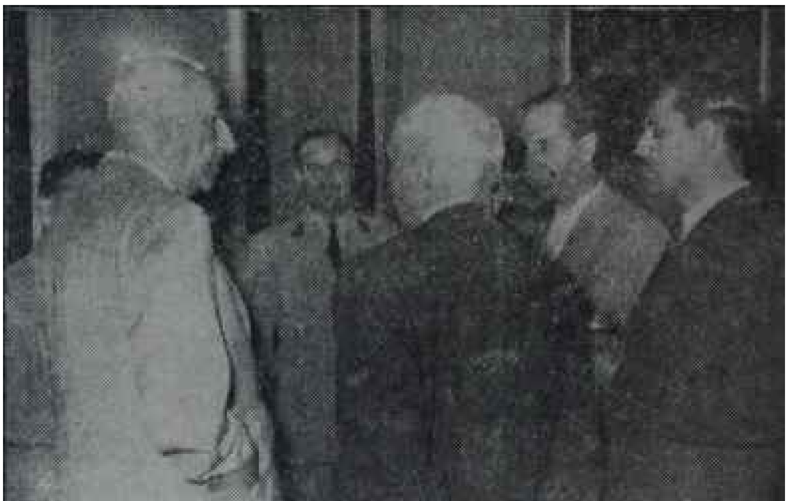
"— Sonra bir yanlışları daha var Benim briçi en az sizin kadar oynadığımı söylüyorlar. Biraz fazla mübalağa gibime geldi. Değil mi Paşam

Gürsel, iki yeni Bakanın sözleri gülerek dinledi. Etrafındakilere başını hafifçe sallıyarak:

" — Onu bunu bilmem ama, ben bir kere briçte İsmet Paşanın bi parasını aldım. Erzuruma seyahat sırasında oynamış ve kazanmıştım Ama o sırada Paşanın aklı başka yerdeydi. İkinci Cihan Harbi sırasıydı. Paşa briç oynuyordu ama bel ki düşündüğü şeyler vardı. Sonra parayla piyango bileti almıştım. Bir şey çıkmamıştı" dedi.

Daha sonra yeni Bakanlarına dönüp:

" —Bunların yazmalarına alışacaksınız. Sakın kızmayın ha.. Bırakın yazsınlar. Bunları yola getirmek için en iyi çâre, istedikleri kadar se

Devlet Başkanı Gürsel Çankayadaki kokteylde
Kokteyl içinde kokteyl

Suzan Sözen

Bir isim, D.P iktidarının bilhassa son yularında Louis'ler Fransasının meşhur madamları, Du Barry'ler veya Pompadourlar derecesinde şöhret buldu. İsim -Suzan Sözen- tıpkı öteki madamlar gribi, kudret sahibi zatın "resmi metres"ine aittir. İnanılacak şey değildir ama, nihayet dış görünüşüyle bir demokrasi olan D.P. Türkiyesinde "resmi metres" sâdece alâkalı zatın eşi değil, cemiyetin bir çok çevresi tarafından, her halde devleti idare eden zümresince kabul edilmiştir. Güzelliği derecesinde edebi kabiliyetsizliği ve zevksizliği aşikâr "resmi metres"in romancılığa merakı Menderes - Sözen macerasının daha fazla dallanıp budaklanmasına yol açmıştır. Bu münasebet hakkında çeşitli söylentiler yayılmış, bir romantik hava yaratılmıştır.

Menderes, daha baştan itibaren bütün çapkınlıklarını evli bir erkek, hele evli bir Başbakan için yadırganacak aleniyet içinde yapmıştır. Adeta metresleri bulunduğunu, kadınlarla düşüp kalktığını bizzat «ilân etmiş, aşk randevularına resmi arabalarla, polis jeep'leri arasında gitmiş, mahalleleri kordon altına aldırtmış, bir "bakınız, ben ne çaplan erkeğim" etiketini kendi üzerine bizzat yapıştırmıştır. Bunun, bir kompleksin ifadesi olduğu muhakkaktır. Menderes daima, kendisine başka temayüller atfının tesiri alfanda kal mış, bu rivayetleri ortadan yok etmek için eline kudret geçer geçmez her türlü ahlâk ölçüsünün dışına fırlamıştır. 'Resmî metres"iyle münasebetleri hakkında açılan tahkikat kendisini "Müslüman Başbakan" diye tanıtan düşük Başbakanın Suzan Sözenle ne cins bir münasebet kurdu ğunu ortaya çıkarmıştır. Ortaya çı kan başka bir hakikat, İstanbul Po lis Müdür muavini diye ne kıratta bir insanın tayin edildiğidir.

Suzan Sözen
Du Barry 1960

Suzan Sözenin medenî durumu şöyle tesbit edilmiştir: "İki defa evlenmiştir. Son kocası İstanbul sabık Emniyet Müdür muavinlerinden Ferit Sözendir. Halen Ferit Sözenin nikahı altındadır. "Romancılığa meraklı genç kadın ilk kocasının çok zengin olduğunu, ondan ayrıldığında mücevheratı ve 80 bin lirası bulunduğunu bildirmiştir. İfadesine göre şimdiki kocası da, kocasının babası ve akrabaları da büyük varlık sahibidirler, Halen kendisinin 155 veya 160 bin lirası vardır, bunun 40 bin lirasını ikramiye için muhtelif bankalara yatırmıştır. Evlilikleri boyunca Ferit Sözen kendisine her ay bin lira vermiştir. Zaten Suzan Sözen müsrif değildir. Pahalı terzilere, tanınmış berberlere gitmemektedir. Dikişini, gündelikçiye evinde diktirmektedir. Sokağa çıkmaktan büyük bir zevk almamaktadır. On senedir münzevî bir hayat yaşamaktadır. Girişilen tahkikat Suzan Sözenin bu ifadesini doğrulamış, güzel romancıda bir hayal âlemi içinde yaşama iptilâsının bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. Bir Başbakanla münasebet bu âlem için mükemmel fon teşkil etmiş, genç kadın hayatını Menderese vakfetmekten zevk almıştır. Suzan Sözen kocasının İstanbul polis okulunda öğretmen olarak çalışırken İstanbul Emniyet Müdür muavinliği kadrosunun boşalması üzerine o makama tayin edildiğini söylemiştir.

Bir gece ziyaretçisi

Suzan Sözenin ifadesine göre Menderes, İstanbulda bulunduğu zamanlar Sezenlerin evine "arada sırada" gelmekte ve iki saat kadar kaldıktan sonra gitmektedir. Genç romancıya bu ziyaretler sırasında kocasının nerede bulunduğu sorulmuş ve "Daima evdedir. Bazen, vazifesi dolayısıyla gider, biz Menderesle kalırız" demiştir. Menderesin geliş saati ekseriya akşamın dokuzu veya onudur. Suzan Sözene göre Menderes çok bilgilidir. Hattâ kendisinden bile çok!. Evde yalnız kaldıklarında "edebi konuşmalar" yapmaktadırlar. Menderes, edebiyattan gayet iyi anlamaktadır. Kendi edebiyatçılığına gelince romanlar yazmıştır, bunların tercümelerini yapmıştır, şiirlerini kitap halinde toplamıştır. Şiirlerinin sıraya konmasına Behçet Kemal Çağlar yardım etmiştir. Suzan Sözen ilk ifadesinde evine Menderesten başka kimsenin gelmediğini söylemiştir. Fakat ikinci ifadesinde, ilk zamanlar Rıfat Kadızadenin Menderesle birlikte geldiğini bildirmiştir. Kemal Zeytinoğlunun, Samet Ağaoğlunun ve diğer bâzı "yüksek şahıslar"ın ziyaretçileri arasında bulunduğunu kabul etmiştir. Güzel romancı Menderesin kendisine hiç hediye vermediğini, fakat meyva gönderdiğini anlatmıştır.

Suzan Sözen ilk ifadesinde Menderesle kendi evinden başka bir yerde bulunmadığını söylemiştir. Fakat sonradan, Menderesin refakat polisiyle karşılaştırıldığında bir kaç defa da Floryada buluştuklarını belirtmiştir. Florya buluşmalarında kocası yanında yoktur. Bu buluşmalardan kocasının haberi de yoktur. Buluşmalarda Rıfat Kadızade de bulunmuştur! Genç romancı, Floryadan erken döndüğünü ancak Örfi İdare zamanı bir kaç defa köprünün açılma saatini beklediğini İfade etmiştir.

Şoförün anlattıkları

Menderes - Sözen münasebetlerinin tahkiki sırasında düşük Başbakanın yanında vazife görmüş şoförlerin de bilgisine başvurulmuştur. Bunlardan biri, meşhur 000.73 plâka sayılı otomobilin şoförü Sabri Çekinmezdir. Menderes İstanbuldayken onun kullandığı Cadillac'a binmektedir. Sabri Çekinmez 000.73'ün şoförlüğüne Ahmet Salih Korurun tavsiyesiyle getirilmiştir. Çekinmez Menderesi ekseriya akşam dokuzda Park Otelden alıp Suzan Sözenin evine götürdüğünü söylemiştir. Başbakanı, emrettiği saatte tekrar gelip al-

Hikâyesinin içyüzü

maktadır. Bu, hemen daima iki saat sonrası olmaktadır. Çekinmez bu iki saati Park Otele dönüp orada geçirmektedir. Menderese Rıfat Kadızade sık sık refakat etmiştir. Bazen eve o da girmiş, bazen başka yere gitmiştir. Sabri Çekinmez Ferit Sözenin durumu hakkında şunları anlatmıştır: "Menderes eve geldiğinde Ferit beyi, kendi kullandığı Emniyete ait cipin içinde uzaklaşırken görürdük. Menderesi tekrar almaya geldiğimizde, aynı cipin içinde, evin civarında bekler bulurduk". 000.73 plâkalı Cadillac'ın şoförü de Suzan Sözeni bir çok defa Floryaya götürdüğünü bildirmiştir. Söylediği şudur: "Suzan Sözeni akşamları evinden alırdık. Floryaya götürürdük. Gece geç vakit döndürürdük. Bazen bu, köprünün açılma saatine yakın olurdu. Floryada Rıfat Kadızadeyi de görürdüm"

Polislerin gördükleri

Düşük Başbakanın koruma polisleri de ifadelerinde aynı hususları teyit etmişlerdir. Bunlardan biri Saim Durusoydur. Durusoy İstanbul Birinci Şubede memurdur ve Emniyet teşkilâtının koruma masasında çalışmaktadır. Başbakanı korumak üzere yanında ve Park Otelde vazife almıştır. Özel vazifesi getir - götür işleri yapmak ve Başbakanın oğlunu sinemaya, eğlencelere götürmektir. Menderesi Park Oteldeyken gördüğünü söylemiş, otelin ziyaretçilerle dolup taşdığını bildirmiştir. Durusoya göre Menderesle en sık temas olan zet Dr. Mükerrem Saroldun Kendisinin Amiri ise Ercüment Yavuzalp olmuştur.

Adnan Menderes
Louis 1960

Menderesin Suzan Sözenle münasebetlerinin asıl şahidi İstanbulda 000.73 plâkalı otomobilde koruma vazifesiyle bulunan Nureddin Ayandın Nureddin Ayan Başbakan otomobildeyken şoför mahallinde, kapı kenarında oturmaktadır. Onun anlattığına göre de Suzan Sözenin Teşvikiyedeki evine gidip gelmelerde akşam saat dokuzdan sonra Park Otelden hareket edilir ve Menderes orada bırakılıp dönülürdü. Düşük Başbakanın söylediği saatte -ki bu, iki saat sonrasıdır- tekrar gidilip Menderes alınırdı. Menderes eve gittiğinde Ferit Sözen evde bulunmazdı. "Biz eve giderken onu Emniyete ait cipi kullanarak ayrılır görürdük. Menderesin dönüş saatinde evin yakınındaki camiin köşesinde, cipin içinde bekler bulurduk". Ayan, Menderesle beraber Rıfat Kadızadenin Teşvikiyeye gittiğini, fakat ekseriya eve girmediğini söylemiştir. Florya ziyaretlerine gelince, akşamları Suzan Sözen evinden alınmakta, Floryaya götürülmektedir. Menderesin oturduğu köşkün kapısını Nureddin Ayan açmaktadır. Suzan Sözen hemen içeri girmekte ve kapıyı kapamaktadır. Suzan Sözen Floryadan ekseriya sabaha karşı, köprünün açılması saatinde dönmektedir. Köşkte Rıfat Kadızadenin bulunduğu da olmaktadır.

Nureddin Ayana Suzan Sözeni görürse tanıyıp tanımayacağı sorulmuş, müsbet cevap alınmıştır. Hakikaten genç romancı polise gösterildiğinde ikisi de birbirlerini tanımışlardır. Suzan Sözen bunun üzerine Florya ziyaretlerini kabul etmek zorunda kalmıştır.

Ticari ithamlar

Tahkikat sırasında Suzan Sözen, Başbakanla münasebetlerinin bu derece romantik olmadığı yolunda bazı şahitlerce itham olunmuş, hattâ bunlarla karşılaştırılmıştır. İddiaya göre bir çok lisans işinin çıkmasını Suzan Sözen temin etmiş ve mukabilinde para almıştır. Zaten genç romancı Ticaret Odasına kayıtlı bir takım şirketler de kurmuştur. Suzan Sözen bunları inkâr etmiş, fakat Sicilli Ticaret Gazetesinden şirketlerle alakasının doğru olduğu tesbit edilmiştir. Bunun üzerine bunları doğrulamış, fakat lisans çıkartıp para almadığını ileri sürmüştür. Başka bir itham Suzan Sözene ilk kocasının da bir takım. Amerikalı iş adamlarıyla tanıştırılıp iş adamlarıyla münasebetler kurduğu yolunda olmuştur. İddialardan biri de Refik Koraltanın Suzan Sözene antikacı Krupiden eşalmış bulunduğudur.

Suzan Sözen iddia sahipleriyle var sıkıştırılmıştır. Bunlardan biri Su--an Sözene kendisiyle birlikte klüp kurduğunu. Başbakanı fahri Aza yapmak için Park Otele gittiklerini, fakat orada kendisini atlatıp Menderesle tanıştığını, sonra da işi ilerlettiğini bildirmiştir. Şahit, Sözenin lisans işlerinde Başbakanın eski Hususi Kalem Müdürü Muzaffer Ersünün yardımlarından faydalandığını söylemiştir. Sözen bunları da reddetmiş, Park Otele hiç gitmediğini, Ersüyü sadece sesinden tanıdığını, ticari iş yapmadığını ileri sürmüştür, Genç romancı, ilk kocasından şantaj yoluyla büyük para aldığı iddiasını da kabul etmemiştir.

Müslüman Başbakan!

İçyüzü bu olan münasebet, her şeyden ziyade kendisine "Müslüman Başbakan" dedirten Menderesin çapkınlığını dahi ne derece düşük yaptığını gözler önüne sermiştir. Bir şahit bir defasında Menderesi Suzan Sözenin evinden alıp, -bir seyahat arefesinde- Eyüp camiine götürdüğünü söylemiş ve "Allah bilir ya, aptest dahi almadan, iki elini açtı ve gazetecilere poz vererek resimler çektirtti" demiştir.

Şahide göre Londra semalarında Menderesin uçağının Allah tarafından yere vurulması dine ve hakiki dindarlığa karşı işlenmiş böyle suçların neticesidir! Ama bütün hikâyede asıl parmak ısırtan adam, elbette ki İstanbul eğlence yerlerinin haraççısı Ferit Sözendir.

testiyi vermektir. Bir yanlış yazarlar, iki yanlış yazarlar, sonra kendi kendilerini düzeltirler. Eskisi kadar yanlışlık .oluyor mu basın da şimdi?" diye sözlerini bitirdi. Sonra etrafındaki kalabalığı hafifçe iterek aradan sıyrıldı ve gruptan ayrılırken gülerek göz kırptı:

" —Arada bir bunlardan kaçmak da lâzımdır" dedi ve salonun diğer köşesine doğru dinç adımlarla yürüdü.

İş kolay olmamıştı

Aslında, Kabinenin boşluklarının doldurulması, yeni Kabine üyelerinin tanıştırılması için yerilen kokteylin hazırlığı kadar kolay olmamıştı. Başkan Gürsel hayli uzun süren temaslar yapmış, ve bakanlıklar için adam aramıştı, Geride bıraktığımız haftanın ortalarına kadar iki bakanlığa getirilecek, olanlar henüz bulunamamıştı. Bakanlıklardan birisi Millî Eğitim Bakanlığıydı. Namzetlerin ve arzu edilenlerin başındaki isim, geçen hafta içinde Hasan Âli Yüceldi. C.H.P. iktidarının bu ünlü Milli Eğitim Bakanı doğrusu istenirse. Bakanlık koltuğunu dolduracak pek Münasip bir insanda. Millî Eğitim konusundaki bilgisi ve liyakati aşikârdı. Üstelik uzun müddet Bakanlık yapmıştı. Oturacağı koltuğa yabancı sayılmazdı. Nitekim haftanın ortasında Eğitim Millî Komisyonu üyelerine gene Çankayada verilen mütevazı bir kokteylde Devlet ve Hükümet Başkanı on-onbeş dakikalık bir sohbetten sonra, eski Milli Eğitim Bakanının koluna girmiş ve kendisini diğer bir salona çekerek uzun müddet konuşmuştu. Salonda bulunan ve bu konuşmayı farkeden herkes şıppadak yakıştırmış ve ertesi gün Başkentte Milli Eğitim Bakanlığına Hatan Ali Yücelin tayin edildiği haberi atıp yürümüştü.

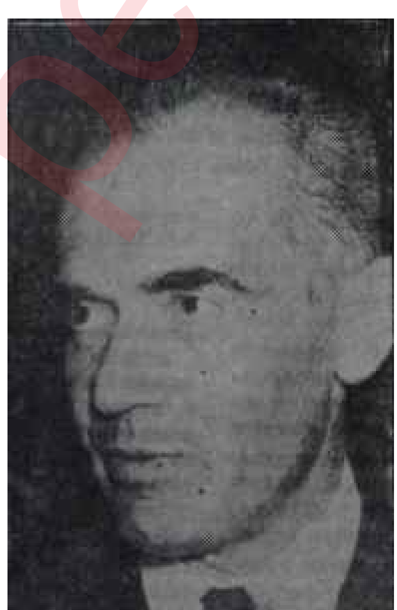
Ancak, haber doğru çıkmadı. Üstelik, Devlet ve Hükümet Başkanı, Millî Eğitim Bakanlığı için başka namzetlerle de temastaydı. Nitekim aynı günün sabahı Başbakanlığın önünde duran siyah bir otomobilden inen ve acele adımlarla binaya giren bir adam Başbakanlığı terkettiğinde, son zamanlarda Başbakanlık binası merdivenlerinin abonesi hâline gelen basın mensupları, kendisine, Millî Eğitim Bakanı olarak bakmışlardı. Maamafih böyle düşünen sâdece gazeteciler de değildi. Bir gün evvel, Başbakanlığı İstanbulda bir telefona bağlayan 03 deki memure hanıma da sorsanız, size, Millî Eğitim Bakanlığına Prof, Vahit Turhanın getirileceğini yemin billâh söylerdi.

O gece Başbakanlık Hususî Kalem Müdürlüğünden açılan telefon

Nasır Zeytinoğlu
Briçten ne haber?

şehirlerarasmdan İstanbulda Vahit Turhanın aranmasını ve acele bağlanmasını istemişti. Şehirlerarası memuru iyi bir kanal seçerek İstanbuldan 63 64 15 numaralı telefonu Başkentin meşhur 27070 numarasına bağladı. İstanbuldan konuşan ses hafif heyecanlıydı. 27070 kendisini acele Ankaraya davet etti. Prof. Vahit Turhan Başbakanlığın kapısından içeri girerken, saatler 9.25'i gösteriyordu. Kendisinden az evvel Devlet ve Hükümet Başkam gelmişti. O sabah gelenler arasında Millî Eğitim Bakan vekili Fehmi Yavuz da bulunuyordu. Başkan Gürselin Vahit Turnanla neler konuştuğu meçhuldür. A» ma, temasların büyük bir gizlilik içinde yapılmağa çalışıldığı bâzı hadiselerden anlaşılıyordu. Nitekim o sabah Başbakanlığın merdivenlerinden inen Başbakanlık Hususî Kalem Müdürüne gazeteciler:

Ragıp Üner
İftiraya uğradı

"— Acaba Prof. Vahit Turhan neden Ankaraya çağırıldı?" diye sorduklarında, tatlı bir tebessümle karşılaşmış ve şu cevabı almışlardı:

—Prof. Vahit Turhan mı? Ankarada mı kendisi."

Millî Eğitim Bakanlığı için düşünülen bir başka isim daha vardı. Prof. Fahir İz. Geride bıraktığımız haftanın ortasına, kadar Prof. İzin Bakanlığa tâyin edileceği Başkentte önde gelen söylentiler arasındaydı. Üstelik Prof. İz defalarca Başbakanlık binasına gelmiş gitmiş ve bu söylentilerin hakikate uygunluğunu sağlamıştı. Hakikaten Prof. İzin Millî Eğitim Bakanlığı gün, hattâ dakika meselesiydi. Ancak ortaya küçük bir mâni çıkmış ve herşeyi altüst etmişti. Prof. İzin eşi ecnebiydik Komite her şeyi inde eleyip sık dokuduğundan bundan da vazgeçilmişti.

Ve nihayet..

"Herşey geçen haftanın ortasında perşembe günü belli oldu. Sabah saat 9.30 sıralarında İmar ve İskân Bakanı Prof. Fehmi Yavuzu, yanında Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dekanı Prof. Bedrettin Tuncelle beraber görenler, Millî Eğitim Bakanlığına yapılan tâyinin mahiyetini anladılar. Gerçi tâyin bir gece evvel yapılmış ve çarşamba gecesi Galatasaray - Fenerbahçe futbol maçını seyreden Başkan Gürsel, maça gelmeden Tuncelin Bakanlığını onaylamıştı. Maç sırasında kendisine, duyulan haberin doğru olup olmadığım soran bir foto muhabirine, seçtiği ismi de açıkladı. Ama ertesi sabah Tuncel, beraberinde Yavuz olduğu hâlde Başbakanlıkta görününce işin hakikat olduğunda artık kimsenin şüphesi kalmadı. O gün Bakanlar Kurulu tam kadroyla, ilk toplantısını yapıyordu. Bu bir tanışma toplantısı olacaktı. Başbakan Gürselin riyasetinde toplanacak olan Kurul üyeleri teker teker Başbakanlığa gelmeğe başladılar. Toplantı iki buçuk saat devam etti ve Bakanlar Kurulunu ilk terkeden Bakan Fehmi Yavuzla, daha çiçeği burnunda Bakan Bedrettin Tuncel oldu. Tuncel Başbakanlığın merdivenlerini yeni inmişti ki etrafını bir yığın insanın sardığını gördü: Evvelâ şâ-

şırdı, sonra, gelenlerin gazeteci olduklarını anlayınca dili tutulur gibi oldu, ne söyliyeceğini kestiremedi. Ancak:

"— Doğruca Bakanlığa gidiyorum" diyebildi.

Bu sırada diğer Bakanlar da yavaş yavaş kapıda görünmeğe başlamışlardı. Yavuz ve Tunceli Sağlık Bakanı Ragıp Üner takip etti. Bu defa gazeteciler mavi elbisesi içinde pek şık görünen yeni Sağlık Bakanının etrafını sardılar. Ünere Bakanlar Kurulunun hangi meseleleri konuştuğunu soran gazeteciler doğrusu pek güzel bir cevapla karşılaştılar:

"— Millî Eğitim Bakanıyla tanıştık..."

Anlaşılan, tanışma biraz uzun sürmüştü!

Üner acemi adımlarla Buick otomobiline bindiği sırada merdivenlerde Tarım Bakanı Osman Tosun gözüktü. Onun hemen yanında Çalışma Bakanı Mehmet Reşit Beşerler bulunuyordu. Beşerler kapıda bekleşen gazetecileri gördü. İri vücutlu Bakan her ne sebeptense basın mensuplarıyla karşılaşmaktan pek hoşlanmıyordu. İyi bir manevrayla basın barajını aştı ve otomobiline binerek uzaklaştı.

Beşerlerin otomobili gözden kaybolurken, Kabinenin paşa üyeleri kapıda göründüler. Ulay ve Kızıloğlu, önlerinde gazetecileri görünce durdular. Sağ taraflarında bulunan Alicanı da yanlarına aldılar ve bir foto muhabirinin isteği üzerine resimlerinin çekilmesine müsaade ettiler. Bu sırada bir gazeteci, Kızıloğluna:

Bedrettin Tuncel
Yarışta süpriz

Evet, Bu Bakana İtirazımız Var!

Menderesin eski bir savcısı bugün, İnkılâp Hükümetinde vazife görüyor» Bahis mevzuu zat, Devlet Bakanlığına getirilmiş bulunan Hayri Mumcuoğludur Hay--i Mumcuoğlu, bazen doğrudan doğruya Menderesten aldığı emirlerle Ankarada, gazetecileri hususî bir hışım ve şiddetle takip eden vazifelidir. Ankara savcılığı yaptığı yıllar basının indinde asla makbu hâtıralar bırakmamıştır. Sadece bu mecmuanın bir çok mensubu Hayri Mumcuoğlunun emriyle ve Menderesin veya ideal arkadaşlarının hoşlarına gitmeyen hakikatler yazdılar diye tevkif olunmuşlar, mahkûm edilmişler, aleyhlerinde takibat yürütülmüştür. Şimdi, böyle bir Bakanın yer almış bulunduğu bir hükümetten memnun olmak gazetecilerden, Hayri Mumcuoğluyu iyi tanıyan gazetecilerden istenmemelidir. Eğer bugün Yassıadada Hayri Mumcuoğ--u değil de halefi Rahmi Ergil bulunuyorsa bu, büyük ölçüde kaderin oyunudur. Hayri Mumcuoğlu tedhişin daha arttığı devrin hemen başında Ankara savcılığından alınarak başmüfettiş yapılmıştır. Ama Hayri Mumcuoğlunun aklına, tedhiş âleti olmayı reddederek istifa etmek gelmemiştir. Kaldı ki eğer D.P. nin ömrü yetseydi önümüzdeki ilk seçimlerde Ankara savcısı Tekirdağ Demokratları tarafından D.P. nin Tekirdağ adayı olarak düşünülüyordu. Ankara Hiltona misafir olmuş basın mensupları ise, o tarihlerde aynı yerde yatan bir Tekirdağlı D.P. idarecisi tarafından doğrudan doğruya bugünkü Bakan Hayri Mumcuoğluya şikâyet edilmişlerdir ve bugünkü Bakan Hayri Mumcuoğlu hapishaneye gelerek Demokrat dostunun ihbarlarını dinlemiştir.

Herken ve bilhassa Milli Birlik Komitesinin bütün azaları bilmelidirler ki Menderesin Ankara savcısını İnkılâp Hükümetinin bakanlık koltuğunda görmek bizleri dondurmuştur. Milli Birlik Komitesinin azaları, meselâ İnkılâp idaresi tarafından Nureddin Aknozun Genel Kurmay Başkanlığına tâyini gibi bir hâdise karşısında ne vaziyete düşeceklerini, nasıl ürpereceklerini düşünürlerse Hayri Mumcuoğlunun bakanlığı karşısında basın mensuplarının ne hissettiklerini kolaylıkla anlayabilirler ve bu hassasiyete hak verirler. Zalimlere gık demeden âlet olmuş, onların bütün emirlerini itirazsız tatbik etmiş, istifa müessesesi gibi bir müessesenin mevcudiyetini asla hatırına getirmemiş, politik, bir mevki olan mevkiini oradan uzaklaştırılıncaya kadar fütursuz muhafaza etmiş bir zatın bizim anladığımız mânadaki İnkılâp ruhuyla bağdaşmasına imkân bulunmadığını buradan haykırıyor ve herkesin dikkatini çekiyoruz. Bay Hayri Mumcuoğlunun mücadelesinin hikâyesini işitmek istiyoruz. Bizim bilmediğimiz nasıl bir hizmet görmüş? Belki Hayri Mumcuoğlu istifa müessesesini gene hatırlamayacaktır. Ama bunu ona hatırlatmak sâdece bir hak değil aynı zamanda bir vazifedir de.. Hayri Mumcuoğlu Bakan olursa, Hicabi Dinçin ne günahı kalır lütfen söyler misiniz ve lütfen hiç kızmadan bize anlatır mısınız yarın öbür gün onun da bir bakanlığa geçip oturmayacağının garantisi nedir?

Evet, bu Bakana bizim itirazımız var. Zira biz onu. Menderesin zulüm âletlerinden biri olarak Ankara savcılığının makam masasında gördük, onun haksız ve adaletsiz emirlerinin ıstırabını tâ yüreğimizde hissettik. Eğer bütün mücadelenin neticesi bu hayal kırıcı durum olacak idiyse pek çok fedakârlığa boşuna katlanıldığının, pek çok zahmetin boşuna çekildiğinin ve pek çok azabın yok yere insanları yaktığının bilinmesi gerekir.

" —Paşam, Bayındırlık Bakanlığına'kim tâyin edildi?" diye sormuştu.

Kızıloglu kaşlarını çatarak bir-iki saniye düşündü. Sonra:

" —Bilmem, ismini unuttum. Ha.. Yok canım, Bayındırlık Bakanının koltuğu boştu" dedi.

Bunun üzerine sempatik Ulaştırma Bakanı kahkahayı bastı ve Kızıloğluna dönerek:

"— Nasıl boştu canım? Biz neciyiz ki?" diye cevap verdi.

Kızıloğlu, Ulaya gülerek:

"— Canım, anladık. Koltuğu boştu diyoruz biz de" dedi.

İki asker, gazetecilerin yanından uzaklaşırken, dik ve sert adımlarla merdivenleri Selim Sarper iniyordu. Basın mensuplarının yanına sokuldu ve gülerek şöyle dedi:

"— Haftanın esprisi diye yazın bakalım. Tanışma ve anlaşma toplantısıydı".

Sarper "anlaşma" kelimesini, üzerine basarak söylemişti.

Bakanlar Kurulunu daha sonra Ticaret Bakanı Mehmet Baydur ve Gümrük Bakanı Fethi Aşkın terkettiler. Daha sonra Âmil Artus gülerek gazetecilerin yanına geldi, biraz konuşup Başbakanlığın önünden ayrıldı.

Bakan otomobillerinin hemen hepsinin Başbakanlığın önünden ayrıldığı sırada Başkan Gürsel, yanında Türkeş olduğu halde kapıda görüldü. General, beyaz bir kâğıda bâzı şeyler not ediyordu. Gecekonduları yıkılan bir kadının şikâyetini dikkatle dinleyen ve not alınarak meşgul olunmasını isteyen Gürsel, pek memnun görünüyordu: Kabinede sâdece bir tek koltuk boştu!

İnkılâp

Başkentten haberler

Alnındaki kâhkülün hafifçe sallanışı yüzündeki muzip tebessüme pek yakışan genç adamın keyfine diyecek olmadığı daha ilk bakışta belli oluyordu. Söylediği sözün son kelimesi dudakları arasında eridiği zaman karşısında bulunanların gözleri faltaşı gibi açıldı. Biri, yanındaki gri elbiselinin kolunu dürttü. Bir diğeri şaşkın şaşkın etrafına bakındı. Meslek alışkanlığıyla etrafta bir telefon arıyordu. Duyduğu haber, gazetesinde en azından manşet olabilecek ölar"ın bu sefer ellerinde viski kadehleri, yüzlerinde memnuniyetlerini bildiren ve hiç eksik olmayar tebessümleriyle ortada görünmemeleriydi. Böyle bir sıkıntıdan kurtulmanın verdiği rahatlıkı Millî Birlik Komitesi

Yeni Kabine ilk toplantısını yapıyor
... ve Allah Mumcuoğluyu yarattı

nemdeydi. Bir-iki saniyelik tereddütten sonra gazeteciler, kâhkülü aynı tempoyla sallanan genç adama döndüler ve söylediklerinin ciddî olup olmadığını tetkike koyuldular.

Hâdise, geçen haftanın başında bir gece, Çankaya Köşkünün meşhur "Âlemler Salonu"nda cereyan ediyordu. Ama artık âlem yoktu. Gazetecileri telâşa düşüren haberi yeren. Millî Birlik Komitesinin genç üyesi Muzaffer Özdağdı. Haber ise, Yedek subay olabileceklerin asgarî yüksek tahsil mezunu olmalarını derpiş eden kanunun o gün kabul edildiğiydi. Genç kurmay yüzbaşı muzip gülüşüne devam etti. O da karşısındaki basın mensuplarını tetkik ediyordu. İnanıp inanmadıklarını veya kanunun kabulünün üzerlerinde ne gibi bir etki yarattığını incelemekteydi. Gerçi gazeteciler kanunun kabul edil-

Okuyucu Mektupları

Mecmuanızın 31 Ağustos 1960 tarih ve 315 sayılı nüshasının 18 inci sahifesinde "Akraba sevgisi" başlığı altında, kocam eski Adana valisi Turhan Kapanlı'nın Bahçelievlerdeki dört katlı apartımanının P.T.T. idaresine yıllığı (160 bin) liradan kiraya verildiği yazılmaktadır.

Kocamın değil Bâhçelievlerde hiçbir tarafta, gayrı menkulü bulunmadığından kiraya verilme hali de bahis mevzuu olamayacağı cihetle, hakikatle hiçbir veçhile alâka ve münasebeti bulunmayan bu havadisin tekzibini rica ederim.

Eski Adana Valisi
Turhan Kapanlı
eşi
Necla Kapanlı

Sayın Derginizin 7 Eylül tarih ve 316 sayılı nüshasında 15-16 sayfalarda bir basın konferansı münasebetiyle naçiz şahsımdan bahsedilmekte, 18. sayfada da resmim bulunmaktadır. Ben Millî Birlik Komitesinin basın toplantısına meraklı bir vatandaş olarak değil, iki ay önce birkaç gazeteci arkadaşla birlikte kurduğumuz (Türkiye Sağlık Haberleri Ajansı) nı temsilen Basın Bürosunun daveti üzerine iştirak ettim.

Cazip Sümer — Ankara

•

Derginizin 24.8.1960 tarihli sayısında "Gerilla Teşkilatı" paragraflı yazıda adı geçen Gazi Avşar'ın kardeşiyim.

Size bu mektubu asla tekzip müessesesini hortlatmak için yazmıyorum. Gayem gerçeklerin aydınlanmasıdır.

Şunu, hemen belirtmek isterim ki; Ağabeyim Gazi Avşar'ın "Polis elbiseleri, şişler, coplar ve buna benzer malzeme" bulunmuş değildir. Bu husus evde aramayı yapan polis raporunda da mevcuttur.

Diğer taraftan ağabeyimin "D.P. li efendilere hizmet ederek milyoner olduğu zikredilmektedir ki bu husus ta tamamen hayalidir.

Zira ağabeyim on yıldır gazinoculuk yapmakta ve gazinosunun geliri ile geçinmekte idi. Yazıda bahsedildiği gibi milyonları da yoktur. Halen bana da ağabeyimden borçla işleyen bir gazino ve bakılmaya muhtaç yedi çocuk kalmıştır.

Ayrıca ağabeyimin "efendilerinin (!)" basında bulunduğu devlet müesseselerine bir hayli borcu kalmıştır.

Size hakikatleri açıklayabilmek için bu mektubu yazıyorum.

Nafiz Avşar

diğini duyunca heyecanlanmışlardı. Ama heyecanları herşeyden evvel gazeteci olmalarından ileti geliyordu ve haberi herkesten evvel verebilmenin endişesi içindeydiler. Yoksa, şahsi endişeleri yoktu.

Hakikatte Özdağ -herzaman olduğu gibi- gene bir muziplik yapmak ve iyi geçindiği basın mensuplarını biraz üzmek istemişti. Kanunun henüz kabul edildiği filan yoktu. Daha Sosyal İşler Komisyonundan bile geçmemişti. Ama muzip tebessüm, Yüzbaşının, kanun teklifinin kabul edileceğinden emin olduğunu açıkça anlatıyordu. Nitekim bu haftanın ortasında bir gün, Sosyal Komite üyeleri Meclisi terkettiklerinde Muzaffer Özdağın kanun teklifi kabul edilmiş ve Milli Birlik Komitesine sunulmak üzere hazırlanmıştı. Sosyal Komite teklifte sadece ufak bir değişiklik yapmış, lise mezunlarının faydalanacağı ve muvakkat sınıf teşkilini isteyen geçidi altı maddeyi kaldırmıştı. İşte Muzaffer Özdağ Çankayada verilen kokteylde basın mensuplarına takılırken bunları adeta biliyor gibiydi.

O gece Çankayada Eğitim Milli Komisyonu üyelerine Başkan Gürsel tarafından yerilen kokteyl diğerleri gibi samimi ve sade oldu. Masa öyle sakıtların devrindeki gibi şahane değildi. Ama misafirleri memnun edecek şeyler bulunuyordu. Kokteylin en güzel tarafı, dışarıda kalan "kuyruklar"ın bu sefer ellerinde viski kadehleri, yüzlerinde memnuniyetlerini bildiren ve hiç eksik olmayan tebessümlerimle ortada görünmemeleriydi. Böyle bir sıkıntıdan kurtulmanın verdiği rahatlık, Milli Birlik Komitesi üyelerinin her hallerinden belli oluyordu. Hele ak saçlı sevimli Yarbay Akkoyunlu doğrusu pek keyifliydi. Sohbet sırasında kendisine ak saçlarından dolayı takılanlara gülerek şöyle dedi:

"- Vallahi, aslında kömür gibi saçlarım vardır. Ama hassaten bo yattım. Sebebini sorarsanız, söyliye yim de gülün: Dışardaki kuyruklar laf çıkarmışlar ya. Milli Birlik Komi tesi çoluk çocuktan ibarettir diye, iş te onu tekzibe çalışıyorum."

Akkoyunlunun nüktesi etraftbulunanları bir hayli güldürdü. En çok gülen genç kurmay yüzbaşı Mu zaffer Özdağdı. Akkoyunlu bir ara içini derin derin çekti, Kendine has askerce tavrıyla kaşlarını çattı. Eller ni iki yana açarak yanında bulunan lara:

"— Ah. Söylenecek çok söz, yapılacak çok şey var ama, nideyim yanımdakiler gazeteci, fazla konuşmağa gelmiyor" dedi.

Muzaffer Özdağ
Bir genç sözcü

Adalet önde gider

Başkentte /devam eden sıcaklarla beraber, İhtilal Meclisinin takındığı tavır dışarıda kalan kuyrukları -bilhassa çok yağlı olanlarını- buram buram terletirken, geçen haftanın ortasında bir gün, sakıtların dört yıldır unuttukları bir tören de Ankara Hukuk Fakültesi salonlarında yapıldı.

Saçları hayli azalmış, kısa boylu, gözlüklü adam cüppesini savurarak Hukuk Fakültesinin salonundan içeri girdiğinde, salon ağzına kadar dolmuştu. Cüppeli adam ağır ağır yürüyor, onu bej elbiseli, bağdem bıyıklı, babacan ve her halinden asker, olduğu anlaşılan bir adam takip ediyordu. Salona önde giren, Yargıtay Başkanı Recai Seçkindi. Seçkini Devlet ve Hükümet Başkanı Org: Cemal Gürsel takip ediyordu. Gürselin arkasında İçişleri Bakanı Kızıloğlu ile Ankara Vali ve Belediye Başkanı General Baştuğ vardı, onu takiben de Milli Birlik Komitesi üyeleri geliyordu.

Fazıl Akkoyunlu
Akıl yaşta değil baştadır

Saat 10 dan itibaren salon dolmağa başlamış ve Adalet Bakanı Artus, İmar Bakanı ve Milli Eğitim Bakan Vekili Fehmi Yavuz yerlerine oturmuşlardı. Soruşturma Kurulu Başkanı Hayrettin Perk saat 10.05 de gelebildi. Dinç Başkan -arkadaşları dayanıklılığına şaşmaktadırlar- etrafı selamlıyarak yerine oturdu. Başkan Gürselin ve Yargıtay Başkanının salona girişleri, salonda bulunan yaşlı, genç bütün hukukçuları gözlerini yaşartacak kadar sevindirmişti. Adalet önde gidiyordu. Başkan Gürsel o babacan tavrıyla Adaleti temsil eden Yargıtay Başkanının arkasından yürümüş ve kendisine ayrılan yere oturarak Seçkinin konuşmasını takibe başlamıştı. Tam dört yıl sonra "Adalet Yılı" yeniden törenle açılıyordu. Törene iştirak edenler bir kabustan kurtulmuş gibiydiler. Düşünceleri, yeni "Adalet Yılı"nın ismiyle müsemma bir yıl olmasıydı.

Kelimelerin üzerine basa basa konuşan Seçkin tam 18 daktilo sayfası tutarındaki nutkunda mümkün mertebe basit ve yaşıyan dilin terimlerini kullandı. Seçkin, nutkunun bir yarinde:

"— Son kapı olan mahkeme kapısı gayet sağlam olmalıdır ki haksizlik oradan içeri giremesin" dedi ve uzun uzun alkışlandı.

Yargıtay Başkanı konuşmasının diğer kısımlarında Hâkim Teminatı üzerinde durdu. Hâkimlerin tâyini özel bir kurul tarafından yapılmalıydı. Bu kurul en yüksek mahkeme başkanının riyasetinde olmalı ve hâkimlerle Üniversite mensuplarından teşekkül etmeliydi. Nisbet üçte iki hakimlerin lehine olmalı ve ku------ üçte biri hukuk profesörleri tarafından işgal edilmeliydi Bu kurul aynı zamanda mahkemelerin denetlemesini, hakimler hakkında inzibati kovuşturmaları da yapmalıydı. Seçkin, böyle bir teşekkülün Anayasa ile temini gerektiğini izah ediyordu. Yargıtay Başkanının Anayasa-ın teminatı altına, alınmasını istediği başka şeyler de vardı. Bunların en önemlileri savcılara adli teminatın tanınması, adli, askeri ve idari yargı çalışmalarının bir tek kuruluş

içinde birleştirilmesi, Danıştay dâva daireleri ile Yargıtayın ve Askerî Yargıtayın "Yüksek Mahkeme" adı altında bir tek teşekkülde daireler halinde toplanması idi. Bunlar bir hukuk devletinin lüzumlu müesseseleriydi ve şimdiye kadar teşekkül etmemeleri hataydı.

Ayakta alkış..

Recai Seçkin 18 daktilo sayfalık konuşmasını bitirdiği zaman ilk Alkışlayan el Devlet ve Hükümet Başkanının eliydi. Gürsel, üstelik, Seçkini ayakta alkışlıyordu. Bu hareket salondaki genç hukukçuları âdeta büyülemişti.

Törenden sonra, salonda hazırlanmış mütevazi büfede Devlet Başkanıyla Yargıtay Başkanı omuz omuza soğuk limonata içtiler, Recai Seçkin, Devlet Başkanının hareketlerinden, belli ki pek mütehassis olmuştu. Bir ara:

"— Paşa, bugün beş yıldan beri kutlamadığımız bir bayramı kutladık" dedi.

Cemal Gürsel kendine has babacan tavrıyla Seçkine cevap verdi:

"— Adaletten korkmak, insanlıktan korkmak demektir".

Devlet ve Hükümet Başkanı, Hukuk Fakültesini terkederken Basın mensuplarını gene karşısında buldu. O sıralarda Kabinede iki koltuk hâla boştu. Gazeteciler Başkandan boş koltukları dolduracakların isimlerini sormak istiyorlardı. Gürsel basın mensuplarının meramını anlamıştı. Sorulmadan cevabı yapıştırdı:

"— Zamanı var daha.. Henüz zamanı gelmedi. Basın - Yayın Bakanlığı lâğvedildi. Birkaç gün içinde boşları da dolduracağız".

Ağır ağır otomobile biniyordu. Bu arada toplanan ilkokul çocukları ellerini çırparak yarım dilleriyle Başbakana tezahürat yapmağa başladılar ve hep bir ağızdan aynı tempo ile: "Cemal Gürsel, Cemal Gürsel" diye bağırmağa koyuldular. Gürsel küçük topluluğa bir müddet şefkatle baktı, sonra onlara doğru eğilip şakacı bir eda ile:

"— Cemal Gürsel, yaaaa" dedi.

Bu sırada siyah cüppeli bir yığın hukukçu salonun koridorunda toplanmış, Yargıtay Başkanının nutku etrafında tartışıyor ve konuşmanın yorumunu yapıyorlardı.

Bir in aranıyor..

Geçen haftanın içinde tartışması yapılan, üzerinde konuşulan sâdece Yargıtay Başkanı Recai Seçkinin "Adalet Yılı"nın açılış töreninde yaptığı konuşma değildi. Başkentte D.P. Genel Merkezinde yapılan araştırma da dillere destan olmuş ve hemen her yerde günün mevzuu hâline gelmişti. 27 Mayıstan sonra "unutulan bu merkez cidden dillere destan olacak bir yerdi. Araştırma sonunda ele geçen evrak belki sâdece bilinen bâzı şeyleri teyid edici mahiyetteydi ama, oldukça enteresandı. Hele odalardan birinde bulunan yarıya kadar içilmiş bir viski şişesi, adı geçen içkinin politikaya ne kadar fazla nüfuz ettiğini anlatıyor ve bir bakıma kalkınan Türkiyede viski ithalinin elzem olduğunu ortaya çıkarıyordu!

Zafer Gazetesiyle aynı binada bulunan D.P. Genel Merkezinin önünde duran heyet işe el attığında saatler 9.55'i gösteriyordu. Gelenler beş kişiydi. Üçü Birinci Şubeden, biri Maliye Bakanlığından, biri de Belediyedendi. Yanlarında bir de çilingir getirmişlerdi. Çilingir mühürlü kapıyı açacaktı. İşe vakit geçirilmeden başlandı. Çilingir, kapıyı bir-iki zorladı. Ahunda biriken terler işin kolay olmadığını gösteriyordu. D.P. Genel Merkezinin kapısı kolay açılır cinsten değildi. Belli ki kilit de ithal malıydı ve belki de hususî surette imâl ettirilmişti. Evvelâ işin kolayına kaçılmış, Zafer gazetesi mensuplarından kapının anahtarı bulunup bulunmadığı sorulmuştu. Anahtarın kimde olduğu bilinmiyordu. Fazla vakit kaybetmemek için, parası sonra verilmek üzere bir başka çilingir arandı. Arama biraz uzun sürmüştü ama D.P. Genel Merkezinin kapısını açmak isteyen hayırsever çilingir nihayet bulunmuştu. Maymuncuk denemesinden sonra büyük bir keski, demir kapının kilidine dayandı ve kilit hafif bir zorlama neticesi kırıldı. 27

Bay "Yüzde On"un Sırrı

Marifetlerini -komisyonculuğundan metreslerine- herkesin bildiği Fatin Rüştü Zorlu buna rağmen seneler senesi nasıl olup ta iktidarın baş mevkilerinde kalabilmiştir? Bunu bilmek için Dışişleri Bakanlarının veya Büyük Elçilerin D.P. kibarları ve aileleri tarafından hangi hizmetlerde kullanıldıklarını deşmek lâzımdır. İşte, Berrin Menderesin Başbakanlığa ait bir kâğıda, eski türkçe harflerle Fattin Rüştü Zorluya bir Avrupa yolculuğunun arefesinde yazdığı mektup. Sâdece Menderes vesika saklayacak değil ya.. Bu mektup ta Zorluya ait kâğıtlar arasında ele geçmiş ve ibretle okunmuştur.

11.10.1952

Azizim Fatin Bey,

Adnandan bir kahverengi gece tuvaleti için kap veya etol biçiminde bir kürk istedim. "Benim vaktim olmaz. Fatin Beyden rica eder, aldırırsın" dedi. Çocukların da istedikleri var. Bunları liste yaptım. Hüseyin efendiye verdim. O Adnana hatırlatacak. Kendisi de listeyi size verecek Rica ederim, bu lûtfu benden esirgemezsiniz. Tabii ki Adnan, size lâzım gelen parayı verecektir.

Yalnız istediğim vizon iyi bir şey olsun. Yoksa istemem. Hazırladığım listeye bir de gece elbiseliği yazdım. Size böyle şeyler yazmak is-. temezdim. Fakat biliyorsunuz, kendisi çarşı işini sevmez. Başka yabancı kimse de bunu yapamaz.

Hürmet ve sevgiler

Berrin Menderes

D.P. levhası indiriliyor
Bir hikâye böyle biter

Mayıstan bu yana girilmemiş bulunan D.P. Genel Merkezinin içi küf kokuyordu. Yerlerde sayısız kara sinek ölüsü vardı.

Genel Merkezin birinci katındaki merdivenin tam karşısında, üzerinde "Bekleme Salonu" yazılı lüks bir salon bulunuyordu. Salondaki takvim toz içindeydi ve 26 Mayısı gösteriyordu. Bekleme salonunun önündeki antrede büyük bir saat vardı. Saat, her ne hikmetse tam üçe iki kala durmuştu. Girenler bu manzarayı görünce gülmekten kendilerini alamadılar, hattâ içlerinden birisi şöyle mırıldandı:

"— Saatin üçe iki kala durması çok garip 27 Mayısta ihtilâl aynı saatlerde başlamıştı".

Koridordan sağa dönülünce gene dar, fakat daha uzun bir koridora geçiliyordu. Burada sağlı sollu çalışma odaları bulunmaktaydı. Yerlerde bir yığın kâğıt, evrak ve bol miktarda kartvizit görülüyordu. Bunlar ilk aramadan arta kalanlar olmalıydı. Gelenler, koridorun sağındaki ilk odada bir hayli kaldılar. Masanın üzerinde karmakarışık duran ve altlarında Menderes imzası bulunan bir yığın evrak dikkatlerini çekmişti. Bunlar D.P. Genel Başkanının meşhur tamimleriydi. Teşkilâtı Muhalefet üzerine kıyama gönderen tamimler tozların arasında yarı yarıya okunmaz hâle gelmişti. Hele 7 Mayıs 1960 tarih ve 3671 sayılı "gizli" kaydını taşıyan meşhur tamim doğrusu görülmeğe değerdi. Menderesin ateşli kaleminden teşkilâta bir el bombası edasıyla gönderilen tamim tozların içinde kaybolmuş, sabık Başbakanın o akıl almaz cümleleri susuz kalmış çiçekler gibi boyunlarını bükmüşlerdi. Tamim gerçekten korkunçtu ve şöyle diyordu:

"Demokrat Parti Vilâyet İdare Heyeti Reisliğine,

Halk Partisi Gençlik Kollarının, İstanbul ve Ankarada bu teşkilâta mensup elemanları vasıtasıyla, bir isyan ve kıyam hareketi hazırlamak yolunda oldukları artık bütün vatandaşlarca görülen bir vakıadır. Bu teşebbüslerin bir merkezden idare edildiğine, bu merkezin ise Halk Partisi Umumî Merkezi olduğuna şüphe yoktur. Ayrıca kayda değer olan cihet ise memlekette mevcut gizli komünist teşkilâtı ve elemanlarının bu hareketlere yardımcı oldukları, hattâ rehberlik rolünde bulunduklarıdır. 28 Nisanda İstanbulda ve müteakiben Ankarada vukua gelen ve şekli zahirî de Üniversiteliler ve hattâ Türk Gençliği tarafından tertip edilmiş gibi gösterilmek istenilen hâdiseler, hakikatte bir taraftan gizli, bir taraftan da açık şekilde çalışan Halk Partisi Gençlik Kolları Teşkilâtının bir hareket ve eseridir,"

Tamimde hürriyet savaşına katılmış Türk gençlerinin derhal mahallî makamlara ihbar edilmesi ve isimlerinin ayrıca D.P. Genel Merkezine bildirilmesi istenilmekteydi. C.H.P. ise komitacılıkla itham ediliyordu. Sâdece bu tamimin açıklanması, haftanın sonunda, 27 Mayıs hareketini, boğuşan partileri Ordunun ayırması şeklinde gören ve D.P. gençleriyle CH.P. li gençleri aynı gözle göstermeye çalışanların yüzlerine indirilmiş başka bir şamar oldu.

Koridorun iki yanına dizili odalarda, masaların üzerine atılmış bazı kitap ve dosyalar duruyordu. Bunların arasında DP. nin meşhur transferi -talihsiz bir transfer olduğu sonradan anlaşıldı- Ordu milletvekili Atıf Topaloğluna gelen mektupları ihtiva eden dosya hakikaten pek ilgi çekiciydi. Araştırmayı yapanlar Topaloğluna gelen mektupları okurken gülmekten kendilerini alamadılar. Her mektup bir edebiyat şaheseriydi ve âdeta sabık Başbakanın kalkınma nutuklarının parçalarıydı.. Bir anmanların mutlu azınlığı efendilerine bu vesileyle de bağlılıklarını tok midelerini ovuştura ovuştura bildirmişlerdi.

Masalar üzerinde bulunan kitaplar arasında, Kırşehir - Gülşehri - Babailer - Ahiler - Bektâşîler isimli bir kitap bulunuyordu. Son zamanlarda sabık Başbakanın bu tip yayınlara merak sardığı anlaşılıyordu. Ama bulunanlar arasında iki kitap vardı ki hakikaten görülmeğe değerdi. Her ikisi de yanyana duruyordu. Birincisinin adı "Hürriyet Alfabesi" ydi. İkincisinin kalın cildi üzerinde "Anayasa" kelimesi okunuyordu. En fazla tozlanmış olan bu iki kitaptı!

Hâtıralar

Sâbık Başbakanın çalışma odasının kapısında "Başkan" ibaresi yazılıydı. Odada, Genel İdare Kurulu toplantısından alınmış büyük ebatta

Adli yıl kutlanıyor
Hatırlanan gelenek

En Büyük Tehlike

Milli Birlik Komitesinin genç yüzbaşılarından Numan Esin, İzmirde hayret uyandırıcı fikirler söylemiş bulunuyor. Hayret, başlıca iki sebepten doğmaktadır. Birincisi, fikirlerin sahibinin şahsiyetidir. Numan Esin aklıselime malik kültürlü, kafası işleyen, hakikaten istikbal için ümit verici bir aydın tipidir. İkinci hayret sebebi, fikirlerin sahibinin hüviyetidir. Millî Birlik Komitesinin sözcülerinden biri olmak vazifesini omuzlarına alan ve bunu şimdiye kadar başarıyla yürüten genç kurmay yüzbaşının "Yıllardanberi politikacılar birbirine düştü. Meclisteki çalışma ve konuşmaları takip ettim. Yüzde doksanı şahsî kapris üzerine yapılmıştı. Yalnız menfaat kapılarını çalan politika simsarlarının elinden milleti kurtarmak için ihtilâli yaptık. Memlekette taraflı, gayrı âdil bir idare vardı. Sâdece 1950-60 arası değil.. Yıllardan beri idareciler milleti ihmal ettiler. Kendi hasis dertlerine düştüler" diye bir konuşmayı, hem de İzmirin Kurtuluş Bayramı töreninde yapmış olması aklın kolay almayacağı bir hâdisedir. Eğer Numan Esin samimî olarak böyle bir inanca varmışsa, kesin olarak söylemek lâzımdır ki takip ettiğini söylediği Meclis çalışmalarından hiç bir şey anlamamış, konuşmaların mânasını ve mahiyetini kavrayamamış, icracılarından olduğu hiç şüphe götürmeyen ihtilâlin ruhunu maalesef sezememiş ve Cumhuriyetin tarihini asla iyi tetkik etmemiştir. Kendisine mal edilen beyanattaki ber fikir yanlış, her teşhis hatalı, her hüküm haksızdır. Bu konuşmanın doğru aksetmediğini, iyi anlaşılmadığını öğrenmek bizi son derece memnun edecektir.

Ancak bu vesileyle bir noktayı gözler önüne, bilhassa memlekette İdareyi bugün elinde tutanların ve yarın tutacak olanların gözleri önüne sermek lâzımdır. İş başına gelen bazı kimseler için asıl talihsizlik bir vehime kapılmalarıyla başlamıştır. Memleketin bir çok derdi bulunduğu muhakkaktır. Fakat bunların hiç birine sadece politikacıların kusuru yüzünden el sürülmediği, bikes vatanın ıstırap içinde olduğu, 27 veya 37 senedir bir şey yapılmadığı, ağlayan Türkiyenin ancak kendilerinin işbaşına gelmesiyle güleceğini sanmak hoş bir hayaldir. Daha kötüsü, en ufak tarih anlayışından mahrumiyetin ifadesidir. Hafıza-i beşer nisyan ile malûl bulunabilir. Ancak devlet idaresi gibi ağır bir yükü omuzlarına alanları her şeyden evvel geçmişi iyi bilmeye mecburdurlar. Bu toprakları 1960 da idare edenler 1920 de idare edenlerden bambaşka şartlar, bir bakıma hir mamure bulmuşladır. Türklyede hiç kimsenin hiç bir şey yapamadığını söylemek, hele ancak kendisinde bir şeyler yapacak kabiliyeti, ehliyeti, vatanseverliği görmek, bütün bir maziyi inkâr etmek, onun bütün idarecilerini çamurlara bulamak, 1950 den evvel ile sonra arasında en ufak fark görmemek büyük hataların başlangıç noktasıdır. Bugünkü Milli Birlik İdaresi ve yarınki demokratik idare temelleri atılmış bir tekâmül duvarına ellerinden geldiği kadar fazla miktarda taş ekleyecekler ve duvarı yükseltmeye çalışacaklardır. Demokratik Cumhuriyetin tarihinde tıpkı 1946-50, tıpkı 1950-60 gibi Millî Birlik İdaresine ait 1900 - 61 devresi bir sayfa olarak anılacaktır. Bu sayfanın en şerefli sayfalardan biri olarak ebediyete intikali, evvelâ kafalardan bu nevi haksız ve mesnetsiz fikirleri, teşhisleri söküp atmak, kendisinde üstün insanlık tevehhüm etmemek ve aydınlara yakışan tevazudan ayrılmamaktır.

Eğer Numan Esin şaka etmişse, bu lâtif bir şaka dahi değildir.

11 resim bulundu. Yerde bir resim daha vardı, camı kırılmıştı Ve tozdan zor farkediliyordu. Bu, sakıt Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın eski bir resminin büyütülmüşüydü.

Araştırma yapanları bir şey daha pek hayrete düşürdü: D.P. Genel Merkezindeki lüks... Genel Merkezin tabanı naylon halılarla kaplıydı. Koltuklar pek rahat cinstendi ve son derece pahalı takınandandı. Masalar maundu. Bu eşya en ucuz tarifeyle birkaç yüz bin lira değerindeydi.

Heyet gerekli araştırma ve sayım işini mümkün olduğu kadar çabuk bitirmeğe karar verdiğinden teferruat üzerinde inceden inceye durulmadı. Bulunanlar daha sonra tetkik edilmek üzere sayıldı ve tesbit edildi. Ancak vazifeliler işlerini bitirip çıkarken, Başbakan Menderesin odasında, yerde bir kartvizit buldular. Okuduklarında yüzlerinde garip bir tebessüm belirdi. Kartvizit şöyleydi:

H. Mehmet Bilge
Belediye Mezarlık Müdürlüğü İmam ve Okuyucularından
Telefon: 12069

Soruşturma

Babaların günahı

Tatlı, yeşil renkte bir döpiyes giymiş solgun yüzlü kadın, altın yaldız işlemeli çantasını açtı ve içinden çıkardığı nüfus cüzdanını yakışıklı, esmer üsteğmene uzattı:

"— Acaba bu, hüviyetimi tespite kâfi gelir mi?".

Nüfus cüzdanı bir hayli eskimişti. Demek ki. uzun seneler görmüş bir cüzdandı. Esmer, yakışıklı teğmen cüzdanı mütebessim bir eda ile aldı ve sayfaları çevirmeğe başladı. Cüzdanın ilk sayfasında sahibine ait bir fotoğraf bulunuyordu. Yan sayfada ise kimliği tespite yarayan malûmat vardı. Teğmen önündeki deftere bu malûmatı işlemeğe başladı. Soyadı: Koraltan, adı: Muzaffer Ayhan.

Yakışıklı. teğmen burada durdu. Geriye kalan malûmat kendisini alâkadar etmiyordu: "Gideceği yer" hanesine "1 Numaralı Soruşturma Kurulu" ibaresini ilâve etti ve kayıt defterinin 83. sayfasını kapatarak yeşil döpiyesli misafire yol gösterdi.

Hâdise, geçen haftanın ortasında bir gün, Yeni Meclis Binasının, soruşturma kurullarının faaliyetine tah sis edilen D blokunda, kapının önünde cereyan ediyordu. Başkenti dayanılmaz bir hâle getiren bu sıcak Eylül gününde. Soruşturma Kurulunun kapısı önünde hüviyetini tespit ettirmekle meşgul olan kadın, sabık ve sakıt iktidarın B.M.M. başkanlığını yapmış bulunan Refik Koraltanın kızı Yassıada sakinlerinden Bâlıke-

şiir milletvekili Halûk Timurtaşın eşi Ayhan Timurtaştı.

Haftanın başından itibaren soruşturma kurulları faaliyetlerini bir parça daha hızlandırmakta fayda mülâhaza etmişler ve sakıtların yakınlarıyla temaslarda bulunarak, onlar hakkında elde edilen malûmata yenilerini ilâve etmeyi lüzumlu görmüşlerdi. İşte bu faydalı temaslardan biri de haftanın ortasında cereyan ediyordu.

Sabıkların gayrimenkûlleriyle alâkalı soruşturmayı. Hakkı Kâmil Beşe riyasetindeki 1 Numaralı Kurul yürütmekteydi. Kurul, 45 sabık D.P. milletvekili için bu arada bir hayli ter dökmüştü. Zira sakıtların devr-i ikbalde edindikleri gayrimenkûller sayıp tükenecek gibi değildi. Her birinin, akla hayale gelmedik yerlerde, yüzbinlerce lira eden emlâkine rastlanıyordu. Fakat bunların bâzıları öylesine kurnazca bir işleme tâbi tutulmuştu ki, Soruşturma Kurulu üyeleri bu emvalin menşeini bulup çıkarabilmek için geceyi gündüze katmak zorunda kalıyorlar, fakat neticede parlak zekâlı sakıtların falsolarını yakalıyorlardı. Ne var ki zaman azdı ve bir an evvel soruşturma ile alâkalı malûmatın Yüksek Soruşturma Kuruluna havalesi gerekiyordu. Bunun için de soruşturmanın bir an evvel müspet delillere istinat eden bir tarzda ikmali gerekmekteydi.

İşte, haftanın ortasında sakıtların yalanlarıyla yapılan görüşmeler bir nebze olsun bu mahzuru ortadan kaldırdı. Nitekim, sâkıtların yakınlarıyla görülmeler yapan Soruşturma Kurulunun sorguya çektiği tek şahıs Ayhan Timurtaş olmadı. İbrahim Polatkan, Server Bayar, hattâ ve hattâ "Bay Yüzde On"un validesi de malûmatlarına müracaat edilenler arasındaydı. Sakıtların yakınları uzun süren bir sorguya tâbi tutuldular. Ancak bu sorgu, Menderesin malûm ve meşum Tahkikat Komisyonundaki sorgudan pek farklı oluyordu, Zira burada şahitlere eza edilmiyor, bilâkis iyi muamele yapılıyor, hattâ birer yorgunluk kahvesi bile ikram ediliyordu. Ancak, Soruşturma Kurulunda sorguları tamam olup ta dışarı çıkanlar üzgün ve bedbin gö tünüyorlardı. Bu üzgünlüğün ve bed binliğin sebebini bir parça da içeride edindikleri bilgiye vermek yerinde olurdu. Babalarının, amcalarının akla hayale sığmaz marifetleri, onları ne de olsa üzüntüye sevkediyordu Nitekim düşüklerin Yassıadadaki du ruşmalannı ailelerinin takibine bu mülâhazayla müsaade edildi.

Yorulanlar

Haftanın başında başlayan bu hummalı faaliyet, soruşturma kurullarının bitmek tükenmek bilmez mesaileriyle değerlendi ve haftanın sonuna doğru, delilleri tamamlanarak rafa kaldırılan dosya adedi bir hayli yükseldi. Anlaşılan, bu tempo ile kurullar işlerini muayyen zamanda tamamlıyacaklardı. Fakat bu arada bir kısım soruşturma kurulu üyesi de yardı ki onlar bir türlü düştükleri gayya kuyusundan gün ışığına çıkamıyorlardı. Bunlar, sâkıtların bizzat ifadelerini almakla vazifeli soruşturma kurulu üyeleriydi. Gerçi pek sıcaktan şikâyetçi olmadan -bu kurul ifadeleri Yassıadada almıştır- vazifelerini tamamlamağa gayret sarf etmişlerdi. Ancak, her ifâde ile bir parça daha çıkmaza giren ve büyüyen soruşturma o derece vüsat kazanmıştı ki, merkezden yeni takviye almak lüzumu hâsıl olmuştu.

İşte, haftanın ortasında bu takviye sayesinde işlerini bitiren 3 ve 4 Numaralı Soruşturma Kurulları Başkente döndüler vo dosyalar üzerinde incelemelere giriştiler. 3 ve 4 Numaralı Soruşturma Kurullarının Başkente döndükleri gün bir başka kurul da eğlenceli bir mesele üzerine eğilmişti. Mesele, 1960 yılının İlk ayında tükenen 4,5 milyon liralık örtülü ödenek meselesiydi. Bu meselenin tetkiki için Yassıadaya kadar uzanmak gerekiyordu. Bu sebeple, iki kurulun vazifeleri ikmal edip merkeze döndükleri gün Şeref Gökmen başkanlığındaki 9 Numaralı Kurul, sâkıtların muvakkat ikametgâhı Yassıadaya müteveccihen hareket etti. Bu Kurul bir kaç gün içinde sabık Başbakanı ve müsteşarı Ahmet Salih Koruru ve diğer sakıt Bakanları sigaya çekecek, 4,5 milyon lira iken 50-60 milyona baliğ olan örtülü ödenek macerasının hesabını soracaktı. Anlatılan, bütün Kurul ve komisyonlarda çalışan üyeler soruşturma nın bir an evvel ve süratle ikmali için söz birliği etmişlerdi. Ne var ki bu tarz bir çalışma insanda ne asap bırakıyordu, ne de kuvvet. Bâzı üyeler, bu akıntıları içlerine gömüp vazifelerinin her şeyden mühim olduğunu kendi kendilerine telkin ettiler, fakat bâzıları da bu moralman yıkıcı çalışmanın darbelerinden kurtulamadılar. Bunun bir misâli geçen hafta nın ortasında salı günü cereyan etti. İstanbuldaki 7 Numaralı Kurul Başkanı Hikmet Kümbetlioğlu o gün sabahın erken saatlerinde masasının başına geçmiş ve her zamanki titizliği ile dosyaları tetkike koyulmuştu. Sıcağın ve yorucu çalışmanın bir kat daha yıprattığı Kümbetlioğlu birden bir krizle masasının üzerine yığılıverdi. Arkadaştan koştular ve bir müddet evvel bir kalp hastalığı geçiren bu vefakâr arkadaşlarını alelacele hastaneye kaldırdılar. Fakat Kümbetlioğlunun hastaneye kaldırılmasıyla isler aksamış olmadı. Hemen 7 Numaralı Kuruldan Turgut Cemal Özdol ve Faruk Siret Değirmen vazife başına geçerek kalınan yerden işe devam ettiler.

Ayhan Timurtaş
Çifte talihsizlik

Kabul edilmesi lâzımdır ki, Soruşturma Kurulu üyeleri insanüstü bir gayret gösteriyorlardı., Bu feragatli çalışmanın yanında bir de yapılan maddî fedakârlık vardı ki müşkülü bir kat daha arttırıyordu. Üyelerin büyük bir kısmı hakları olan yevmieleri reddetmişlerdi. Kurul için ayrılan 500 bin liranın 200 bin lirası yolluklar ve zaruri masraflar için harcanmış 300 bin lirası ise olduğu gibi duruyordu

Leyleğin ömrü...

Soruşturma Kurulu üyeleri böyle tam bir intizam ve nizam içinde vazifelerini bütün güçlüklere rağmen ifa ederlerken, bir takım adamların fuzûli müracaatları onların zaten gergin olan asaplarını bir kat daha bozuyordu Bu müracaatlar çok zaman tetkik ediliyor ve icap eden cevap veriliyordu, Fakat işlerin süratle yürütülmesi gerekince ve zaman tasarrufu bahis mevzuu olunca kapıya talimat verildi ve bu kabil dilekçeli müracaatların alâkalı bakanlıkların

Bir Döviz Meraklısı Daha

Artık anlaşılmaktadır ki D.P. Türkiyesinde döviz, Başbakanın müsaadesiyle ancak "terdifen hürmet arzeden" muteber zevata verilmektedir. İşte, Siyavuşgilden sonra bir başka numune: Babıâlinin meşhur Cyrano'su Ethem İzzet Benice! Üstad profesör dövizi Menderesin muhteşem eserlerini görüp yaşama iradesini kuvvetlendirme maksadıyla istiyordu. Babıalinin Cyrano'su kendisini azıcık olsun tanıyanları kahkahalarla güldürecek bir sebep ileri sürmektedir: İlmi ve edebi tetkik! Örtülü ödeneğin namlı müşterilerinden Benicenin düşük Menderese mektubu bir belirli çevreye tutulmuş yeni projektördür.

19/6/1956

Pek muhterem beyefendi.

Şahsen bugüne kadar her hangi bir zatî istekle zâti âlilerini rahatsız etmediğime kaniim.

Yüksek müsaadenizle ilmi ve edebî tetkiklerde bulunmak ve yeni edebî eser ve röportajlarımda bu incelemelerden faydalanmak üzere kızımla birlikte İskandinavya memleketlerine iki ay kadar sürecek bir seyahat yapmak mecburiyetindeyim.

Altı bin Türk lirası karşılığı döviz müsaadesi için Maliye Vekâletine yaptığım müracaat filhakika sayın Nedim Ökmenin lütuf ve müsaadesile 1500 liralık olarak kabul edilmiştir. Ancak takdir buyurursunuz ki bu cüz'i para üe seyahat edebilmeme imkân yoktur.

Hakkımdaki teveccüh ve dostluk duygularınıza güvenerek daha hiç olmazsa 3500 - 4000 liralık döviz lûtfedilmesi hususunda, yüksek tavassutunuzu esirgemeyerek melfuf istidamı tasvip ve muvafakatınz emirlerinizle İstanbul Kambiyo Müdürlüğüne tebliğ edilmek üzere ilgili makama havale buyurmanızı derin hürmetlerime terdifen arzederim.

Ethem İzzet Benice

Fuat Adalı
Başbakanlığın âşinası,

soruşturma kurullarına gönderilmesi tavsiye edildi. Ne var ki bâzı aklıevvel vatandaşlar buna rağmen bu fuzûli işgal işine zevkle devam ettiler. Bunlardan birisine geçen haftanın ortasında rastlandı.

Hâdise gene Yeni Büyük Millet Meclisi binasının D blokunda cereyan etti. D blokunun kapısı önünde her zamanki sessizlik hüküm sürmekteydi. Kapıların önünü tutmuş bulunan paraşütçü muhafızlar karşıdan gelen iki adamı durdurdular ve hüviyet sordular. Gelenler hüviyetlerini ibraz etmek yerine müracaattaki üsteğmene bir direkçe uzattılar. Bu derece yüzsüzlük doğrusu genç paraşüt üsteğmeninin tepesini attırmağa kâfi geldi. Gelenlerden beyaz saçlısı bir parça daha edepli hareket ettiği için üsteğmen onu muhatap aldı ve kendisine:

" —Beyfendi biz buradan dilekçe kabul edemeyiz" dedi ve sonra biraz daha şertleşerek ilâve etti :

"— Lütfen postahaneye!" .

Kendilerinden emin iki adam bu muamele karşısında bir parça tereddüde düştüler. Fakat genç paraşütçü üsteğmenin şaka tanımayan bakışları onları geri çevirmeğe kâfi geldi. Gayet şık giyinmiş iki kafadar ellerindeki iki daktilo sayfalık dilekçe ile bUtikte postahaneye yollandılar. Bu iki aklıevvel, bir meşhur tutuklunun adamlarıydı, Tutuklu milyonerin dilekçesini Yüksek Soruşturma Kuruluna elden vermek niyetiyle burada bulunuyorlardı. "Zeki iş adamı"nın şık adamları vasıtasıyla gönderdiği dilekçenin muhtevası, paraşütçü üsteğmeni eğlendirecek nefasetteydi. Zira adam, bu dilekçesiyle tahliyesini talep ediyordu!

Soruşturma kurulları bu kabil fuzûli işgalden kurtulunca işlerin daha çabuk hâlle yola girmesi için bir kampanyaya giriştiler. Bu kampanya bir nevi, soruşturmaya yardım isteme kampanyasıydı. Haftanın başında V.C. ve V.C. nin kuruluşu ile alâkalı soruşturmayı yürüten kurul ve ona bağlı tâli komisyonlar bu mesele hakkında malûmatı olan yerlere müracaat ettiler ve suç delili olabilecek mahiyette bilgi istediler. Bu yerler Devlet teşekkülleri, bankalar, dernekler ve dergilerdi. Malûmat gelince bir hayli eğlenceli hâdiselerin cereyan edeceği muhakkaktı. İşin, bu eğlenceli olacağı tahmin edilen tarafı yanında, bir de üzüntü uyandıracağı muhakkak tarafı vardı. Zira bir başka kurul da Menderesin malûm ve meşum "Tahkikat Komisyonu" nun kuruluşundan inkılâba kadar olan zaman içindeki faaliyetini tahkik ile vazifelendirilmişti. Bu arada Ankara Örfi İdare Kumandanı Namık Argüçün marifetleri de bahis mevzuu edilecekti. Bu soruşturma için ilk olarak Argüçün Devlet radyosu vasıtasıyla neşrettiği tebliğler ele alındı ve bu tebliğdeki ifâdeler suç delili sayılabilecek malûmatla tevhit edildi. Bundan sonra sıra mahut komisyonun dinlediği ve hapse attırdığı şahısların ifadelerine gelecekti ki, asıl üzüntü verici safha ondan sonra bağlıyacaktı.

277 numaralı oda!

Bu arada alâka uyandırıcı sorgulardan biri de takvimlerin 7 Eylül 1960 çarşambayı gösterdiği gün cereyan etti. O gün Başkent sıcaklık bakımından müstesna günlerinden birini daha yaşıyordu. Başbakanlığa doğru uzanan asfalt yol âdeta kızgın bir zift çamuru halindeydi. İşte, termometrelerin gölgede 30'u gösterdiği haftanın ortasındaki çarşamba günü Milli Savunma Bakanlığına uzanan yol ile Başbakanlığa uzanan kızgın asfaltın kesiştiği noktadan dönen bir jeep, tam Başbakanlık binasının önünde sert bir fren yaparak durdu. Jeep'i evvelâ kısa boylu bir assubay, sonra da ağzında siyah bir ağızlığa takılı sigara bulunan uzun boylu, gözlüklü, saçları hayli ağarmış bir adam terk etti. Uzun boylu, ak saçlı adam, sol elinde ağızlığı ile aynı renkte bir tesbih tutuyordu. Her ikisi de gerilerinden gelen iki irikıyım jandarma erini beklemeden Başbakanlık müracaat bürosunun bulunduğu yere doğru ilerlediler.

Kapıdan ilk giren Jandarma assubayı oldu ve hemen camlı bölmeye yanaşarak elindeki kâğıdı, çıplak başlı sivil polis memuruna uzatarak:

" — 277 numaralı odayı arıyoruz"

dedi ve ilâve etti. "Bizi orada çalışan Soruşturma Kurulundan çâğırmışlar da.."

Bu söz üzerine sivil polis memuru ile vazifeli arkadaşı birbirlerine baktılar. Sivil memur elini saçları dökülmüş kafasına koydu, bir müddet kafasında kalan tektük kıllarla oynadı ve sonra assubaya dönerek:

"— Siz yanlış geldiniz galiba. Başbakanlıkta bu numarada bir oda yoktur" dedi.

Ne var ki assubay vazifesini yapmak isteyen insanların aceleci haleti ruhiyesi içinde Nuh diyor peygamber demiyordu. Assubayın elindeki kâğıtta bu numara olduğuna göre mutlaka Başbakanlık binasında böyle bir oda mevcuttu. Meselenin halli bir hayli güçleşiyordu. Fakat tam bu sırada irikıyım iki jandarma arasındaki gözlüklü, ak saçlı adam münakaşanın cereyan ettiği cam bölmeye doğru ilerledi ve kendinden emin insanların tavrıyla söze karıştı:

"— Hakkı, kardeşim, Hariciye Vekâleti tarafında olmasın bu yer?" dedi.

Gözlüklü adam belli ki Başbakanlık binasının içini iyi biliyordu. Tahkike bile lüzum görülmeden geriye dönüldü ve gözlüklü adamın mihmandarlığı ile Dışişleri Bakanlığı blokuna geçilerek 77 numaralı oda bulundu. Gözlüklü ve Başbakanlık binasının içini evi gibi bilen adam bir zamanlar sakıt iktidarın Toprak ve İskân işlerini bir D.P. ocak başkanı dirayetiyle idare eden Fuat Adalıydı.

Başbakanlığın kapısı
Adalı iyi bilir

Patrik Efendinin Marifeti

Menderesi zulüm yolunda kimlerin teşvik ettiği, ona kimlerin cesaret verdiği düşük Başbakanın kasalarında numaralanmış halde bulunan mektuplardan mükemmelen öğrenilmektedir. İşte, Ermeni patriğinin mesajı. Patrik efendi bu mektubu, sol kenarında "Ermeni Patrikliği - Kumkapı İstanbul", sağ tarafında ise "Tel: 22 49 70" ibaresi bulunan çizgili bir esercedit kâğıdına daktilo makinesiyle yazmıştır. Ermeni vatandaşlarımızın hislerine asla tercüman olmayan bu, yazıyı yazan patrik efendiden hesap sorma işi, sanırız ki şimdi ermeni vatandaşlarımızın kendilerini düşmektedir. Mektubun türkçesine gelince.. Yarabbi, bu satırların sahibi bir vatandaştır ve patriktik mertebesine çıkmıştır. Zavallı türkçe!

Mektubun altına Menderes tarafından şöyle bir not konulmuştur: "Dosyasına hıfız Şifahen teşekkür".

Pek sevgili ve muhterem Adnan Menderes
Başvekil —

Şehirde

Pek muhterem ve sevgili Başvekilimiz. Bir takım Üniversiteliler maalesef eğri yola sevkedilmiş ve yolunu şaşırmış gençlerimizin alet olduğu mezmum ve şayanı takbih niyet ve maksatlarla ihdas edilmiş olan malûm ve vatanperverlik şiarı ile asla telif edilmeyen menfi hareketler karşısında almış olduğunuz ciddî, derin düşünen, uzağı gören, soğukkanlı, mütebassır, âlicenabahe, müsamahakâr ve fakat ayni zamanda cesur ve kat'i düşünen her takdirin fevkindedir ve bihakkın tesci ve teşvike lâyıktır.

Bütün kalbimle inanmış ve kani olmuş bulunduğumuz elbet sizde inanmış ve kani olmuşsunuzdur ki Allah Kerim ve ona tapan milletimiz sizinle, Muhterem Reisicumhurumuzla ve Büyük Millet Meclisinin vatanperver Milletvekilleri ile ve size hükümetinize sadık nizamperver ordunuzla beraberdir.

Zafer şüphesiz maddi ve manevi taraftarıyla sarsılmaz ve ricat kabul etmez bir imanla fedaisi bulunduğunuz ve dâima muininiz olan ilahi adaletin ve şahsi menfaat gözetmeyen fedakar ve sağlam hazret ümran itilâ ruhunun, dur.

Kardeşçe ve eğer ihtiyarlığımı affederseniz pederane hasretkeş bir muhabbetle açık ye parlak anlınızdan öper ve size mesai arkadaşlarınıza ve vatanı sarsılmaz sebat ve iradenizle açılmış ve tesfiye edilmiş güzel yolunda durmadan devam edebilmesi için candan dua eden ve sizi çok seven ve sayan Ermeni vatandaşlarınızın patriği —

H. Karukin

Adalı, tevkifini müteakip Jandarma Muhafız Alaymm cezaevi hâline getirilen binasının bir odasında ikamet ediyordu. Her halde Muhafız Alayının odaları Ankara Hiltonun mavi tahtalı ranzalarından daha rahat olacaktı ki meşhur Umum Müdür halinden şikâyetçi görünmüyordu. Jankarmalara kendisini çabucak sevdiren hu zeki adamın keyfi beyde bile yoktu. Fakat, geçen haftanın ortasında çarşamba günü gelip de kendisinin Soruşturma Kurulu tarafından sorguya çekileceği bildirilince Adalının keyfi biraz kaçmış bunu kimseye belli etmemeğe gayret sarf etmişti

Adalı jeep'le önce Yüksek Soruşturma Kuruluna götürülmüş, oradan da Başbakanlıkta 77 numaralı odada çalışan Soruşturma Kuruluna havale edilmişti. Ne var ki Yüksek Soruşturma Kurulunda oda numarası 77 yerine 277 yazılmış ve zeki Umum Müdürün bir kere daha zekâsını göstermesine vesile teşkil edecek hâdiseye sebep olunmuştu.

Adalı 77 numaralı odanın kapısı önünde bekleyen nöbetçi vasıtasıyla içeriye bildirildi ve sonra muhafızı Assubay refakatinde odaya girdi. Biraz sonra Assubay dışarı çıktı ve zeki Umum Müdürü Soruşturma Kurulunun Üyeleriyle başbaşa bıraktı. Adalının sorgusu tamı tamına 50 dakika sürdü. Çıktığı zaman sabık Umum Müdürün neşesinin eskisi gibi yerinde olmadığı dikkati çekiyordu. Anlaşılan zeki Umum Müdürün zekası bu defa sökmemişti.

"Maymunun sırrı"

Meselelerin hakikaten bitmediği şuradan ortaya çıktı ki, geçen haftanın başlarında Soruşturma Kurulu Adaletin haysiyetiyle alâkalı bir

mevzua ilk defa el attı. Mesele, düşük Başbakan Menderesin Temyizin basın dâvalarına bakan ve bilhassa başkanı düşük Adalet Bakam Prof. Göktürk tarafından itinayla seçilmiş dairesinin kararlarını kat'iyet kesbetmeden nasıl olup ta öğrendiği ye bunları fütursuz açıkladığıydı. Hâdisenin şahitleri tesbit olunmuş, soruşturmaya geçilmişti. Daire başkanı ve Göktürkün mutemet adamı Celil Cevherioğlunun bir apartmanı İşçi Sigortaları Kurumuna ne yoldan yüklü bedel mukabilinde satabildiği, bu zatın ne miktar mala sahip bulunduğu ve bilhassa Burhan Apaydın gibi gazeteci dâva eden düşüklerin daima vekâletini alan avukatlarla münasebetlerinin ne olduğu hususu tahkik mevzuu oldu. Daireden basınla alâkalı kararların nasıl geçtiği de araştırılıyordu.

Ber halde bu haftanın başında Cevherioğlu için hayat zaten 27 Mayısı takiben, Göktürk tarafından getirildiği mühim vazifesinden derhal alınmıştır- o kadar pembe görünmüyordu.

C.H.P.

Hazırlık

Geçen haftanın ortasında bir gün Sultanahmetteki C.H.P. İl Merkezinin kapısının önünde "İst. H. 30050" plâkalı, kırmızı - beyaz renkli bir, otomobil durdu. Otomobil C.H.P. İl İdare Kurulu üyesi, armatör Ali Sohtorikindi, Şoför saygılı bir şekilde kapıyı açtı. Gri renkli şapkasının kenarından ak saçları görünen dinç bir adam otomobilden indi. Onu bej renkli elbise giymiş ikinci bir adam takip etti. Ak saçlı dinç adam çevik adımlarla binanın merdivenlerini çıktı. Merdiven başında C.H.P. İl İdare Kurulu üyeleri bekliyorlardı. Ak saçlı dinç adam, İnönünden başkası değildi. İkinci adam ise İsmail Rüştü Aksaldı. İnönü, kendisini merdiven başında karşılayanların gülerek ellerini sıktı. Sonra hep birlikte içeri girildi, üst kattaki toplantı salonu daha önceden hazırlanmıştı. İl Merkezinin emektar odacısı Sefer efendi, ışıklı "Toplantı var" levhasının düğmesini çevirdiği zaman içerde toplantı başlamıştı. İnönü başkanlık koltuğunda oturuyordu. Sağında İsmail Rüştü Aksal, solunda C.H.P. İl Başkanı Emekli Orgeneral Şahap Gürler yer al mıştı.

Toplantı, C.H.P. nin Millî Devrim hareketinden sonra karşılaştığı meseleleri görüşmek üzere yapılıyordu. Gerçekten 27 Mayısı takiben C.H.P nin gerek iç bünyesinde, gerek bir siyasî parti olarak halkoyuna karşı yapması gereken bir takım önemli işleri vardı. Bunlar bugünden ele alınmalı, "iktidara namzet" bir partiye yaraşır hâl çâreleri bulunmalıydı.

İlk planda C.H.P. tüzüğünün değişen şartlara uydurulması meselesi geliyordu. C.H.P. programında her hangi bir değişiklik söz konusu değildi. Ancak, tesbit edilmiş olan bu programa uygun olarak şimdiden bir "seçim beyannamesi" hazırlanması işi düşünülebilirdi. Siyasi faaliyetlere izin verildiği andan itibaren C.H.P. bütün meselelerini halletmiş, her konuda incelemeğe dayanan sağlam görüşlü ve kararlı bir parti olarak halkoyunun karşısına çıkmalı ve iktidar namzetliğini her bakımdan hak etmeliydi. Esasen bu konuda Araştırma ve Dökümantasyon Bürosu çalışmalara başlamıştı.

Tüzük meselesine gelince, bu konuda yapılacak en önemli iş, ocak ve bucak teşkilâtlarının kaldırılması üzerine meydana gelen boşluğun nasıl doldurulacağım tesbit etmekti. Tüzükte, değişen şartlara göre gerekli değişiklikleri yapmakla görevlendirilen komisyon çalışmalarına devam ediyordu. C.H.P. İl İdare Kurulu teşkilâttaki mevcut boşluğu şimdilik "komisyon"lar vasıtasıyla doldurmağa gayret ediyordu. Ocak ve bucak teşkilatının kaldırılması parti teşkilâtında, üzerinde ciddiyetle durulması gereken bir takım meseleleri ortaya çıkarmıştı. Bugünkü duruma göre, partinin en küçük teşkilâtı ilçe teşkilâtıydı. Ancak, ilçe kongrelerinin nasıl yapılacağı meselesi henüz ortada duruyor, buna bir hâl çâresi aranıyordu. Çünkü bâzı ilçelerdeki kayıtlı üye sayısı onbinin üstündeydi. Ocak ve bucak teşkilâtı kaldırılınca, ilçe kongrelerinin delegelerle yapılması da kendiliğinden imkansızlaşmıştı. İlçe kongrelerinin nasıl ve kimlerin iştirakiyle yapılacağı şimdiden tesbit edilmezse, il kongreleri, dolayısiyle Büyük Kurultayın da nasıl teşekkül edeceği tâyin ve tesbit edilemezdi ve hattâ bunların da yapılması bir çıkmaza girebilirdi. Bu bakımdan, tatbikatta hakiki güçlükler doğuran bu konular üzerinde durmak, bir hâl çâresi bulmak gerekiyordu. C.H.P. nin iç bünyesini ilgilendiren bütün bu meseleler Genel Başkanın da katıldığı toplantıda ortaya atıldı ve görüşüldü. C.H.P. İl İdare Kurulu üyeleri birer birer fikirlerini açıkladılar ve Genel Sekreter Aksala bir hayli not almak imkânını verdiler.

Cemal Yıldırım

Ekzantrik misiniz, Albayım ?

İstanbulun dertleri

Ocak ve bucak teşkilâtının kaldırılmasıyla ortaya çıkan mesele, bütün parti teşkilâtı için söz konusuydu. Ama İstanbul arzettiği hususiyet dolayısiyle, teşkilât kademeleri bakımından daha başka meselelerle de karşı karşıya bulunuyordu. Bunların da hâl çârelerini şimdiden bulmak gerekiyordu. 27 Mayıstan sonra çıkarılan kanunla "itibarî ilçe"ler de kaldırılmıştı. Bu duruma göre C.H.P. nin İstanbuldaki yedi itibarî ilçesi de lâğvedilmiş oluyordu. Bu itibari ilçelerin, mülki taksimata uygun olarak hakikî ilçelere taksimi gerekiyordu. Böylece meselâ Fatih İlçe teşkilâtına Samatya, Şehremini, Karagümrük ve Fener, Eminönü üçe teşkilâtına Beyazıt ve Küçükpazar, Beyoğlu ilçe teşkilâtına Kasımpaşa, Galata, Çatalca ilçe teşkilâtına da Büyükçekmece itibarî ilçelerinin bağlanması gerekiyordu. Halbuki, itibarî ilçeler başlıbaşına birer teşkilâttı. İtibarî ilçelerin, mülkî taksimata uygun olarak hakiki ilçelere bağlanması bir hayli külfetli olacaktı. İtibarî ilçelerin tasfiyesinden sonra, bunların bağlanacağı ilçe idare kurulların -- ne şekilde temsil edilebilecekleri de tesbiti gereken hususlar arasındaydı.

Genel Başkan bütün bunları dikkatle dinledi. Bundan sonra. Millî Devrim hareketi içinde C.H.P. nin tutumu meselesi üzerinde üyelere fikirlerini söyledi; C.H.P. Millî Birlik komitesinin destekleyicisi ve yardımcısı olmuştu. Bu Milii Birlik Komitesinin hizmet süresinin devamınca aynı tempoyla devam edecekti. C. H.P. nin memleketçi görüşü bunu ge-

rektiriyordu. İnönü bu sırada C.H.P. İl İdare Kurulu üyesi Suphi Batura dönerek, CKMP nin durumunu sordu. D.P. den arta kalan oyların CKMP ye akması ihtimali üzerinde eski bir Millet Partili olarak Suphi Batur ne düşünüyordu? Batur bu konuda düşündüklerini İnönüye açıkladı.

C.H.P. İl İdare Kurulunun bu toplantısında, İl Kadınlar Kolu ile İl Gençlik Kolu Başkanları da hazır bulunuyorlardı. İnönü, gençlik ve kadın kolları faaliyetlerinin daha da genişletilmesinin faydalı olacağını söyledi. İnönü, C.H.P. İstanbul İl Teşkilâtının çalışmasından memnun olmuştu.

Memnuniyetin sebebi

İnönünün çalışmalardan memnun kalması elbette sebepsiz değildi, İl Başkanlığına getirilen Emekli Orgeneral Şahap Gürler, ne kadar sağlam bir teşkilâtçı olduğunu göstermişti. C.H.P. teşkilâtına bağlı tam ondört komisyon kurulmuştu. Haftanın belirli günlerinde İl Merkezinin alt katındaki sol tarafa rastlayan geniş odada çalışmalara devam ediliyordu. Bu komisyonlardan en önemlisi, hiç şüphe yok ki "Seçim Komisyonu"ydu. Bu komisyonla başına, tecrübeli seçimci İlhami Sancar getirilmişti. "İstihbarat ve Propaganda Komisyonu"nun başında da "ekzantrik fikirli" tâbiri başına dert açmış olan eski asker Cemal Yıldırım bulunuyordu. Bu iki komisyondan sonra, üzerinde büyük bir önemle durulan komisyon "Eğitim ve Kültür Komisyonu "ydu. C.H.P. nin eğitim konusuna tâ başından beri verdiği Önem düşünülünce, kurulan komisyonlar arasında "Eğitim ve Kültür Komisyonu' nun özel öneminin anlamı kendiliğinden ortaya çıkabilirdi. Bu komisyonun başında, değeri herkes tarafından kabul ve teslim, edilmiş olan, yetkisi de söz götürmez bir gerçek hâlinde bulunan Reşat Tardu vardı. Reşat Tardunun, Devrim Hükümetine "Eğitim Danışma Kurulu"na üye olarak seçilmesi, bir süre işleri aksatacaktı ama. C.H.P. bu boşluğu ve aksaklığı gidermek için Tardudan boşalan yere eski Milli Eğitim Bakanlarından Avni Başmanı getirmeği düşünüyordu. "Eğitim ve Kültür Komisyonu" ilk iş olarak, artık herkesçe malûm ve meşhur olan "Türkiye Eğitim Millî Komisyonu Raporu"nu incelemeğe başlamıştı.

"İşçi ve Sosyal Haklar Komisyonu" da kurulan komisyonlar arasında özel bir önem taşıyordu. Bu komisyonun başında da, tecrübeli ve sempatik sendikacı Bahir Ersoy vardı. İşçi meselelerini ilk olarak ciddiyetle ele alan ve sosyal haklar konusunda ilk kanunları çıkaran bir parti olarak C.H.P. nin bu alanda ciddiyetle çalışması için bütün sebepler mevcuttu. Geçen yıllar içinde işçi ve sosyal haklar konusu, memlekette daha da büyük bir önem kazanmış bulunuyordu. Günün şartlarına ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve bu suretle geniş bir işçi kütlesini her bakımdan tatmin edecek bir programın hazırlanmasındaki zaruret aşikârdı. C.H.P. Şimdiden bu yolda çalışmalara girişmekle, işçi konusunda da işi tam ciddiyetle ele almış olduğunu gösteriyordu.

Kurulan komisyonlardan bir başkası da "İktisat ve Ticaret Komisyonu"ydu. C.H.P. nin bu alandaki hemen bütün değerleri bu komisyonda bir araya gelmişlerdi. C.H.P. Meclisi üyesi Profesör Feridun Ergin, Cevad Nizami Düzenli, eski Ekonomi Bakanı Doç. Dr. Vedat Dicleli, "Limancı" adıyla meşhur, son günlerde yayınladığı "Yaşadığımız Devrin İç Yüzü" adlı kitabiyle bir hayli yankı uyandıran Ahmet Hamdi Başar, İbrahim Ayral bu komisyonun üyeleri arasındaydılar. Memlekette sağlam bir iktisadi ve ticari düzenin yerleşmesi büyük bir problem olarak ortada duruyordu. Düşükler tarafından elle tutulur hali bırakılmayan iktisadi ve ticari hayatın yeni baştan ele alınması, yeni baştan sağlam prensiplere dayanan bir yolun tâyin ve tesbiti, bu arada "düşük mirası" düzensizliğin, borçların tasfiyesi, içinden kolay kolay çıkılır işlerden değildi. Buna rağmen, komisyon üyeleri, bütün güçlükleri, bozuklukları, perişanlıkları yakından biliyorlar, bunların çaresiz kalamıyacağını takdir ediyorlar, alınması gereken tedbirleri şimdiden bir bir tesbit ediyorlardı.

C.H.P. İl İdare Kurulu, "azınlıklar meselesi"ni de bir komisyona vermişti. Komisyonu Dr. Fakaçelli idare ediyordu. Ayrıca, göçmen işleri, basın, mahalli idareler, esnaf, hukuk sağlık, imar komisyonları da aralıksız olarak çalışmalarına devam etmekteydi.

Bu komisyonlar hazırlayacakları raporları C.H.P. İl Danışma Kuruluna verecekler, Danışma Kurulu vasıtasiyle C.H.P. Araştırma ve Dokümantasyon Bürosuna göndereceklerdi. Bu büro tarafından yeniden incelenecek olan bütün bu komisyon raporlarının neticesinde, 1961 de yapılacak olan genel seçimlerde, C.H.P. nin güvenerek millet önüne çıkaracağı "Seçim Beyannamesi" hazırlanacaktı. Bu suretle "zihinlerde hiç bir

İstanbul C.H.P. İl Merkezi
Yeni arı kovanı

şüpheye mahal bırakmayacak" sağlamlık ve yeterlikte bir "Seçim Beyannamesi" için yapılması mümkün herşey şimdiden yapılmağa başlanmıştı.

Genel Başkan İnönü, bütün çalışmalar hakkında verilen bilgileri dikkatle dinledikten sonra, C.H.P. İl Teşkilâtının, eski ve usta bir kurmayın dinde nasıl mükemmel şekilde çalışmaya koyulduğunu görmüştü. Çalışmalardan memnun olmasının sebebi işte buydu.

Anayasa

"Titizlik"in mükâfatı

Geçen haftanın ortasında Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürselin görevlerinden affedilen iki Anayasa Komisyonu üyesi hakkında yaptığı açıklama ile Anayasa Komisyonundaki ihtilâf meselesi kapanmış oldu. Gürsel, A.A. vasıtasiyle yaptığı açıklamada, bu iki hocanın, "titiz" davrandıkları için Komisyondan affedildiklerini belirtti ve "sabırsızlanan umumî efkâr karşısında bir an evvel neticeye varmak için" bu iki üyeyi görevlerinden affettiğini de ilâve etti. Devlet Başkanının bu sözlerinden çıkan mâna, Milli Birlik Komitesinin muhtelif fikirler arasında tercih yapmadığı idi ki; doğrusu da buydu. Devlet Başkanı, Anayasanın dörtte üçünün tamamlanmış bulunduğunu da belirtmeyi ihmal etmedi.

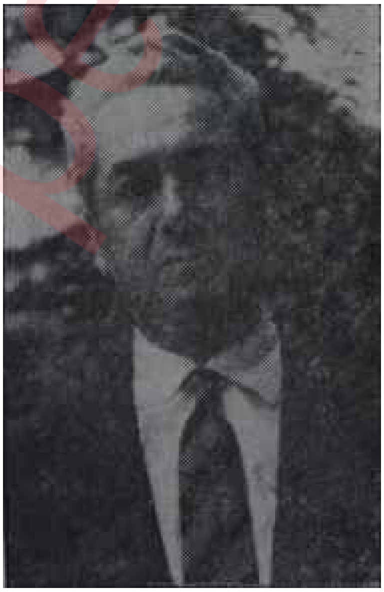
"Hukuk İmparatoru"nun başkanlığında, iki yeni üyesi ile Anayasa Komisyonu, çalışmalarına devam ediyordu. Ancak, şimdiye kadar varılan sonuçları tesbit eden protokolleri, birer Anayasa metni haline getirmek için bir "Redaksiyon Komisyonu" kurulmuştu. Komisyonda, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Hüseyin Nail Kubalı, Bahri Savcı ve Muammer Aksoy vardı. Ama daha çok, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu ile Muhammer Aksoy bu "tahrir" işini benimsemiş görünüyorlardı. Esasen, protokolleri de Ord. Prof. Velidedeoğlu yazıyor ve sonra evine götürüyordu. Erenköyde bir ahbabının evinde kalan Muammer Aksoy da, geceleri Hıfzı Veldetin evine gidiyor, iki ahbap protokolleri sıra ile Anayasa maddesi halinde kaleme alıyorlar ve daha sonra bu metinleri arkadaşlarına gösteriyorlardı.

Öte yandan, Gürselin "dörtte üçünden fazlasının" tamamlandığını ifâde ederek çok yakında biteceğini imâ ettiği Anayasa işinin biraz daha uzaması muhtemeldi. Komisyon grev hakkı üzerinde prensip anlaşmasına varmış ve sıra "Yargı Fonksiyonu"na gelmişti. Bundan sonra mahut ikinci

H. Veldet Velidedeoğlu
Çalışkan bir adam

Meclis meselesine gelinecekti. Bilindiği gibi, Anayasa Komisyonundaki anlaşmazlığın suyun altındaki sebeplerinin başında, İkinci Meclis meselesi geliyordu. Anayasa Komisyonu ilk çalışmalara başladığı sırada, 175 kişilik bir İkinci Meclis tesbit edilmişti. Cumhurbaşkanının bizzat seçeceği üyeler 15, meslekî teşekküllerin seçimi ile gelecek üyeler 100 ve halkın seçeceği üyeler de 50 kişi olarak düşünülmüştü. Böylece, II. Meclise tamamen korporatif bir hüviyet veriliyordu. Fakat daha sonra Kubalı, Savcı, Arsel, Sarıca, Giritli, Aksoy ve Tunaya bu meseleyi yeniden gözden geçirmişler ve II. Meclisin Korporatif, yani mesleki temsil esasına dayanan bir meclis olmasının "memleketin realitelerine uymadığı" neticesine varmışlardı. Meselâ, Türkiyenin yüzde, seksenini çiftçi ve köylüler, yâni ziraatçi sınıf teşkil ediyordu. Halbuki Türkiyede çiftçiler veya köylüler bir meslekî teşekkül halinde yeter derecede kurumlaşmamışlardı. II. Meclisin üyeleri meslekî teşekküllerden seçileceğine göre, Türkiyenin %80 ini teşkil eden çiftçi ve köylüler bu mecliste ciddiyetle temsil edilemiyeceklerdi. Korporatif meclis konusundaki incelemeler daha da derinleştirilince, son derece şayanı dikkat hususlar ortaya çıktı. Anayasa Komisyonu, İşçi sendikaları mevzuunda Çalışma Bakanlığından bilgi istemişti. Anayasa Komisyonu adına bu mesele hakkında bir rapor hazırlamakla vazifelendirilen Prof. Bahri Savcı, Çalışma Bakanlığından bu mevzuda gelen cevabı okuyunca şaşırdı. Buna göre, Türkiyedeki işçilerin ancak %15'i sendikalı İdi. Bu arada küçük, esnafın da, bir-iki teşekkül istisna edilirse, gerektiği şekilde kurumlaşmamış olduğu anlaşıldı. Bu durum karşısında Türkiyenin şartları bakımından Korporatif bir Meclisin, Korporatif değil, "dekoratif" olmaktan öteye gidemiyeceği belliydi. Bütün bu hususlar, Anayasa Komisyonunun, Kübalının başkanlık ettiği bir oturumunda bahis mevzuu edilmiş ve "İmparator"a bunların arzedilmesine karar verilmişti. Yapılacak iş, Prof. Tunayanın teklifine uymaktı: Cumhurbaşkanının seçeceği üyelerin sayısını arttırmak ve bu üyelerin arasına ziraatçilerden, işçilerden ve küçük esnaf temsilcilerinden yetkili kimseler koymak. Ancak, çoğunluğun yine halk tarafından seçilmesini temin etmek.

Muammer Aksoy
Sabrın Sonu...

Öyle anlaşılıyordu ki, II. Meclis meselesi, iki üyenin affedilmesine rağmen, Anayasa Komisyonunda yine fırtınalar yaratabilecek nâzik bir konuydu. Gerçi Anayasa Komisyonunun üyesi Doç. Dr. Vakur Versan, -İngilterede demokrasinin ne olduğunu görmüş olmasına rağmen- Komisyon üyesi olmadan önce , "Hürriyet" gazetesine yazdığı bir makalede Korporatif yapıda bir II. Meclisi savunmuştu ama, "Hukuk İmparatoru" bu mevzu görüşülürken, karşısında, bir Kubalıyı, bir Aksoyu bir Sarıcayı, bir Savcıyı bulacaktı Eh, o zaman da. herhalde Kübalı Sarıca Aksoy ve Savcı komisyonda "gerekli sürat" in sağlanmasına mani oldukları için görevlerinden affedilmiyeceklerdi !

E Ğ İ T İ M

Seferberliğe Doğru

İkinci adım

Geçen haftanın başında bütün dikkatler, çalışmalara başlayan bir komisyonun üzerinde toplanmıştı. Bütün basın ve halkoyu bu komisyonun çalışmalarım çok yakından takip etmek istiyordu. Basının ve halkoyunun bu isteği sebepsiz de değildi. Gerçekten komisyonun ele alacağı konular son derece önemliydi. Bu komisyon "Eğitim Danışma Kurulu" adım taşıyordu. Düşükler zamanında hazırlanıp da büyük bir titizlikle saklanmağa çalışılan, 27 Mayıstan sonra ilk iş olarak Millî Eğitim Bakanlığınca bastırılıp ilgililere dağıtılmış olan "Türkiye Eğitim Milli Komisyonu Raporu"nu esas alarak Türkiyenin milli eğitim meselelerinin prensip ve gayelerini tesbit işi, "Eğitim Danışma Kurulu"na verilmişti. "Eğitim Danışma Kurulu"nun toplanacağı güne kadar kimlerden teşekkül ettiği bilinmiyordu. Milli Eğitim Bakanlığı bu konuda önceden bir açıklama yapılmaması için titizlik göstermişti. Kurul sâdece on kişiden ibaretti. Kuruldaki üye sayısının az oluşu, işlerin daha süratli yürüyebilmesi için zarurî görülmüştü.

"Eğitim Danışma Kurulu"nun çalışmağa başlamasıyla, Türkiyede yapılmasına bütün çevrelerce yüzdeyüz ittifak edilen eğitim seferberliği konusunda ikinci büyük adım da atılmış oluyordu. Gerçi bu kurulun görevi bir "eğitim plânı" hazırlamak değildi. Elde mevcut ve büyük emekler harcanarak hazırlanmış ilgi çekici bir rapor vardı. Bu rapor eğitim meselelerimizi çeşitli yönlerden ele alıp incelemiş, ileri memleketlerin eğitim alanındaki çalışmalarını yakından görmüş, sonuç olarak da bir takım hâl yolları göstermişti. Memleket çapında uygulanacak olan bir "Eğitim Plânı"nın hazırlanmasında bu raporun kaynaklık etmesi doğru ve yerinde bulunmuştu. Yalnız, raporun bütün ihtiyaca cevap verdiği, bütün eğitim meselelerini eksiksiz olarak incelediği ve hele çâre olarak gösterdiklerinin mutlaka "en iyi ve en doğru" olduğu hakkında kesin bir şey söylenemezdi. Elbette bu raporun da yetkililer tarafından incelenmesi, üzerinde tartışılması gerekiyordu.

Başkanın istekleri

Devrim Hükümetinin eğitim ve öğretim Konusunda nasıl büyük bir titizlik ve önemle durduğu daha ilk günden beri biliniyordu. Başta Başkan Gürsel olmak üzere bütün Millî Birlik Komitesi üyelerinin birleştikleri nokta şuydu ki, bu memleketin gerçek anlamıyla batılı olabilmesi, gericiliğin yok edilebilmesi ancak ve ancak plânlı ve programlı bir milli eğitim seferberliğiyle mümkün olabilirdi. Esasen, eğitim konusunun 27 Mayıstan bu yana daima önde gelen dâvalar arasına -haklı ve yerinde olarak- girmiş olmasının sebeplerinden başlıcasını da Millî Birlik Komitesinin bu alandaki dikkatinde ve titizliğinde aramak gerekirdi.

"Eğitim Danışma Kurulu"nun ilk günkü toplantısına başta Kur. Alb. Alpaslan Türkeş olmak üzere Millî Birlik Komitesi üyelerinden bir kısmı da katılmıştı. Türkeş, Başkan Gürselin bir mesajını da beraberinde getirmişti. Başkan Gürsel, komisyondan bilhassa üç nokta üzerinde önemle durulmasını istiyordu: Bunlardan birincisi millî eğitim seferberliğinin süratle ele alınması için neler yapılması gerektiğinin tesbitiydi. İkinci olarak, öğretmenlere lâyık oldukları yerin her bakımdan verilmesi meseleşiydi. Üçüncü olarak kaliteli öğrenci yetiştirilmesi ve eğitimin daha ziyade teknik sahalara tevcihi geliyordu. Liselerin, yüksek okulların, üniversitelerin tıklım tıklım dolu olduğu . biliniyordu.

Eğitim Komisyonu faaliyet halinde
Seferberlik öncesi

Basını memnun ermeyen

"Eğitim Danışma Kurulu"nun ilk aldığı bir karar bilhassa basın mensuplarını hiç mi hiç memnun etmemişti. Önce, başından sonuna kadar açık olacağı sanılan kurul çalışmalarının, sonuç alınıncaya kadar gizli yapılmasına karar verilmiş ve basın mensuplarına kapının yolu gösterilmişti. Bu karara itiraz edenlerin başında Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal geliyordu. Karal, konuşmaların açık olmasını, basının ve dolayısiyle halkoyunun yapılan çalışmalar hakkında günü gününe ve en ince teferruatına kadar bilgi edinmesini faydalı ve yerinde görüyordu. Ancak, kurul üyelerinin çoğunluğu bu fikirde değillerdi. Çalışmalar sırasında kurul üyelerinin yapacağı tenkitler ve ileri süreceği fikirlerin bir kısmı. yanlış aksedebilirdi. Bu sebeple basın mensupları toplantıları takip etmemeliydi. Sık sık yapılan basın toplantıları ve yayınlanacak bildirilerle halkoyuna gerekli bilgileri vermek daima mümkündü. Bu fikir kurul üyeleri arasında daha çok "itibar" gördüğü için, basın mensupları kapının yolunu tutmuşlardı.

Yeterli mi, yetersiz mi?

"Eğitim Danışma Kurulu" üyelerinin kimler olduğu anlaşıldıktan sonra, bilhassa eğitimle ilgili çevrelerde, tartışılan husus şu oldu: Bu kurul, gerçekden bir eğitim plânının prensip ve gayelerini tesbit edebilecek yetkide midir? Kurul üyeleri bu konuda söz sahibi kişiler midir? Bu Soruların tartışılması, kurulun çalışmalara başlamasından bir-iki gün sonra basında yer almağa başladı. Millî Eğitim Bakanlığınca -Prof. Fehmi

Yavuz tarafından- tesbit edilen "Eğitim Danışma Kurulu" üyeleri şunlardı: Başkan İstanbul Teknik Üniversitesi Makina Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Dr. Ratip Berker, Orta - Doğu Teknik Üniversitesi Rektörü Prof, Dr. Turhan Feyzioğlu, Eğitim Millî Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Fahir İz, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinden Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal, Millî Eğitimi Bakanlığı Müsteşarı Nuri Kodamanoğlu, Karayolları eski Umum Müdürü Orhan Mersinli, gazeteci Emil Galip Sandalcı, eski Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Reşat Tardu, İstanbul "Üniversitesi İçtimaiyat Enstitüsünden Dr. Cavit Orhan Tütengil, Eğitim Millî Komisyonu üyesi Ekrem Üçyigit, eski Milli Eğitim Bakanlarından Hasan Âli Yücel.

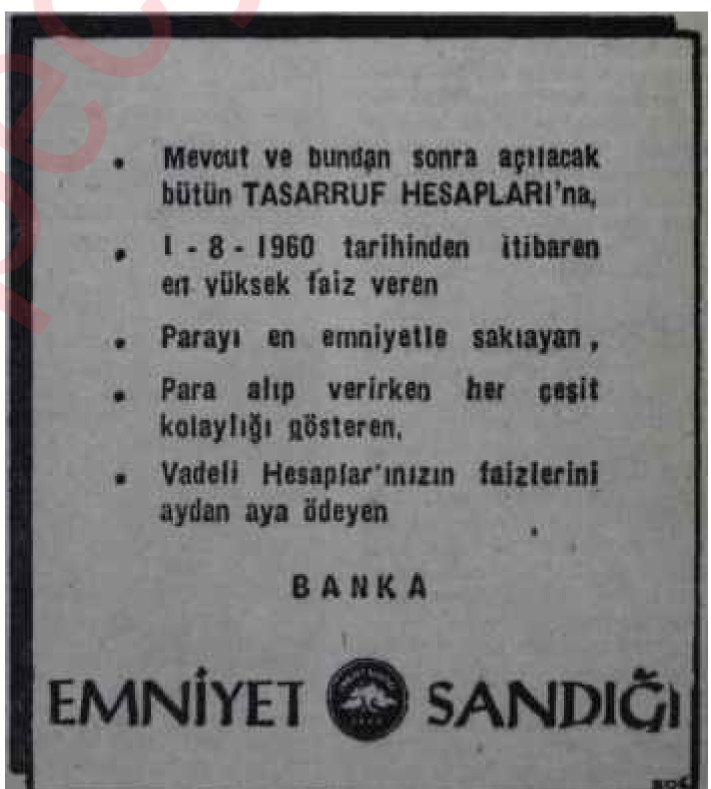
Bu üyeler arasında "eğitimci" olarak bilinenlerin sayısı ikiyi üçü geçmiyordu. İtiraz ve hoşnudsuzluk da buradan geliyordu. Eğitim herşeyden önce bir ihtisas isiydi. Memlekette yıllardan beri bu alanda çalışmış, eser vermiş, emek vermiş kişiler vardı. Bunların "Eğitim Danışma Kurulu" üyeliğine alınmamış olmasının sebepleri bilinmiyordu. Mantıkî vs haklı bir izahın da nasıl yapılabileceği meraka değerdi. Meselâ, Öğretmen derneklerini temsil eden kimse yoktu. Karayolları Umum Müdürlüğünü başarı ile yapmış olmasına rağmen bir Orhan Mersinlinin "Eğitim Danışma Kurulu" Üyeliğine seçilmiş olmasını anlamak pek mümkün olmuyordu. Kurulun teşkil tarzı hakkındaki ilk sert tepki Cumhuriyetteki bir yazısıyla Cahit Tanyoldan geldi. Aynı gün, eğitim konularında bilgi ve ihtisası bilinen Hıfzırrahman Raşit Öymen de Vatana verdiği demeçte bu yetersizlik üzerinde ısrarla duruyordu. Hakikat şuydu ki, kurulun on kişiden ibaret olması pek de kâfi değildi. Sonra da, pedagoji alanında çalışmış, modern eğitim sistemlerini takip etmiş, fiilen bu işlerde çalışarak tecrübe edinmiş, her bakımdan yeterliliğini ispat etmiş mütehassıslar vardı ve bunlar komisyona nedense alınmamıştı.

İlk esaslar

Geçen haftanın sonunda cuma günü yapılan bir basın toplantısıyla, "Eğitim Danışma Kurulu"nun ilk tesbit ettiği esaslar basına açıklandı. Bu toplantı da, basın mensupları için oldukça sürprizli geçti. O günün sabahı gazeteciler basın toplantısı yapılacağı bildirilerek çağrılmışlardı. Sonra Başkan tarafından, basın toplantısının saat 14,30 da yapılacağı ve gazetecilerin, bu haberi vermek için kendileri tarafından çağrıldığı söylendi. Gazeteciler bu oldukça acayip çağrı şeklinden hiç bir şey anlamamışlardı. Toplantı 14.30 da yapılacaksa bu husus pekâlâ telefonla da söylenebilirdi. Gazeteciler bu acemi çağrı şeklini bir "Lâ Havle" çekip kabul etmekten başka çıkar yol bulamadılar.

Komisyonun tesbit ettiği ve basına açıkladığı ilk esaslar şunlardı: Eğitim Milli Komisyonu raporu iki esaslı temel fikre dayanıyordu. Bunlardan biri "demokrasi ruhu", öbürü "ferdiyetçi -individualiste- bir eğitim anlayın". Komisyon, rapora hakim olan eğitim felsefesinin birinci temel fikrini, yâni "demokrasi ruhu"nu üzerinde tartışma dahi yapmadan kabul ediyordu, Ancak "bu konuda temenni edilecek husus, bu anlayışın samimî olarak ele alınması ve okulların bütün faaliyetleri, bütün organizasyonları ile çocukları başarılı demokratik bir hayata hazırlayacak bir lâboratuvar hâline getirilmesi"ydi. Rapora hakim olta ikinci temel fikre, yâni "ferdiyetçi bir eğitim anlayışı"na gelince, burada komisyon gerçekden son derece isabetli ve yerinde olarak bu anlayışı memleket gerçeklerine uydurmanın daha doğrusu değiştirmenin gerekliliğini ileri sürüyordu. Eğitimin hedeflerinden biri de elbette -ve hele demokratik bir bünye içinde- ferdin kaabiliyetlerini serbestçe geliştirmesini temindi. Ancak, Türk toplumunu en kısa yoldan "batı uygarlığı içindeki şerefli yerine götürecek eğitim anlayışının, yalnızca bu ferdiyetçi eğitim sistemi olup olmadığı üzerinde düşünmek" gerekiyordu. Eğitim işi toplumla sıkı sıkıya ilgiliydi. Toplum, okul vâsıtâsiyle kendi ülkülerinin gerçekleşmesini isterdi. Ferdiyetçilikle toplum anlayışı iyi bir eğitim plânı içinde pekâlâ yer alabilirdi.

Komisyonun, tesbit ettiği bu prensipler -hele içinde bulunduğumuz şartlar içinde- yüzdeyüz memleket gerçeklerine uygun düşüyordu. Ferdiyetçi ve "şahsi faydacı" bir nesil yetiştirmek yerine, idealist ve toplumun faydasını kendi çıkarından üstün tutacak bir ruh ve anlayışta bir neslin yetiştirilmesindeki lüzum ve zaruret ortadaydı. Komisyon ayrıca okul ile aile arasındaki işbirliği, Okul ile hayat ayrılığının kaldırılması, hayattan korkan nesiller yetiştirmekten kurtulunması, eğitim sistemimizin "az sayıda da olsa" ilkokulu bitirdikten, lise veya yüksek tahsil yaptıktan sonra meczuplara, şeyhlere mürit yetiştirmemesi, raporda hiç temas edilmemiş olan ama eğitimin esas ilkeleri arasında bulunması gereken güzel sanatlar konusunda ısrarla durulması gibi önemli meseleleri de, eğitim sistem ve felsefemizin temel prensip ve gayeleri arasında görüyordu. Bunların, isabeti üzerinde tartışılamıyacağı ise gayet açıktı.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

İhracat

Alarm

Geçen haftanın başlarında Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliğinin çıkardığı Türkiye İktisat Gazetesini açanlar çok önemli bir alarm işaretiyle karşılaştılar. Alarm işareti, ihracatımızın yürekler acısı durumu hakkında veriliyordu ve alarm işaretini veren herhangi bir kimse değildi. Alârm işaretini veren yazı "4 Ağustos 1958 den Sonraki İki İhracat Yılının Muhasebesi" başlığını taşıyor ve bizzat Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Mahmut Seydanın imzası altında yayınlanıyordu.

Ağustos ayının 22 nci günü Türkiyede devalüasyon son şeklini almıştı. Gerçekten, 4 Ağustos 1958 de ithalâttan alınan primlerin kademeli tarzda bir kısım ihraç mallarımıza ödenmesi ile fiili bir şekilde gerçekleştirilen devalüasyon, şimdi ihracat mallarına ödenen primlerin hepsinin ithalât mallarından alınan prime eşit kılınmasıyla hukuki şeklini almıştı. Bu suretle, hem daha rasyonel bir sisteme gidiliyor, hem de Kambiyo Karşılık Fonunda toplanan paraların ihracatından aşırı kazançlar sağlayacak bazı malların -tütün gibi- ihracının özel vergilemeye tâbi tutulması suretiyle Hazine tarafından tamamen kaybedilmemesi gerçekleştirilmiş oluyordu. İşte, fiilî devalüasyonun hukuki devalüasyon hâlini aldığı şu sırada ihracatımızın durumunu incelemekte fayda vardı. Gerçekten, 4 Ağustos 1958 operasyonunu yapanlar -OECE ve Milletlerarası Para Fonu eksperleri dâhil- ihracatımızda önemli bir ilerleme bekliyorlardı. Halbuki, son iki yılın tatbikatı maalesef bunun tam tersini göstermişti. 4 Ağustos 1958 de yapılan hesaplar. Ticaret Bakanlığı Müsteşarının açıkladığına göre, İhraç mallarımızın iç ve dış fiyatları arasındaki farkın hendesî ortalamasının % 100 civarında bir prime ihtiyaç gösterdiğini meydana koymuştu. Bu sebeple 7 kalem ihraç maddesine -bu arada tütüne- evvelâ sâdece %75 ve %100 prim verilmiş ve bu primlerin devalüasyon nisbetinin tekabül ettiği %221,4 nisbetindeki prime doğru yar vaş yavaş açılmak lüzumu ancak daha sonraları duyulmağa başlanmıştır. Son kararla ise, bütün ihraç maddelerimize % 221,4 nisbetinde prim verilmiş olmaktadır. Yine Ticaret Bakanlığı Müsteşarının bildirdiğine göre, Ağustos 1958 - Ağustos 1959 devresinde piyasaya intikâl eden prim ortalaması %150,9 nisbetinde ve Ağustos 1959 - Ağustos 1960 devresinde piyasaya intikal eden prim ortalaması ise % 194,9 nisbetinde olmuştur. Bu esaslara göre, geçen 22 Ağustosta kaldırılan Kambiyo Karşılık Fonu 1958 - 59 devresinde piyasaya 1.278.000.000 liralık prim vermiş ve 1959 - 60 devresinde de 2 milyar 694 milyon liralık prim akıtmıştır. Kambiyo Karşılık Fonuna, aynı devreler zarfında ithalât ve ihracat primlerinde birinci lehine olan fark dolayısiyle kalan ve kamu sektörünün câri açıklarını ve yatırım ihtiyaçlarını karşılamaya yarayan fazla ise, sırasiyle 597,5 milyon lirayı ve 242,2 milyon lirayı aşmamıştır.

İhracatçıya bu kadar büyük prim verilmesine rağmen, Ağustos sonu ve Ağustos başı devrelere göre ihracatımız 1958 - 59 devresinde 847 milyon lirayı ve 1959 - 60 devresinde de 913,5 milyon lirayı aşmamıştır. Halbuki, 1950 - 51 devresinden itibaren, bilhassa enflâsyoncu gidiş sonucunda hâsıl olan dış ticaret tıkanıklıkları dolayısiyle en kötü ihracat devremiz olan 1957 - 58 devresinde ihracatımız 803,9 milyon lira idi. Bu durumda, % 69,9 nisbetinde yapılan devalüasyonun 1959 - 60 devresinde 1957 - 58 devresine nisbetle ihracatımızda sağladığı artış, %13,6'yı aşmamıştır. Bir önceki devreye göre ihracatımız ancak %8 nisbetinde artmış, kendisinden önceki 9 devrenin ortalamasının ise %1 altında kalmıştır. Geçen devredeki ihracatımız en verimsiz - İhracat devresi- olan 1957 - 58. devresine nazaran ancak 110 milyon lira fazla, en verimli devre olan 1952 - 53 devresine nazaran ise 175 milyon lira eksiktir. Kaldı ki yıllar geçtikçe, memleketimizin kalkınması için muhtaç olduğumuz yatırımlara lüzumlu dövizleri sağlamanın, ancak ihracatımızın çok daha üstün seviyelere çıkmasiyle mümkün olacağını bilmeyen kalmamıştır. Bu durumda, 1959 - 60 devresindeki ihracat seviyemizin başlıbaşına büyük bir başarısızlık teşkil ettiği ortadadır.

Pek tabiîdir ki bu başarısızlığı 1959-60 ihracat devresinin, ancak son üç ayında iktidarı, elinde tutmuş olan İnkılâp Hükümetine yüklemeğe asla imkân yoktur. Büyük kabahati, takip ettiği iktisadî politikada memleketin uzun vadeli meseleleri üzerine eğilmek lüzumunu 10 yıldır bir kere bile duymayan ve her şeyi pamuk ipliğine ve dış yardımın dış ticaret açıklarımızı kapayacağı ümidine bağlayan sakıt iktidarda aramak lâzımdır.

Bu başarısızlığın sebepleri

Ticaret Bakanlığı Müsteşarı bunların üçünü saymaktadır. Birinci sebep son derecede önemli bir sebeptir. Bu da, Kore Harbinden sonra, tarım sektörünün İstihsâl ettiği ham maddelerin ve istihlâk maddelerinin dünya piyasalarındaki fiyatlarının düşmesi olmuştur. Bunun sebebi, bu malların geleneksel alıcısı olan Batının zengin memleketlerinde tam istihdama doğru ilerlendikçe ortaya çıkan enflâsyon tehlikesine karşı Devletin ekonomiye müdahalesini sağlayacak iktisadî plânlama tedbiri yerine, yatarım ve gelişme hacmini düşüren krediyi daraltma tedbirinin tatbiki ve bunun yatırım hacmini düşürmesidir. Öte yandan, bu muhafazakâr politikalar, lüks istihlak mallarıyla "dolmuş" bir cemiyette müstehlikin temayüllerini değiştirememekte, eğitim ve sağlık gibi belli başlı kamu ihtiyaçlarım sağlayacak yatırımların ihmali neticesini doğurduktan başka, serbest teşebbüsün düşman olduğu vergilemeyi arttırma politikasından kaçınma neticesinde de mevcut büyük istihsâl kapasitesinin gelişmemiş memleketlere müteveccih artan bir yardım sarfiyatı tarafından finanse edilmesi imkânım da ortadan kaldırmaktadır. Bunun yerine, Batının zengin memleketleri, otomobil, buz dolabı ve radyo - televizyon gibi zaten lüks istihlâk mallarının imalâtında sırf göze veya tiksinti verici bir konfor arzusuna hitap eden -otomobillere hiçbir şeye yaramayan kanat ilâvesi gibi- mânâsız israflara giderek ve ilân masraflarını görülmemiş derecede arttırarak mevcut istihsâl kapasitesini kullanabilmektedirler. Amerikada sırf otomobil modellerinde yapılan böyle mânâsız ve utandırıcı değişikliklerin yıllık bedelinin Hindistan gibi bir memleketin birkaç yıllık yatırım programının bedeline eşit olduğunu düşünmek insana dehşet vermektedir.

İşte, böylelikle, bir yandan Batının yardım programında kâfi miktarda artış yapılamaması, Öte yandan da gelişmemiş memleketlerin ihraç mallarındaki fiat düşmeleri sebebiyle dış ticaret hadlerinin Batının zengin memleketleri lehine ve -Türkiye dâhil- Asya, Afrika ve Lâtin Amerikanın gelişmemiş memleketleri aleyhine bozulması neticesinde, Batı memleketleri, gelişmemiş memleketlere verdikleri yardımı aslında kat kat geri almak mevklindedirler. Dış ticaret hadlerinin gelişmemiş memleketler, aleyhine bozulmasının, bir sebebi de, Batıda, bu memleketlerin ih-

raç ettikleri ziraî ham maddeler yerine sınai suni ham maddelerin kullanılmasının gitgide gelişmekte olması ve Batıda ziraatın gelişmesidir. Bu sebeplerin ne olduğunu anlamak ve aynı dununda bulunduğumuz gelişmemiş memleketlerle müşterek bir diplomatik harekete girişmek ve hattâ bir iktisadî işbirliğinin esaslarını hazırlamak lâzımdır. Cahiller cahili D.P. iktidarı bu zaruretleri asla anlıyamamıştır. Buna rağmen bu sebepler giderilmezse, bunun doğuracağı çok vahim sonuçların sorumlusu Türkiye değil, fakat, Batı camiası olacaktır.

Ticaret Bakanlığı Müsteşarının zikrettiği b i r diğer sebep, ihracatçılarımızda mevcut olan dışarıya para kaçırma arzusudur. İhracatçılarımız, İhraç ettikleri malların ya bedellerini, ya miktarlarını hakikatte olduğundan daha düşük olarak bildirmektedirler. Bunun sebebi ise, bir yandan, sakıt iktidar devrinde enflâsyon şartlarının iç piyasada emniyeti yak etmiş olması, diğer yandan, esasen yılların piyasaya yetirdiği kötü alışkanlıklardan vazgeçilmemesi ve nihayet, Batının zengin memleketlerinde yatırım verimlerinin ve imkânlarının gelişmemiş bir memleket olan Türkiyeden çok daha fazla olmasıdır. Hakikat şudur ki pek büyük ümitler bağlanan özel sermaye akımından çok Türkiyeden dışarıya sermaye kaçırılıyordu. Bütün bunlar, Müşterek Pazara girmek isteyen meşhur liberal iktisat taraftarlarını çok daha derin düşünmeğe seyketmeğe yeter de artar bile!

İhracatçılarımızın davranışıyla ilgili olarak Ticaret Bakanlığı Müsteşarının zikrettiği sebebe i l a v e edilecek bir diğer sebep de, hiç şüphesiz, ihracatçılarımızın aşırı kâr marjları elde etmek arzulandır. Bu, serbest piyasa mekanizmasında aslında hiç yadırganmaması gereken bir arzudur. Fakat, bunun neticesinde, meselâ, son üzüm piyasasının açılışında görüldüğü gibi, daha önce satış mukavelelerini düşük fiyatlar üzerinden yapan ihracatçılarımızın şimdi, zarar etmemek için dünya fiyatlarının yükselmesi karşısında piyasada artan fiyatı düşürmek maksadiyle alımlara iştirakten kaçınmaları ve böylelikle bir düşme hareketini becerdikten sonra düşmenin daha da artmasından korkan müstahsilin a r z ı arttırması karşısında düşmenin büsbütün hızlanmasını sağlamaları ve bu suretle, memleketi bir bütün olarak büyük bir döviz zararına sokmaları ve tütün ihracatçılarının mer'i mevzuata rağmen işlenmemle tütün satmaktaki ısrarları neticesinde aynı zararların hâsıl olması gibi sonuçlara da katlanmak lâzımdır. Bu tehlikeyi önlemek için, hiç değilse bellibaşlı ihraç mahsûllerimiz için, Devletin yardımından faydalanacak büyük ihraç kooperatifleri içersinde müstahsilin birleştirilmesini sağlamak lüzumu ortaya sıkmaktadır.

Ticaret Bakanlığı Müsteşarının zikretmediği bir diğer sebep, ihraç mallarımızın standardizasyon ve ambalajında gereken ıslahatın ciddi bir şekilde yapılmasının D.P. iktidarı zamanında tamamen ihmal edilmiş olmasıdır.

Fakat, Müsteşar Mahmut Seydanın zikrettiği son sebep hakikaten çok önemlidir. Şeyda, ihraç malları istihsâlimizin yetersiz olduğunu söylüyor. Gerçekten, geleneksel ihraç mallarımızın, artan nüfus ve artan istihlak temayülü dolayısiyle dâhilde kullanılması artmaktadır. Halbuki tarım sektörümüzün, bir yandan artan nüfusun ihtiyaçlarını, öte yandan artması gereken sanayileşmemizin ham madde isteklerini karşılamak ve nihayet, yatırımlarımisi çoğaltmak için gerekli döviz imkânlarını artan bir şekilde temin etmek maksadile geniş ölçüde istihsâl artışı sağlayacak hâle getirilmesine lüzum vardır. İhracatı arttırıcı ve ithalâtı azaltıcı diğer yatırımlara -maden alanında olduğu gibi- önem verilmes. de kesin bir zarurettir. Nihayet, dâhilde aşın istihlâk temayülünün vergileme yoluyla massedilmesi de kesin bir zarurettir, Bütün bunların geniş bir Devlet sektörüne dayanan ve dolaylı ve dolaysız müdahale politikalarına başvuran plânlı bir politikayla gerçekleştirilebileceği ise aşikârdır.

Mahmut Seydanın dediği gibi, iş artık sâdece Ticaret Bakanlığına ait bir iş olmaktan çıkmış, diğer iktisadi Bakanlıkların sorumu belki de daha büyük önem kazanmıştır. Bu durumda, yapılması gereken şeylerden biri de, plânlı bir siyaseti yürütebilmek için lüzumlu koordinasyonu sağlamak maksadiyle bütün iktisadi bakanlıkları Siyasî Müsteşarlıklar hâlinde bir tek İktisat ve Çalışma Bakanlığına bağlamaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kongo

Dekbazlık

Geçen haftanın birinci günü öğleye doğru tepeden tırnağa silâhlı siyahi Gana askerlerinden başkasının görünmediği Leopoldville -Kongonun merkezi- sokaklarından, açık bir Mercury arabanın içinde; arkasında ızbandut gibi bir Kongolu polis ile çavuşluktan tümgeneralliğe terfi ettirilmiş Kongo Genelkurmay Başkanı olduğu hâlde, ince, uzun boylu, sivri kırçıl sakallı bir zenci, dükkânlarından, pencerelerinden başlarını uzatan halkın hayretle donmuş bakışları arasında Radio- Leopoldville binasına doğru ilerliyordu. Bu zenci Kongonun meşhur Başbakanı Patrice Lumumba'dan başkası değildi. Patrice Lumumba Radyoevinin önüne vardığı zaman otomobilinden indi, kendisini alkışlayan birkaç Kongoluya soğukkanlı ve güler bir yüzle selam verdi ve esas vaziyete geçmiş Ganalı nöbetçiler arasından geçerek Radyoevine girdi. Birkaç dakika sonra Leopoldville Radyosu, Başbakan Lumumba'nın Cumhurbaşkanı Kasawubu'yu azlettiğine dair yaptığı konuşmayı yayınlıyordu.

Halbuki, birkaç saat önce yine Leopoldville Radyosundan yayınlanan bir konuşmasında Cumhurbaşkanı Kasawubu Başbakan Lumumbayı azletmiş ve Ayan Meclisi Başkanı Heo onun yerine Başbakan tâyin edilmişti. İşte Lumumba, Kasawubu'nun bu konuşmasına cevap veriyordu. Lumumba'ya göre vaziyet gayet basitti: Kongo Anayasasına göre Cumhurbaşkanının Başbakanı azletme yetkisi yoktu. Bu yetki sâdece Parlâmentoya aitti. Parlâmento böyle bir karar vermediğine göre, Lumumba Kasawubu'nun azil kararım tanımıyor, tamamiyle aksine, Cumhurbaşkanım yetkilerini aşıp Anayasa dışına çıkmakla itham ediyordu.

Doğrusu istenirse, Kasawubu'nun büyük bir hesap hatası yaptığı ve Ordu İleri gelenleri tarafından atlatıldığı anlaşılıyordu. O kadar ki Kasawubu kendi konuşmasını yaptıktan sonra Radyoevini bile emniyet altına alamamış, Devlet merkezinde hâkim olan kendi partisi Bakongo'nun üyelerini rakibi aleyhine seferber edememişti. Üstelik, Radyoevini ve şehirdeki diğer stratejik noktaları tutan Gana birliklerinin de Gana Cumhurbaşkanı N'Khrumah'ın desteklediği Lumumba'dan yana oldukları anlaşılıyordu.

Fakat, Kasawubu, yaptığı Hükümet darbesinin daha ilk gününde tam bir yenilgiye uğradığı hâlde, Leopoldville'deki Birleşmiş Milletler Kuvvetleri hâla Kasawubu'yu tanırmış gibi hareket ediyorlardı. Nitekim, ertesi günü, Radyoevini tutan Gana birliği Lumumba'nın da, Kasawubu'nun da Radyo konuşmalarını yasak ediyordu. Fakat, Batı Devletleri, tek bir vahdet halinde bir Kongo Devleti yaratmağa uğragan Lumumba'dan ziyade, federe devletlerden kurulu bir Konvoyu arzulayan Kasawubu'yu tercih ediyorlardı. Hernekadar Kasawubu, halkı Lumumba aleyhine kışkırtırken siyahilerin beyaz ırk aleyhtarı hislerine hitap ediyor, "Lumumba Başbakanlığa Belçikalılar tarafından getirildi" diyordu, -Tabiî, Lumumba da bundan geri kalmıyacaktı. O da, kasawubu'nun "bir emperyalist ajanı olduğunu" ilân etti- fakat Batılılar için, bağımsızlık taraftarı Katanga Başkanı ile diğer Kongoluların arasını bulmak hususunda en uygun formül, Kasawubu'nun ortalama formülü olabilirdi: Federasyon! Onun için, Fransız Birliğine dâhil bağımsız Kongo Cumhuriyetinin -ikincisi- Başkanı Papaz Fulbert Youlou, Brazzaville Radyosunun antenlerini Kasawubu'nun emrine tahsis etmişti. Birleşmiş Milletler Kuvvetleri de, Kasai Eyaletinde bağımsızlık taraftarı Eyalet Başbakanı Kalonci'nin Baluba Aşiretine mensup taraftarlarıyla çarpışan merkezi Hükümet askerlerini taşıyan 12 Sovyet İlyuşin nakliye uçağının -Moskova tarafından Lumuroba'ya hediye edilmiştir- bütün Kongo daki hava alanlanna inmesini önlemek için, pistlere vsril döşüyorlardu

Fakat, ertesi gün Lumumba, Milletvekilleri Meclisinden güven oyu almağa muvaffak oldu. Bir gün sonra da Ayan Meclisi, kırçıl sakallı gene Başbakanın bir buçuk saatlik demecinden sonra, kanaatini değiştiriyor ve ona büyük bir çoğunlukla güven oyu veriyordu, Lumumba'nın durumu Anayasa plânında sapasağlam bir hâle gelmişti.

KİTAPLAR

Demedim mi Nazlı Yârim Ben Sana

(Şinasi Nahit Berkerin fıkraları, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1960 176 sayfa 500 kuruş)

Şinasi Nahit Berkerin 1953 ile 1960 yılları arasında yazdığı 270 küçük fıkrayı toplayan "Demedim mi Nazlı Yârım Ben Sana" adlı kitap bir nevi çiçek falına benzemektedir. Şinasinin daha 1953, 54, 55 yıllarında yazdıklarını alın okuyun, hayret edersiniz O, çok espri yaptığı için pek ciddiye alımaz sandığınız Şinasi, daha o günlerden 27 Mayıs 1960'ı görmüştür. Eğer Şinasi Nahit Berker sadece görüp bıraksaydı, mesele yoktu. Ama Ulusun bu ele avuca sığmaz hırçın fıkracısı, daha O günlerden gördüklerini kâğıda döktüğü ve yayınladığı için 1953'den bu yana D.P. İktidarının gazetecilere gösterdiği eşsiz alâkadan yakasını kurtaramamış, ömrünün birkaç yılcığını Ankara Hiltonun meşhur 10 numaralı koğuşu ile reviri arasında geçirmiştir.

D.P. nin son günlerinde, elinde bir polis düdüğü, Kızılay Bulvarında veya Ankara Palas Pavyonununda trafik memurluğu yapan, bir bilmem kaçıncı defa hapishaneye gitmekten ancak Erzurumda yedek subay olduğu için kurtulan, zehir gibi kaleminin yanında zahir gibi de bir dili olan Şinasi Nahit Berkerl anlatabilmek pek kolay değil.

Şinasi Nahit Berker ve "Demedim Mi Nazlı Yârim Ben Sana" adlı kitabı hakkında okuyucuya bir fikir vermek için en iyi yol, sözü gene Berkere bırakmak. Gerçek şöhretini Ulusta yazdığı "Dolmuş", "Hop dedik" başlıklı fıkraları ile yapmış olan Şinasi Nahit Berker, bakın kitabına yazdığı önsözde ne diyor:

"Şu kitapta okuduğunuz fıkralar, 1953 ilâ 1960 arasında yazılmıştır. Bu fıkralar arasında tarihi rol oynamış olanları da vardır. Meselâ Cinsi Sapık fıkrası, Adnan Menderes tarafından D.P. Meclis Grubunda okunmuş ve bunun üzerine Basın Kanunu çok daha ağırlaştırılmıştır.

Bu kitabın muharriri, yani kulunuz Şinasi Nahit Berkerin tam yedi sene, hem kaleminde mürekkep, hem de dilinde tüy bitti, ayrıca üç seneye yakın bir müddet hapis yattı, karakollarda eşek sudan gelinceye kadar dayak yed. ama, ne dediyse, her biri doğru çıktı...

Kitabın başlığındaki Nazlı Yârim aziz Türk milletidir."

Berker, bu önsöze "Demedim mi nazlı yârim ben sana" adlı meşhur şarkının ikinci mısraı olan "Çok muhabbet tez ayrılık getirir" başlığını koymuştur.

Kitaptaki 270 fıkradan rastgele seçilmiş ti. iki tanesini tadımlık olmak üzere okumazdan önce Şinasi Nahidin başını gerçekten derde sokan iki meşhur fıkrasını okumakta fayda var. Bunlardan birincisi, sabah kahvaltısını kanyakla yapan, gündüzünü de biteviye demlenmekle geçiren Şinasiyi 8 ay müddetle içkiden mahrum bırakan Cinsi Sapık adlı fıkradır. Zira, fıkra Ulusta yayınlanmıştır. Bu fıkra misal olarak ele alınarak basın kanununun yetersizliği ileri sürülmüş, kanun ağırlaştırılmış ve Şinasi -Ulusun o zamanki yazıişleri Müdürü Nihat Subaşıyı da beraberinde sürükleyerek- Ankara Hiltonda ikamete memur edilmiştir. İşte bu meşhur fıkra:

"Seyhan Barajının açılışı nutkunda, Başvekil Adnan Menderes, muhalefeti ,tham ederek şu kelimeleri sıralamışlar: (- Sahte ihtilâlci, âdi ve alçak iftiracı, tedhişçi, sabotajcı, yalancı, nifakçı... vesaire... vesaire...)

Bütün bunlar hadi neyse ne.. Lâkin bir tâbirleri var ki; ömür vallahi:

— Siyasî sapık!..

İyi ama, muhterem efendim, herkes de cinsî sapık olacak değil ya!.."

İşte Şinasi Nahitin ikinci belâlı fıkrası:

"İstanbulda bir hastahanede, ihsanları endişe ve dertlerinden kurtarmak için (Meşguliyet tedavisi) nin tatbikine başlanmış.

Bu gibi kimselere, resim yaptırılıyor, el işleri ile meşgul olmaları sağlanıyor, bilhassa sepet ve sehba ördürülüyormuş...

Bu haberi okuyunca, aklımıza hemen Sayın Adnan Menderes geldi... Bani muhalefetten yana endişelerini bertaraf etmek için, kendisine bu çeşit bir meşguliyet bulsak diye... Lâkin nafile, Menderesin meşguliyeti de ayni:

— Milletin başına çorap örmek!"

Bu fıkranın Ulusta yayınlandığı günlerde başına çorap örülen ilk İnsan ne Menderes ne de başkası oldu. Çorap düpedüz Şinasi Nahitin başına örüldü ve bu kabına sığmayan zekâ bir kere daha Ankara Hiltonda meyva kürü yapmağa yollandı.

"Demedin Mi Nazlı Yarim"in en güzel fıkrası da şu:

"Nadir Nadi, son günlerde, değil Türk siyasi edebiyatına, dünya siyasi literatürüne geçecek makalelerinden birine şu başlığı koymuş:

(1945 e doğru)

Nadir bey. Nadir bey!.. Hangi 1945 e doğru, hangi 1945 e doğru? Şunun hülâsasını söylesenize:

— 95 e doğru!"

Şinasi Nahitin Celal Bayarla ilgili bir başka fıkrası da "Söz bir allah bir" başlığını taşıyor:

"Son günlerde yapılan parti kongreleri salonlarında birçok vecizeler vardı... Bunlardan biri, 9 ağustos 1948 de Çanakkalede söylenmişti ve Celal Bayar imzasını taşıyordu:

"— D.P. İktidara geldiği takdirde vaatlerini yerine getirmezse ve siz onu alaşağı etmezseniz milli vazifenizi yerine getirmemiş olursunuz."

Eh.. Biz millet olarak dâima büyük sözü dinleriz."

DOKTOR
MEMNUNE ABUR
Dahiliye Mütehassısı
Kızılay Sakarya Caddesi No. 5 Kat 1 deki muayenehanesinde her gün saat 13'ten itibaren hastalarını kabul eder.

Hürriyet mücadelemizin ve 27 Mayıs 1960 inkılâbının bütün safhalarını en doğru, en teferruatlı bir şekilde açıklayan Harp Okulu 3 ncü Tabur Kumandanı Kurmay Binbaşı Avni Elevli'nin yazdığı:
HÜRRİYET
İÇİN
27 Mayıs 1960 Devrimi
adlı eseri çıktı. Bütün bâyilerden arayınız.

RADYO

Ankara

Basın ve Radyo

Son günlerde Ankara Radyosuna basında geniş yer verildiği görüldü. Geçen hafta AKİS ve bâzı dergiler bu Radyonun Batı Müziği Yayınları Şefliğine yapılan yersiz tâyin üzerinde durdular. Bu arada bir gazete de Ankara Radyosunun yayınlarını adım adım takip ediyor ve bilhassa Klâsik Batı Müziği programlarına dikkatle eğiliyordu. Artık Türkiye radyolarını güvenerek dinleyen, gördüğünü ve duyduğu hataları çekinmeden yazan basın, radyoculuğumuza gereken önemi" vermektedir. Demek ki radyolarımız inanılır bir kaynak, sinirlenmeden dinlenilen bir vasıta hâline gelmiştir. Fakat nedense gazeteler daha ziyade bu konuya yüklenircesine dokunmaktan kendilerini alamıyorlar. Bunda, son günlerde yapılan meşhur tâyinin hissesi büyük olsa gerektir. Çeşitli gazeteler ve dergiler bu mesele üzerinde hassasiyetle durdukları ve ilgililerden bu meselenin hâilini istediklerini açık-a belirttikleri halde yanlız bir dergi bu fikirde olmadığını gösterdi. Aksi tezi savunan diğer gazete ve dergiler kadar bu dergi de en büyük ve kutsal hakkına dayanarak bu tâyini yerinde bulduğunu yazıyordu. Yanlız derginin radyo yazan öyle bir noktaya dokunuyordu ki insan yazının bu kısmım okuyunca radyolarımızın hâline yine acımaktan kendini alamıyordu. Dergideki yazının bir kısmında şöyle denilmekteydi: "Bir defa, Eftal Günşiray "Radyo"da bir göreve getirilmişti. Bundan daha tabiî birgey olamazdı,"

Doğru. Yetkili addedilen herkes bir yere tâyin edilebilir ve o yer, ancak tâyin edilenin sonradan yetkisiz olduğu anlaşıldığı zaman bundan zarar görebilirdi. Fakat yazı bu kadarla kalmayıp şöyle devam ediyordu: "Çünkü, Günşiray bir radyo uzmanıydı ve Ankarada bir elektrik ve radyo mağazasının ortaklanndandı."

Bu ikinci cümleyi okuduktan sonra radyoculuk sahamızın en kötümserlerinin bile geniş bir nefes almaları gerekirdi. Çünkü radyoculukla uzaktan ve yakından ilgilenen herkesin üzerinde durduğu bir nokta da radyo programcılığı sahasında eleman bulunmamasıydı. Halbuki o dergideki radyo yazarı Ankara Radyosuna yeni tâyin edilen şahsın bu tâyinini adamın bir radyo atölyesine sahip olduğunu göstererek yeterli buluyordu.

"Oyun devam edecektir!"

Artık önemli olan bu tâyinin yerinde olup olmadığı değil, radyoların mukadderatıydı. Buna göre, şahıs veya yapılan iş üstünde durmaktansa Ankara Radyosunun 1 Eylülden sonraki durumunu ele almak isabetli bir hareket olurdu. Yukarda bahsi geçen yazının birkaç kişiyi kahkahadan kırıp geçirdiği biliniyordu, Fakat bu şahıslar bu yazıyı okuyup kahkaları attıktan sonra Ankara Radyosunun durumuna da bir göz atınca ağlamaklı oluyorlardı. Meşhur tâyinden önce, radyonun yeni ve gerçekten iyi programlar hazırlamak üzere geniş bir hazırlık devresine girdiğini herkes orada burada duymuş veya okumuştu. Meşhur tâyinle beraber birbirini kovalayan istifalar bu yeni program hazırlığını aksatmış, fakat durduramamıştı.

SPOR

Olimpiyat

4 altın madalya

Onyedi gün devam eden 17. Olimpiyat oyunlarında memleketimizi ilgilendiren tek spor yine güreşti. Çünkü, futbol, atletizm, yüzme ve yelkendeki sporcularımız tahmin edildiğinden daha da kötü neticeler almışlardı. Bu sebeple sporla ilgilenenler, bütün ümitlerini güreşe bağlamışlardı.

Serbest güreşteki şansımız, daha greko-romen şampiyonası bittiği gece belirmişti. Her zaman çok rahat şampiyon olan Ruslarla çekişmemiz, Rusların Romaya iyi gelmediklerini ortaya koymuştu. Greko-romen şampiyonası bittiğinde de herkes aynı fikirdeydi: İyi kurulmuş - greko-romen takımımızın iki kıymetli güreşçisi, Rıza Doğan ile D. Ali Erbaş sakatlıkları sebebiyle şampiyonaya gidememişlerdir- bir greko-romen takımı Rusları mağlûp edebilirdi. Bu itibarla Ruslar iğin alınan üç şampiyonluk dahi başarı sayılmalıydı. Serbest güreşler, Rusların durumunu iyice ortaya koydu. Gerçi ilk günlerde kur'anın da tesiriyle, Ruslar, güreşçilerimizden daha avantajlı duruma geçmişler ve herkes şampiyonluğumuzun tehlikeye girdiğine inanmıştı. Fakat, turlar geçip rakipler kuvvetlenince bütün Rus güreşçileri teker teker dökülmeğe başladılar. Bu hususta Amerikalı güreşçiler bize yardımcı oldular. Romaya en az dört şampiyonluk için gelen şöhretli Rus serbestçilerinin bütün başarıları sadece iki ikinciliğe ve iki de üçüncülüğe bağlı kalıyordu. Bizim güreşçiler ise başarılarını dört altın madalya ile değerlendirmişlerdi.

Oniki yıl sonra

1948 Londra Olimpiyatını takip eden 1952 Helsinki, 1956 Melbourne Olimpiyatlarında, gerek serbest ve gerekse greko-romen güreşçilerimiz beklenen derecelerle yurda dönememişler, başarı yanlız bir-iki güreşçimize münhasır kalmıştı. Bu sebeple, oniki yıl sonra yeniden elde edilen şampiyonluğun kıymeti bizim için çok büyüktü.

Olimpiyatta en büyük mükafat "altın madalya" idi. Ferdî sporlarda milletlerin başarısı bu madalyalarla ölçülürdü. Greko-romen ve serbest güreşlerde onaltı altın madalyanın yedisini güreşçilerimizin kazanmaları başarılarının en bariz misaliydi. Diğer dokuz madalyadan üçünü Rusya, üçünü Amerika, birer tanesini de Bulgaristan, Romanya ve Almanya kazanmışlardı .

Yedi şampiyon

Bilindiği gibi, greko-romende altın madalya alan güreşçilerimiz, Müzahir Sille (62 kilo), Mithat Bayrak (73 kilo), ve Tevfik kış (87 kilo) tı. Serbestte ise Ahmet Bilek (52 kilo), Mustafa Dağıstanlı (62 kilo), Hasan Güngör (79 kilo) ve İsmet Atlı (87 kilo) yurda altın madalyalarla dönüyorlardı. Bunların dışında şanssızlıklar alacağımız altın madalya sayısını düşürmüştü. Herkesin favorisi olan Hüseyin Akbaşın Romada hastalanıp dermansız düşmesi ve üçüncü turda elenmesi, bütün dünya için sürpriz teşkil etti, Hamit Kaplanın -hiç yenilmemiş olmasına rağmen- şampiyonluğu meşhur Alman Dietrich'e kaptırması da Kaplan için şanssızlık sayılabilirdi. Dietrich Rusu tuşla yendiğinden şampiyon olmuştu. Bu sebeple Hamit Kaplan ile, Amerikalı rakibi Blubaugh'a yenilen İsmail Oğan da "gümüş madalyaya" hak kazanmışlardı.

Amerikanın başarısı

Bundan önceki şampiyonalarda hiçbir varlık gösteremiyen Amerikanın, Roma Olimpiyatında, sürpriz denecek şekilde fevkalâde güreşlerle üç şampiyonluk elde etmesi ve gayri resmi puan tasnifinde Rusların önüne geçmesi, serbest güreşlerin en önemli tarafını teşkil etti. Amerikalı güreşçilerin çok kuvvetli rakipleri arasından şampiyon çıkmaları başarılarının değerini daha da arttırıyordu. Meselâ Amerikalılara ilk şampiyonluğu kazandıran 57 kilo güreşçisi Mac Kain, kendi kilosunda, İranlı Yakubi, Hüseyin Akbaş, Fin Jaskari ve Rus Shakov gibi şöhretler arasından sıyrılmıştı. 73 kilodaki Blubaugh da İranlı Hatibi, Rus. Balavadze, İsmail Oganın arasından şampiyon çıkmıştı.

Bu başarının tek sebebi şüphesiz ki iyi çalışma idi. Evvelki şampiyonalar da oyunları kapan Amerikalılar çok İyi çalışmalarıyla bu başarıyı sağlamışlardı,

Rusların Başarısızlığı

Amerikalıların üç şampiyonluk aldıkları serbest güreşlerde Rusların basan gösterememelerinin sebebi de herhalde çalışmamak olamazdı. Bu bakımdan fikirler tek noktada birleşiyordu: Çok çalışmak. Rus güreşçileri çok fazla çalışarak şampiyonaya gelmişler ve üçüncü turdan itibaren yorgunluk duymağa başlamışlardı. Açık bir deyimle Ruslar sürantrene olmuşlardı. Serbest güreş takımımızın antrenörü Celâl Atik, bunu daha üçüncü tur başlarken belirtmişti....

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

Sermayesi 20.000.000 T. L. Merkezi: İstanbul

Şubeleri:

İstanbul
Beyoğlu
Galata
Kadıköy
Osmanbey
Hasköy
Beyazıt
İzmir
Ankara
Yenişehir (Ankara)
Adana
Çapa
Edirne
Samsun
Konya
İskenderun
Mersin
Bursa
Bakırköy

HERNEVİ BANKACILIK MUAMELÂTI-BÜTÜN YABANCI MEMLEKETLERDE MUHABİRLER

Telgraf adresleri: Umum Müdürlük: Bankorgen- İstanbul Şubeler: Bankor

DOĞUBANK

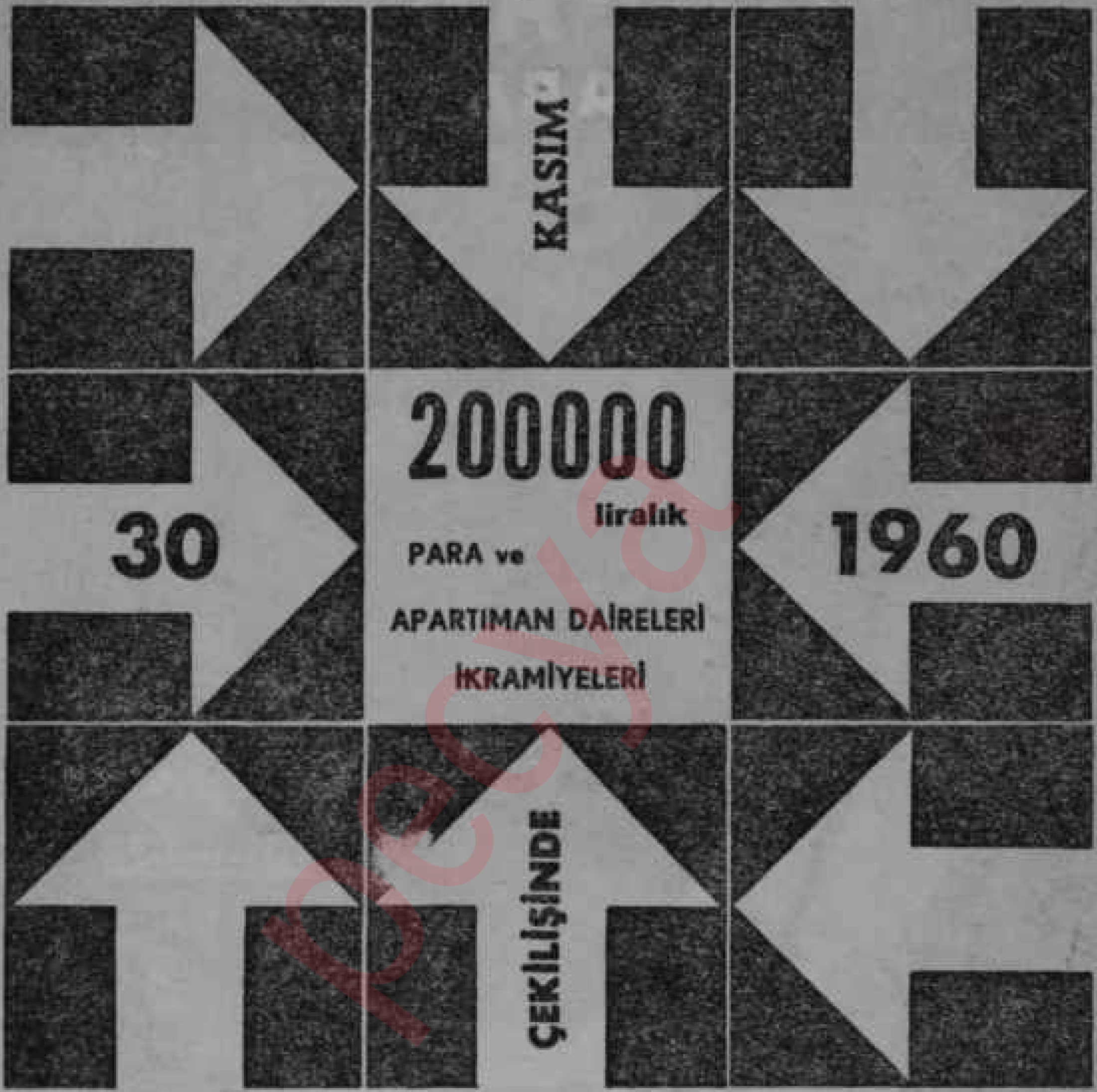
HER TÜRLÜ BANKA MUAMELELERİNİZ İÇİN EMRİNİZDEDİR. DÜNYANIN BÜTÜN ŞEHİRLERİNDE MUHABİRLERİ MEVCUTTUR.

ŞUBELERİMİZ

ANKARA
AKSARAY
ATİKALİ
ASMAALTI
BAKIRKÖY
BALAT
BEŞİKTAŞ
BEYAZIT
BEYOĞLU
ESKİŞEHİR
FATİH
GALATA
İZMİR
KADIKÖY
KASIMPAŞA
KARŞIYAKA - İZMİR
KONAK - İZMİR
KURTULUŞ
PANGALTI
NİŞANTAŞI
MERKEZ
SİRKECİ
SAMANPAZARI - ANKARA
TARLABAŞI
TOPHANE

HEPİMİZİN SİGARASI.

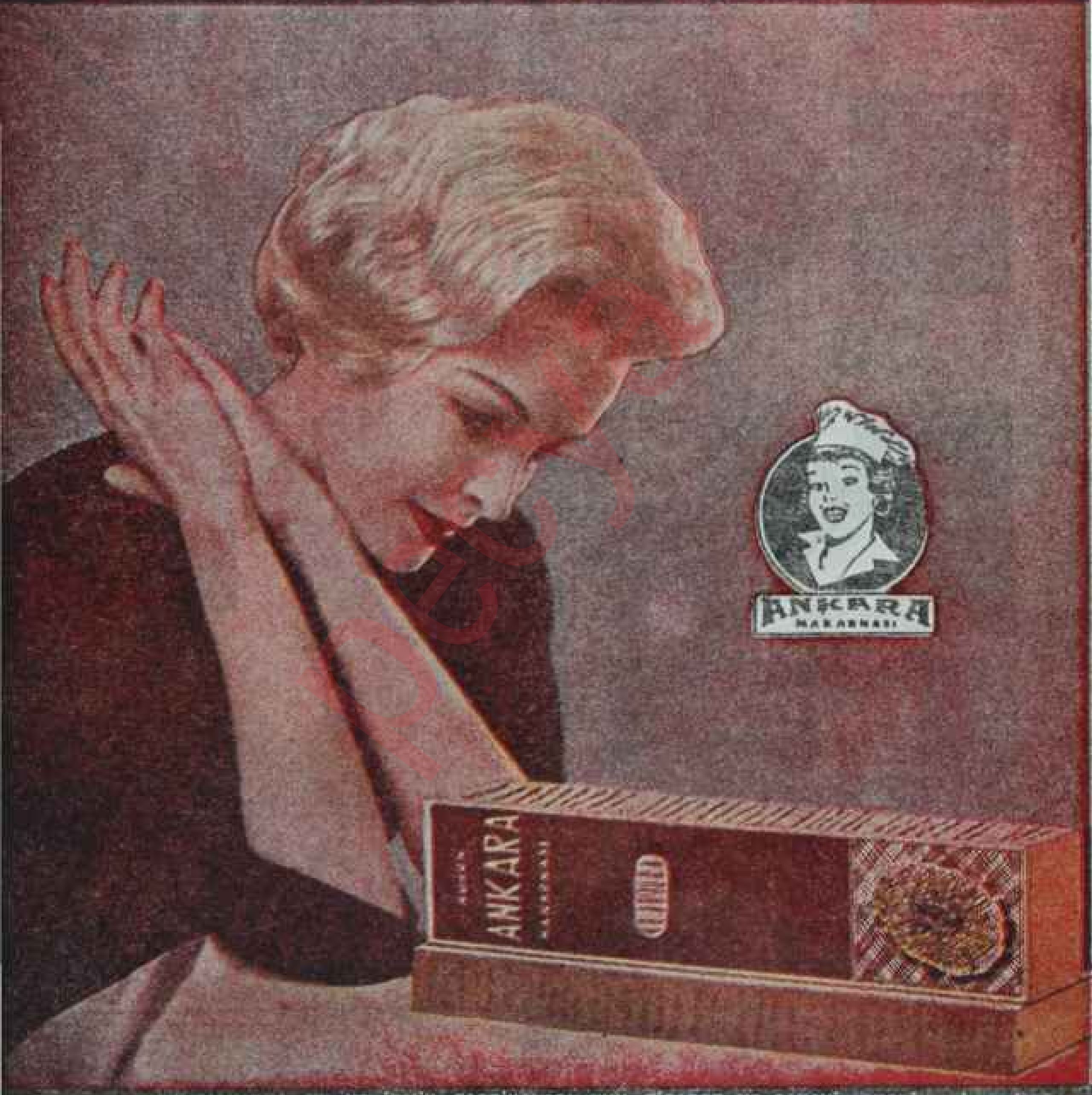
TÜRK TİCARET BANKASI

Vadeli her 50 Liraya Vadesiz her 150 Liraya

T.88 BİR KUR'A NUMARASI

en alâsı

NUH'UN ANKARA MAKARNASI

ANKARA MAKARNA UN VE İRMİK FABRİKALARI NUH TİCARET VE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL Tel: 27 36 58 – ANKARA Tel: 12395 Telgraf: MAKARNAANKARA ESKİYAPAN İSTANBUL